

Ελληνική Δημοκρατία
Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**Ο Γύρος της Ντόχα και τα αγροτικά προϊόντα. Αξιολόγηση
των αποτελεσμάτων για την Ε.Ε. και την Ελλάδα**

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

Επιβλέπων:

Ιωάννης Δούκας

Σπουδαστής:

Γεώργιος Τσιρονίκος

ΑΘΗΝΑ - 2018

Ο Γύρος της Ντόχα και τα αγροτικά προϊόντα.
Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων για την Ε.Ε. και την
Ελλάδα

Περίληψη

Η διεθνής κοινότητα καταβάλλει προσπάθειες για συνεννόηση ώστε να περιοριστεί ο προστατευτισμός και οι παρεμβατικές πολιτικές του κράτους που προκαλούν στρεβλώσεις στο διεθνές εμπόριο. Οι τομείς στους οποίους καταβάλλεται προσπάθεια ρύθμισης είναι η πρόσβαση στην αγορά καθώς και οι εσωτερικές και εξαγωγικές επιδοτήσεις. Η σημαντικότερη συμφωνία στο πεδίο των αγροτικών προϊόντων μετά την Συμφωνία του Μαρρακές είναι η Συμφωνία για την γεωργία. Με την Συμφωνία αυτή έχει επιτευχθεί μείωση δασμών και εσωτερικών επιδοτήσεων. Ο ΠΟΕ αποτελεί το βασικό θεσμικό πλαίσιο για την διεξαγωγή των συνομιλιών. Η GATT (1994) από την άλλη πλευρά έχει ενσωματωθεί στο θεσμικό του πλαίσιο ενώ παγιοποιούνται δασμοί και δασμολογικά ισοδύναμα με βάση τις έως τώρα συμφωνίες. Οι σημαντικότερες υπουργικές διασκέψεις είναι αυτές της Ντόχα (2001), του Μπάλι (2013) και του Ναϊρόμπι (2015). Η ΕΕ επεδίωκε να διατηρήσει κάποια ανεκτά επίπεδα στην εσωτερική στήριξη των αγροτών της ενώ παράλληλα εστίασε και στην εξεύρεση συναίνεσης στα ζητήματα των γεωγραφικών ενδείξεων. Της ασκήθηκε κριτική, ότι με την πρότασή της σχετικά με την μείωση των δασμών δεν δίνει επαρκή πρόσβαση στην αγορά της σε χώρες της ομάδας G-20, όπως η Βραζιλία, η Ταϊλάνδη κ.α. Η ΚΑΠ βρίσκεται σε διαδικασία αναθεώρησης από το 1992. Η αναμόρφωση της ΚΑΠ επιδιώκει μία περισσότερο ισότιμη αντιμετώπιση των χωρών της Ένωσης καθώς επιχειρεί να αντιμετωπίσει την εξωτερική απόκλιση. Οι επιδοτήσεις στα αγροτικά προϊόντα της Ελλάδας αναμένονται σταθερές έως το 2020 ενώ δεν αναμένεται να είναι σημαντικές οι επιπτώσεις από τις συνομιλίες του γύρου της Ντόχα.

Λέξεις- Κλειδιά: Γύρος Ντόχα, Γεωργία, Αγροτικά προϊόντα, Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνέπειες

Abstract

The international community is seeking to cooperate in order to restrict the trade distorting state protectionist and interventionist policies. Consequent scopes of regulation include access to foreign markets as well as domestic and export subsidies. The most important agreement related to agricultural products that follows the Marrakesh Agreement, is the Agreement on Agriculture. This Agreement achieves reduction in tariffs and domestic subsidies. The WTO is the basic institutional framework for conducting the negotiations. The GATT (1994) on the other hand has been integrated into the institutional framework of the WTO while tariffs and tariff equivalents are bound in accordance to agreements reached so far. The most important WTO ministerial conferences are those of Doha (2001), Bali (2013) and Nairobi (2015). The EU sought to maintain some tolerable levels of domestic support for its farmers during the talks, while it remained focused on achieving consensus on geographical indications. The EU received criticism that its proposal on tariff reduction does not offer the G-20 countries sufficient access to its market. The CAP is nevertheless undergoing a review process since 1992. This CAP reform seeks a more equal treatment of EU countries as it attempts to reduce divergence among member-

states. Subsidies on agricultural products in Greece are expected to remain stable by 2020, and the impact of the Doha Round talks is not expected to be significant.

Keywords: Doha Round, Agriculture, Agricultural products, Greece, European Union, Consequences

ΕΣΔΔΑ, Γεώργιος Τσιρονίκος, ©, 2018

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δηλώνω ρητά ότι η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν ολικής ή μερικής αντιγραφής .

Αθήνα 12/12/2018

Περιεχόμενα

I. Εισαγωγή	3
II. Θεσμικό- θεωρητικό πλαίσιο εμπορικών σχέσεων	4
α) Πολυμέρεια και Περιφερειοποίηση και διμερείς σχέσεις	4
1. Η Πολυμέρεια έναντι άλλων μορφών διεθνούς συνεργασίας	5
2. Διεθνής τάξη και Καθεστώςτα	9
3. Από την πολυπεριφερειακή συνεργία στην πολυμέρεια	11
β) Αρχές και Λειτουργία του ΠΟΕ	12
1. Οι βασικές αρχές του ΠΟΕ.....	14
2. Εξαιρέσεις.....	15
γ) Διαδικασία λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο του ΠΟΕ	19
δ). Μέτρα προστατευτισμού	20
III. Ιστορική αναδρομή των διαπραγματεύσεων για τη γεωργία	21
α) Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά χαρακτηριστικά της γεωργίας.....	21
β) Η πορεία των διαπραγματεύσεων για τη γεωργία.	22
1. Στόχος η διαφάνεια για την διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου.....	23
2. Η συμφωνία για την γεωργία.....	23
2.1. Ο Γύρος της Ντόχα.....	28
2.1.1. Πλαίσιο καθορισμού των λεπτομερειών εφαρμογής (Framework for Establishing Modalities in Agriculture).....	28
2.2. Σχέδιο λεπτομερειών εφαρμογής του 2008 (The 2008 Draft Modalities).....	31
2.3. Πακέτο μέτρων του Μπαλί (Bali package)	32
2.4. Πακέτο μέτρων του Ναϊρόμπι (Nairobi package)	33
IV. Ερμηνεία της διαδικασίας διαπραγματεύσεως	35
α) Η ιδιαιτερότητα της ΕΕ.....	37
1. Η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον ΠΟΕ.....	37
2. Η ΚΑΠ.....	38
3. Το κοινό εμπορικό καθεστώς ως προς τις εισαγωγές.....	39
β) Βασικές θέσεις- διεκδικήσεις της ΕΕ.....	40
1. Κέρδη και απώλειες από τις μέχρι τώρα Συνομιλίες του γύρου της Ντόχα	41
2. Παράμετροι της νέας ΚΑΠ που πρέπει να ρυθμιστούν	44
3. Συμμόρφωση της ΕΕ με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει απέναντι στον ΠΟΕ	45
4. Οι διμερείς συμφωνίες της ΕΕ.....	45
γ) Θέσεις των βασικών εταίρων (ΗΠΑ, αναπτυσσόμενα κράτη)	48

1. Οι προτάσεις των εταίρων	49
2. Προτάσεις των εταίρων και αποτίμησή τους.....	51
3. Αναθεώρηση εθνικών πολιτικών για τις μεταρρυθμίσεις	51
V. Συνέπειες για τα ελληνικά προϊόντα	54
1. Πρόσβαση στην αγορά.....	54
2. Η εσωτερική ενίσχυση.....	55
3. Ο τομέας βάμβακος	58
4. Θέματα προστασίας ελληνικών αγροτικών προϊόντων ως προς την κατοχύρωσή τους ως ελληνικών.....	60
5. Η ενδέκατη υπουργική διάσκεψη.....	62
VI. Συμπεράσματα αντί επιλόγου	63
Βιβλιογραφία	65
Παράρτημα 1.....	71
Παράρτημα 2.....	74
Παράρτημα 3.....	75
Παράρτημα 4.....	75
Παράρτημα 5.....	76
Παράρτημα 6.....	76

Πίνακας Συντομογραφιών	
AMS	Aggregate Measurement of Support
AVE	Ad Valorem Equivalents
BOP	Balance of Payments
CAP	Common Agricultural policy
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement
FTA	Free Trade Agreement / Free Trade Area
G-10	Ομάδα των 10 ανεπτυγμένων χωρών: Βουλγαρία, Ισλανδία, Ισραήλ, Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Λιχτενστάιν, Μαυρίκιος, Νορβηγία, Ελβετία και Κινεζική Ταϊπέϊ.
G-20 (developed nations)	Αργεντινή, Αυστραλία, Βραζιλία, Καναδάς, Κίνα, ΕΕ, Γαλλία, Γερμανία, Ινδία, Ινδονησία, Ιταλία, Ιαπωνία, Μεξικό, Ρωσία, Σαουδική Αραβική, Νότια Αφρική, Νότια Κορέα, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ.
G-20 (developing nations)	Διαπραγματευτική ομάδα κρατών στις συνομιλίες του ΠΟΕ με μεταβλητό περιεχόμενο, που συνήθως αποτελείται από: Αργεντινή, Βολιβία, Βραζιλία, Χιλή, Κίνα, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Κούβα, Εκουαδόρ, Αίγυπτος, Ελ Σαλβαδόρ, Γουατεμάλα, Ινδία, Μεξικό, Νιγηρία, Πακιστάν, Παραγουάη, Περού, Φιλιππίνες, Νότια Αφρική, Ταϊλάνδη και Βενεζουέλα.
G-33 (developing countries)	Αντίγκουα και Μπαρμπούντα, Μπαρμπάντος, Μπελίτζ, Μπενίν, Κίνα, Ακτή Ελεφαντοστού, Κούβα, Δημοκρατία του Κονγκό, Δομινικανή Δημοκρατία, Ελ Σαλβαδόρ, Γρενάδα, Γουϊάνα, Γουατεμάλα, Αϊτή, Ονδούρα, Ινδία, Ινδονησία, Τζαμάικα, Κένυα, Λάος, Μαυρίκιος, Μαδαγασκάρη, Μογγολία, Μοζαμβίκη, Νικαράγουα, Νιγηρία, Πακιστάν, Παναμάς, Περού, Φιλιππίνες, Άγιος Χριστόφορος και Νέβις, Αγία Λουκία, Άγιος Βικέντιος και Γρεναδίνες, Σενεγάλη, Σρι Λάνκα, Σουρινάμ, Τανζανία, Τρινιδάδ και Τομπάγκο, Τουρκία, Ουγκάντα, Βενεζουέλα, Ζάμπια, Ζιμπάμπουε.
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GI	Geographical Indications
ha	Hectare
LDC	Least Developed Countries
MAST	Multi- Agency Support Team
MFN	Most Favored Nation
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OTDS	Overall Trade-Distorting Domestic support -OTDS
PDO	Protected Designation of Origin
RTA	Regional Trade Agreement
SDT	Special and Differential Treatment
SSG	Special Safeguards
STE	State Trading Enterprise

TAMS	Total Aggregate Measurement of Support
TRIPS	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
TRQ	Tariff Rate Quotas
VCS	Voluntary Coupled Support
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
EAE	Ενιαία Αποδεσμευμένη Ενίσχυση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
EEM	Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός
EΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
EΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΚΚ	Κεχριμπαρένιο Κουτί
ΛΑΧ	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες
ΜΕΚ	ρήτρα Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους
ΜΚ	Μπλε Κουτί
ΟΟΣΑ (OECD)	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΚ	Πράσινο Κουτί
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΡΕ	Ρήτρα Ελαχίστου (de minimis)
ΣΔΕΕ	Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ
ΥΦΜ	Υγειονομικά και Φυτοϋγειονομικά Μέτρα

I. Εισαγωγή

Η πρακτική της μονομερούς κρατικής δράσης στην διαχείριση διεθνών προβλημάτων οικονομικής φύσης διακρίνεται από περιορισμούς που συνδέονται με την σπανιότητα των πόρων. Η διασυνοριακή μετακίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων (π.χ. μέσω οδών που διασχίζουν γειτονικά κράτη) απαιτούν σημαντικούς πόρους που ενδέχεται να παρέχονται σε διαφορετικές χώρες. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την περιπλοκότητα των διεθνών προβλημάτων (π.χ. περιστατικά μόλυνσης των θαλασσών) καθιστά επιτακτική την διεθνή συνεργασία των κρατών στο πλαίσιο αμοιβαίων παραχωρήσεων. Το επίπεδο των διμερών σχέσεων, διαπραγματεύσεων και αποφάσεων είναι κατά συνέπεια καταρχάς διμερές ενώ ενδέχεται να ενταθεί η συνεργασία με την προσθήκη και άλλων μερών εν όψει της φύσης και περιπλοκότητας των διεθνών προβλημάτων.

Η επίτευξη συμφωνιών δεν είναι ο μόνος τρόπος διεθνούς συνεργασίας καθώς σε κάποιες περιπτώσεις είναι εφικτή και η συναίνεση γύρω από κοινούς τρόπους δράσης. Η μακρόχρονη καλλιέργεια διεθνών δεσμών στο πλαίσιο της κοινής ιστορίας, της ειρήνης, της καλής γειτονίας, των εμπορικών δεσμών, των πολιτισμικών ανταλλαγών, συντελεί στην βασική συναίνεση κρατών σε ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο αμοιβαία σεβαστών αρχών. Οι αρχές αυτές ενδέχεται να αποτελέσουν το μέτρο σύμφωνα με το οποίο μια συμπεριφορά κρατικών ή μη δρώντων εκδηλωμένη σε διεθνές επίπεδο δύναται να κριθεί νομιμοποιημένη, δίκαιη, άδικη κτλ.

Η διαμόρφωση ωστόσο κοινών αντιλήψεων σε πεδία διεθνών διαφορών αποτελεί δύσκολο εγχείρημα καθώς απαιτεί την ευθυγράμμιση υποκειμενικών παραστάσεων ανθρώπων από διαφορετικά μήκη και πλάτη της γης και με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Μέσα σε ένα περιβάλλον διακρατικών σχέσεων με χώρες χωρίς κοινά σύνορα, που τις χωρίζουν μακρινές γεωγραφικές αποστάσεις και με κατοίκους από πολύ διαφορετικούς πολιτισμούς, η συνεργασία προϋποθέτει διαφορετικού τύπου συντονισμό. Στην περίπτωση αυτή είναι ανάγκη να αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις για την υποστήριξη της διεθνούς ισορροπίας, από το «απόθεμα» (πολιτιστικό, μορφωτικό, κοινωνικό) των αδιαπραγμάτευτων γενικών αρχών που είναι αποδεκτές για όλους τους ανθρώπους.

Ενδεχόμενα πεδία συνεργασίας έντονης συνάφειας προς την διεθνή ισορροπία και ασφάλεια είναι η αειφόρος ανάπτυξη, η επισιτιστική ασφάλεια, η καταπολέμηση της φτώχειας, η αύξηση των εμπορικών δεσμών. Η γεωργία καταλαμβάνει κεντρικό ρόλο σε αυτά τα ζητήματα καθώς σχετίζεται άμεσα με την παραγωγή τροφίμων αλλά και πρώτων υλών για την βιομηχανία (π.χ. βαμβάκι, καπνός), προϊόντα με ιδιαίτερη σημασία για το εμπόριο, την οικονομική ανάπτυξη και για τα επίπεδα της επισιτιστικής ασφάλειας. Από την άλλη πλευρά, η γεωργία αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της (π.χ. ισχυρή εξάρτηση από τα καιρικά φαινόμενα).

Η οικονομική ολοκλήρωση του τομέα της γεωργίας σε παγκόσμιο επίπεδο αποδεικνύεται δύσκολο εγχείρημα. Η αύξηση της έντασης των εμπορικών ροών εμποδίζεται από την ευπάθεια των προϊόντων ενώ η εναρμόνιση προδιαγραφών παραγωγής ή ασφαλείας προϊόντων από την ανομοιογένεια στις συνθήκες διαβίωσης των πληθυσμών. Ο δρόμος φαίνεται να είναι μακρύς ωστόσο μία βάση εκκίνησης ενδέχεται να έχει επιτευχθεί με σειρά κανονισμών και προτύπων (δημόσιας υγείας, ασφάλειας της ζωής ανθρώπων και ζώων κτλ.), που αποτελούν εξειδικεύσεις των «γενικών αρχών» που εδράζονται στην κοινή αντίληψη. Ένα βασικό εγχείρημα προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης του εμπορίου έχει εκκινήσει στην δεκαετία του 1950 και αφορά στην ομαλοποίηση των ροών του εμπορίου και την αποκατάσταση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των παραγωγών ανά τις χώρες.

II. Θεσμικό- θεωρητικό πλαίσιο εμπορικών σχέσεων

α) Πολυμέρεια και Περιφερειοποίηση και διμερείς σχέσεις

Οι επιχειρήσεις που προμηθεύουν με αγαθά τους καταναλωτές βλέπουν στις επικράτειες άλλων κρατών, αγορές και προορισμούς αγαθών από τα οποίες προσδοκούν την πληρωμή του αντίτιμου για τα αγαθά που στέλνουν. «Ο Ricardo επεσήμανε το 1817 ότι το διεθνές εμπόριο δεν συνδέεται μόνο με τον ανταγωνισμό για την απόκτηση μεριδίων αγοράς σε ξένες χώρες αλλά συνδέεται εξ ίσου και με την αμοιβαίως ωφέλιμη ανταλλαγή, η οποία με την σειρά της καθορίζει και τον σκοπό

του εμπορίου, που είναι οι εισαγωγές και όχι οι εξαγωγές. Οι εισαγωγές δίνουν σε μια χώρα την δυνατότητα να αποκτήσει αυτό που επιθυμεί ωστόσο οι εξαγωγές είναι απλώς το τίμημα που πρέπει να καταβάλλει μια χώρα προκειμένου να πληρώσει τις εισαγωγές της» (Jovanovic, 2002, σ. 39).

«Ο συντονισμός της οικονομική πολιτικής και της διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης μπορεί να αμβλύνει, ίσως και να επιλύσει τα περισσότερα από τα διεθνή οικονομικά προβλήματα σε αντίθεση με τον οικονομικό εθνικισμό. Το φιλελεύθερο εμπόριο και η πολιτική της ελαστικής προσαρμογής για μια μικρή χώρα, ενδέχεται να αποτελεί ανώτερη εναλλακτική δυνατότητα έναντι της πολιτικής του μακροχρόνιου προστατευτισμού» (Jovanovic, 2002, σ. 40). Η θέση αυτή ενισχύεται εν όψει των ενδεχόμενων επιδράσεων του προστατευτισμού: «εάν ο προστατευτισμός αυξήσει την αξία των εισροών (καταναλωτικών αγαθών ή πρώτων υλών) λόγω π.χ. των δασμών τότε η ανταγωνιστικότητα μικρών χωρών ενδέχεται να διακυβευτεί ενώ δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι δεν θα ακολουθήσουν αντίποινα από τους εμπορικούς εταίρους. Από την άλλη πλευρά ο προστατευτισμός ενδέχεται να αναχαιτίσει τα κίνητρα προσαρμογής του προστατευόμενου κλάδου στις οικονομικές διακυμάνσεις κάτι που μπορεί να έχει αρνητική μακροχρόνια επίπτωση στο σύνολο της εθνικής οικονομίας. Οι μικρές χώρες, συνεπώς μπορούν να επιτύχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη μέσω μιας φιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής και/ή διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης» (Jovanovic, 2002, σ. 41).

1. Η Πολυμέρεια έναντι άλλων μορφών διεθνούς συνεργασίας

Η διεθνής οικονομική ολοκλήρωση προϋποθέτει διακρατική συνεργασία και συντονισμό. Η ολοκλήρωση μπορεί να αποτελέσει λύση για την «οικονομική ανάπτυξη και για την επίλυση τοπικών προβλημάτων», ωστόσο αν η ολοκλήρωση επιλεγεί να συμβεί σε παγκόσμιο επίπεδο, τότε οι ανισότητες εντός και εκτός εθνικών κρατών διαφορετικών γεωγραφικών περιφερειών προκαλούν την ανάδυση της διαδικασίας περιφερειοποίησης (Kähkönen & Lähteenmäki, 1999, σ. 210). Ωστόσο, η όποια διεθνής ολοκλήρωση (οικονομική, πολιτική, αμυντική), θα πρέπει να συμβεί μέσα σε ένα διεθνές σύστημα κρατών, όπου θα αναγνωριστούν κοινοί κανόνες και αρχές ρύθμισης της συμπεριφοράς: στην περίπτωση αυτή, ως «κανόνες»

αναγνωρίζονται «συγκεκριμένες επιταγές και απαγορεύσεις πάνω στην συμπεριφορά» ενώ ως «αρχές» είναι «πεποιθήσεις περί γεγονότων, αιτιότητας και εντιμότητας» (Finlayson/Zacher, 1991, σ. 275).

Η εκκίνηση οικονομικής ολοκλήρωσης εντάσσεται στο πεδίο της δικαιοδοσίας εθνικών κρατών, συνεπώς η υλοποίησή της θα πρέπει να διέλθει μέσα από το κατάλληλο επίπεδο διακρατικών σχέσεων: μονομερώς κρατικό, διακρατικό, περιφερειακό, υπερεθνικό, ή παγκόσμιο. Οι αναγκαίοι κανόνες διακρατικής συνεργασίας θα εδραιωθούν μέσα από μία διαδικασία διαπραγμάτευσης στην βάση κοινών αρχών, π.χ. στην βάση κοινών πεποιθήσεων για μια μελλοντική ορθή διακρατική συμπεριφορά σε σχέση με καταστροφές χωρίς προηγούμενο από πολεμικές συρράξεις (στην περίπτωση των ευρωπαϊκών χωρών) (Haas E. , 1961, σ. 367). Οι διαπραγματευόμενοι εταίροι, «παραμερίζουν σταδιακά τις «ανταγωνιστικές διεκδικήσεις και ανταλλάσσουν παραχωρήσεις περίπου ίσης αξίας (προσαρμογή ελάχιστου κοινού παρονομαστή)» (Haas E. , 1961, σ. 367). Αυτό είναι και το πρώτο σοβαρό βήμα της διεθνούς συνεργασίας στις διεθνείς σχέσεις, καθώς αυτή «η ανάγκη για διατήρηση της ειρήνης είναι που συγκρατεί την διεθνή κοινωνία ενωμένη» ενώ η αλληλεξάρτηση που δημιουργεί αυτή η ανάγκη καθορίζει και τις διεθνείς υποχρεώσεις, π.χ. αλληλεγγύη σε κράτη που βρίσκονται σε οικονομικά δυσμενή θέση (Wight, 1998, σ. 182).

Οι κοινοί κανόνες, που έχουν γίνει αποδεκτοί από όλα τα συμβαλλόμενα μέρη παρέχουν τα θεμέλια για ένα διεθνές εμπορικό σύστημα, καθώς οι αρχές δεν είναι από μόνες τους μέρος του ρυθμιστικού πλαισίου (Finlayson/Zacher, 1991, σ. 276). Απομένει, για να μιλάμε για ολοκλήρωση και όχι απλά για διεθνή συνεργασία, οι συμφωνία για τις νόρμες, οι οποίες είναι «πρότυπα συμπεριφοράς προσδιορισμένα με όρους γενικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων» (Finlayson/Zacher, 1991, σ. 275). Αν από την άλλη πλευρά μιλάμε και για τυποποίηση διαδικασιών λήψης αποφάσεων, δηλαδή «τις επικρατούσες πρακτικές για τον σχηματισμό και την εφαρμογή συλλογικών επιλογών» (Finlayson/Zacher, 1991, σ. 275), τότε μιλάμε για την σύσταση διεθνούς θεσμού με «μόνιμη εγκατάσταση, ταχυδρομική διεύθυνση, προσωπικό και γραμματεία» (Carogaso, 1992, σ. 602).

Μία ανταγωνιστική πρακτική ενάντια στην προηγούμενη κατεύθυνση, δύναται να προέλθει όταν ένα κράτος με τους παράγοντες ισχύος που διαθέτει επιθυμεί να

αποτρέψει κάθε άλλο κράτος να αναμιχθεί στην εσωτερική του πολιτική (αποτροπή ή μηδενικός βαθμός συνεργασίας). Ωστόσο, «οι τρόποι με τους οποίους λειτουργεί η παγκόσμια οικονομία καθορίζονται τόσο από τις αγορές όσο και από τις πολιτικές των εθνών-κρατών, ιδιαίτερα από εκείνες των ισχυρών κρατών ... οι οικονομικές και τεχνολογικές δυνάμεις διαμορφώνουν επίσης τις πολιτικές και τα συμφέροντα κάθε κράτους, καθώς και τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, και η αγορά είναι πράγματι μια ισχυρή δύναμη όσον αφορά στον καθορισμό των οικονομικών και πολιτικών υποθέσεων. Η σχέση των οικονομικών και της πολιτικής είναι σχέση αμοιβαίας αλληλεπίδρασης (Gilpin, 2003: 39)» (Φραγκονικολόπουλος/Προέδρου, 2015, σ. 152).

Στην περίπτωση της ολοκλήρωσης της διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων, η διαδικασία δεν αφορά μόνο κράτη αλλά και δρώντες (actors) της διεθνούς κοινωνίας. Οι δεύτεροι αποτελούν δρώντες του εμπορίου (εθνικού ή διεθνούς), στην φυσική κατάσταση του, όπως δηλαδή αυτό υπάρχει χωρίς τις στρεβλώσεις που προκαλεί η επέμβαση της δημόσιας εξουσίας (Δρόσος, 1995, σ. 195). Ο όρος ολοκλήρωση χρησιμοποιείται παράλληλα και στην βιομηχανική οργάνωση: «Η οριζόντια ολοκλήρωση αναφέρεται σε διασυνδέσεις των ανταγωνιστών, ενώ η κάθετη ολοκλήρωση αναφέρεται στην ενοποίηση προμηθευτών και αγοραστών» (Jovanovic, 2002, σ. 43). Καταρχάς, σχετικά με στην συμφωνία ή διαφωνία των δρώντων της διεθνούς κοινωνίας (non state actors), για τα κοινά πρότυπα ή νόρμες, των αγαθών και υπηρεσιών που θα κυκλοφορούν διεθνώς ελεύθερα, δεν θα έπρεπε να ερωτηθεί ένα κράτος παρά μόνο για λόγους διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος ή της δημόσιας ασφάλειας (π.χ. της δημόσιας υγείας). Ωστόσο ένα κράτος συγκεντρωτικό με ολιστική προσέγγιση της δικαιοδοσίας (ή κυριαρχίας) του (δηλαδή ως κάτι παραπάνω από τα συστατικά μέρη που το αποτελούν) στο διακρατικό σύστημα στο οποίο εντάσσεται (Willets, 2001, σ. 360), δεν αποδέχεται να χάσει μέρος της κυριαρχίας, που αντιστοιχεί στην εποπτεία επί της οικονομικής δραστηριότητας. Επιθυμεί συνεπώς, να ελέγχει και να στηρίζει μόνο τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην επικράτειά του ή όσες ξένες θέλουν να επεκτείνουν την δραστηριότητά τους στην επικράτειά του.

Ένας βασικός λόγος για ευρύτερη (και όχι απλά διμερή συνεργασία), φαίνεται και από την εξέλιξη του περιφερισμού (regionalism). Ο αρχικός αυτός (από το 1945 και έπειτα) περιφερισμός, δηλαδή η «εκ των άνω» (top down) περιφερειακή ολοκλήρωση

(Μανώλη/Μαρής, 2015, σ. 77), συντελεί στην ειρήνευση καθώς «ο περιφερισμός εξασθενίζει την πολιτική της ισχύος και καθιστά την ένοπλη ασφάλεια (armed security) αδύνατη» (Käkönen & Lähteenmäki, 1999, σ. 204). Επιπλέον η εναρμόνιση των προτύπων και προδιαγραφών της οικονομικής δραστηριότητας σε τομείς με οικονομικό αντικείμενο (π.χ. ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ, ΕΟΚ) συντελεί σε μία διάχυση της ολοκλήρωσης και σε άλλους τομείς. Καθώς πόροι των ελίτ μεταφέρονται σε περιφερειακό επίπεδο, διευκολύνεται η διάχυση (Spill-over effect, σύμφωνα με τον Haas, 1958) της διαδικασίας ολοκλήρωσης και στη σφαίρα άλλων δημόσιων πολιτικών (Christiansen, 2001, σ. 499). Για την διασφάλιση του κοινώς επιδιωκόμενου αποτελέσματος πρέπει να ολοκληρωθούν διεθνώς οι θεσμοί πέρα από τον «κοινό παρονομαστή (common denominator) κάποιων αρχών (ως έχει αναφερθεί) με παραχωρήσεις ίσης αξίας (concessions of equal value)», χωρίς να είναι σίγουρο που θα σταματήσει η διαδικασία της διάχυσης (Haas E. , 1961, σ. 368). Έτσι, θα αναδυθεί ένα είδος κοινοβουλευτικής διπλωματίας (parliamentary diplomacy) όπου σε έναν κοινό υπερεθνικά οργανισμό (agency) θα αντιπροσωπεύονται τα εθνικά συμφέροντα, θα λαμβάνουν χώρα οι συνομιλίες και θα λαμβάνονται αποφάσεις με ένα είδος κανόνα πλειοψηφίας (majority vote) (Haas E. , 1961, σ. 368).

Η περιπλοκότητα της υπερεθνικής έναντι του διεθνικής συνεργασίας αναδεικνύεται από την τροπή που παίρνει το διεθνές εμπόριο, προς μια κατεύθυνση «*παγκόσμιας ολοκληρωμένης οικονομίας*» (Single integrated world Economy) (Scholte, 2001, σ. 523), στην βάση δυνατοτήτων ρύθμισης του κόστους σε μία διεθνική παραγωγή (Transborder production, σε τομείς προϊόντων όπως «*υφάσματα, ενδύματα, μηχανοκίνητα οχήματα, δερμάτινα είδη, αθλητικά είδη, παιχνίδια, οπτικά είδη, καταναλωτικά ηλεκτρονικά είδη, ημιαγωγούς, αεροπλάνα και κατασκευαστικό εξοπλισμό*») με υπερεθνικούς δεσμούς συντονισμού (supraterritorial coordination links) και με προϊόντα που καταλήγουν να πωλούνται σε μια διεθνή αγορά (supraterritorial market) όπως, στην περίπτωση μίας διεθνούς αλυσίδας καταστημάτων (Scholte, 2001, σσ. 526-527).

Στο πλαίσιο αυτό η νέα διαπεριφερειακή συνεργασία (new regionalism) συντελείται «από τα κάτω» (bottom-up). «*Η ... προοπτική είναι η ανάπτυξη της πολυπεριφερειακής συνεργίας (multiregionalism)... σε τρία επίπεδα: Το πρώτο επίπεδο -το λιγότερο χαλαρό- περιλαμβάνει τις διεθνικές διαπεριφερειακές συνεργίες, το δεύτερο- το περισσότερο συγκροτημένο και θεσμοποιημένο- περιλαμβάνει τις*

διακρατικές διαπεριφερειακές συνεργίες, όπου είναι τα κράτη-έθνη που συγκροτούν τις συνεργαζόμενες διαπεριφερειακές συσσωματώσεις και το τρίτο την πολυπεριφερειακή συνεργία. Η τελευταία αποτελεί, συνεπώς, το πλαίσιο σχηματισμού μιας παγκόσμιας τάξης διαφορετικών διαπεριφερειακών συνεργιών» (Τσαρδανίδης, 2012, σ. 292).

2. Διεθνής τάξη και Καθεστώτα

Οι συμπεριφορές και τα πρότυπα στο σύστημα διεθνών σχέσεων μπορεί να λάβουν πολλούς χαρακτηρισμούς: τάξη, σύστημα, δομή, διαπραγματεύση, σημείο ισορροπίας, συνεργασία, συντονισμός, κόστη και πλεονεκτήματα, συμφέρον, συλλογικά αγαθά, οργάνωση, ισότητα, αποτελεσματικότητα, ηγεμονία, συναίνεση και αλληλεξάρτηση (Haas E. B., 1991, σ. 26). Τα παραπάνω μπορούν να ενταχθούν σε μια διεθνή συστημική ανάλυση- με συνιστώσες της ισορροπίας, π.χ. τα όρια της κυριαρχίας, την ισχύ των δρώντων, την αλληλεξάρτησή τους, της σχέσεις εξάρτησης, την δράση μη κρατικών δρώντων κτλ. Από τους συστημικούς παράγοντες μπορούν να επισημανθούν, η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση μπροστά στην εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση, και η δράση σημαντικών μη κρατικών δρώντων λόγω της σημασίας τους στο παγκόσμιο σύστημα (Cohn, 2009, σ. 40).

Μέρος του συστήματος μπορεί να είναι ένα «καθεστώς». (Haas E. B., 1991, σ. 27). Ως «καθεστώς» ορίζονται οι ρητές ή σιωπηρές αρχές (πεποιθήσεις για γεγονότα, αιτιότητα και εντιμότητα), τα πρότυπα (σταθερές συμπεριφοράς με όρους δικαιωμάτων και υποχρεώσεων), οι κανόνες (προτροπές ή απαγορεύσεις για δράση) και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο πεδίο των διεθνών σχέσεων (Krasner, 1991, σ. 2). «... Τα καθεστώτα είναι τεχνητά δημιουργήματα που έχουν σκοπό να επιφέρουν συγκεκριμένες προσταγές (orderings) ανάμεσα στους δρώντες» και η τάξη (order) υπάρχει μέσα σε κάθε καθεστώς, έτσι έχουμε «τάξεις αφιερωμένες στην ισότητα, στην αποτελεσματικότητα, στην δικαιοσύνη, στην επιβίωση ή σε όποια άλλη αξία» (Haas E. B., 1991, σ. 27).

Ένα καθεστώς μπορεί να είναι αρκετά ευρύ και να περιλαμβάνει πολλές θεματικές ενότητες (multi- issue). Να αποτελεί μια «υπερδομή» (superstructure) που περιλαμβάνει περισσότερο συγκεκριμένα καθεστώτα (more specific, single- issue regimes), τα οποία αποτελούν «υποδομές» (substructures) (Puchala/Hopkins, 1991, σ.

64). Αλλά τα καθεστώτα είναι υποκειμενικά, υπάρχουν «εξαιτίας των παραστάσεων, προσδοκιών ή πεποιθήσεων των συμμετεχόντων σε αυτά, σχετικά με τον προσδιορισμό της νομιμοποιημένης, ορθής ή ηθικής συμπεριφοράς» (Puchala/Hopkins, 1991, σ. 62). Συνεπώς μία πολυμερώς ρυθμισμένη συμπεριφορά (εμπορικό καθεστώς) αποτελεί εναλλακτικά ένα διεθνές καθεστώς, καθώς οι υποκειμενικές παραστάσεις των δρώντων στις διεθνείς σχέσεις μπορεί να εκδηλωθούν σε όρους αντιπαλότητας ή συνεργασίας, που κινούνται αρχικά (ή σε μια φυσική κατάσταση πραγμάτων) σε ένα ανομικό και άναρχο πλαίσιο καθώς δεν υπάρχει υπέρτερη αρχή για να επιβάλλει κάποιον κανόνα (Little, 2001, σ. 300). Με βάση αυτόν τον περιορισμό, η συνέργεια (Collaboration) και ο συντονισμός (Coordination) αποτελούν διαφορετικές εκδοχές της συνεργασίας (Cooperation) για την υπέρβαση των εμποδίων (Little, 2001, σ. 301).

«Υπάρχουν διαφορετικές εκδοχές της θεωρίας των διεθνών καθεστώτων, οι οποίες πηγάζουν τόσο από τη ρεαλιστική όσο και από τη φιλελεύθερη προσέγγιση, ωστόσο το έργο του R. Keohane «After Hegemony» (1984) παρουσιάζει τη βασική επιχειρηματολογία για τα διεθνή καθεστώτα και τον ρόλο τους στη διαχείριση της παγκόσμιας οικονομίας, ακόμα και σε συνθήκες απουσίας ηγεμονίας. Υπό το πρίσμα της φιλελεύθερης προσέγγισης, η βασική θέση της θεωρίας των διεθνών καθεστώτων, υποστηρίζει ότι: καταρχάς τα καθεστώτα επιτρέπουν τη διεθνή συνεργασία, αναπτύσσονται καλύτερα όταν προωθούνται από έναν καλοκάγαθο ηγεμόνα, προωθούν τη φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη (όταν και ο ηγεμόνας ακολουθεί φιλελεύθερες πολιτικές), αποσοβούν τις ατέλειες της αγοράς και μειώνουν το κόστος των συναλλαγών» (Μανώλη/Μαρής, 2015, σ. 26).

Παρόλα αυτά το έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου των ΗΠΑ το 1971 ήταν ένα αρχικό πλήγμα στον ηγεμονισμό των ΗΠΑ και οικονομικές συγκυρίες στην δεκαετία του 1970 (στασιμοληθωρισμός, πετρελαϊκές κρίσεις, διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών) οδήγησαν στον προστατευτισμό των ΗΠΑ ενάντια στις αρχές της GATT, που εκδηλώθηκε με την άρνηση των ΗΠΑ να εισάγουν είδη μαιτισμού από αναπτυσσόμενες χώρες (παραβίαση της αρχής της μη διάκρισης) ενώ οι εξαγωγές χάλυβα και αυτοκινήτων από την Ιαπωνία άρχισαν να θεωρούνται απειλή (Gilpin, 2004, σσ. 106- 107). Παρόλα αυτά, κοινή συνιστώσα (ή «common denominator» κατά τον Haas) είναι η διαφάνεια και ομαλότητα στις εμπορικές σχέσεις, όπως η ρύθμιση της πρόσβασης στην εσωτερική αγορά των χωρών προορισμού με

δασμολογικά και μη μέτρα, καθώς και ζητήματα όπως οι εγχώριες ενισχύσεις και οι ανταγωνιστικές επιδοτήσεις προς τους παραγωγούς κρατών με έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό με τρόπο που να αποφεύγονται στρεβλώσεις του εμπορίου (Κότιος, 2004, σ. 10).

3. Από την πολυπεριφερειακή συνεργία στην πολυμέρεια

Η πολυμέρεια μπορεί να υπερβεί την *πολυπεριφερειακή συνεργία*, και να εξυπηρετήσει ως οργανωτική αρχή των διεθνών σχέσεων (As an organizing principle), ως οργανισμός ή ως απλή δραστηριότητα (Caporaso, 1992, σ. 603), ή «Σύνταγμα» που περιέχει κανόνες για την απελευθέρωση του εμπορίου (Δρόσος, 1995, p. 195). Η πολυμέρεια διακρίνεται από άλλους τύπους διακρατικής συνεργασίας από τρία στοιχεία: την αδιαρετότητα, (indivisibility), τις γενικευμένες αρχές συμπεριφοράς (generalized principles of conduct) και την διάχυτη αμοιβαιότητα (diffuse reciprocity) (Caporaso, 1992, σσ. 601- 602). Άλλωστε οι πολυμερείς σχέσεις, «είναι γενικευμένες στο περιγεόμενό τους, η γενίκευση αυτή φτάνει σε πλήρη αφαίρεση στις συνθήκες εγκαταστάσεως ή φιλίας εμπορίου και ναυτιλίας, που όχι μόνο αναφέρονται σε πολλά αντικείμενα αλλά περιέχουν διατάξεις σχετικά με το μέτρο μεταχείρισης μεγάλων κατηγοριών προσώπων, προϊόντων, συναλλαγών, ή άλλων σχέσεων χωρίς να προβλέπουν ειδικές δασμολογικές ρυθμίσεις για συγκεκριμένα προϊόντα» (Φατούρος/Στάγκος, 1984, σ. 46).

Ένας λόγος που δικαιολογεί αυτό το επόμενο επίπεδο συνεργασίας, είναι τα καθεστώτα μείωσης του συναλλακτικού κόστους (Keohane, after Hegemony) (Caporaso, 1992, σ. 610). Μία περίπτωση συναλλακτικού κόστους είναι τα κρατικά εισπρακτικά εμπόδια, ή το κόστος συγκέντρωσης πληροφοριών. Η ανάγκη ενίσχυσης (π.χ. με την συγκέντρωση πληροφοριών) των επιχειρήσεων της επικράτειάς τους ως δρώντων της διεθνούς κοινωνίας (π.χ. ως εξαγωγικές, ή πολυεθνικές επιχειρήσεις) κάνει τα κράτη να πρέπει να συμπεριφερθούν ως κάτι παραπάνω από απλά αυτόνομοι ορθολογικοί δρώντες (autonomous, self-interested actors) (Caporaso, 1992, σ. 605)- όπως τα θέλει η βεστυφαιανή τάξη. Έτσι, η πολυμερής διακρατική δράση, αποτελεί ένα σύστημα συνέργειας των πολλών (χωρίς να απαιτείται συγκεκριμένος αριθμός),

από «ένα ελάχιστο τριών μερών έως ένα μέγιστο όλων» (Caroraso, 1992, p. 603). Συνεπώς η διμερείς σχέσεις δεν αποτελούν σχέσεις πολυμέρειας.

β) Αρχές και Λειτουργία του ΠΟΕ

Ο στόχος του ΠΟΕ δεν είναι ούτε ο οικονομικός συντονισμός ούτε το ελεύθερο εμπόριο αλλά η σταδιακή απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου (Κότιος, 2004, σσ. 19- 20). Οι ευρύτεροι στόχοι του ΠΟΕ είναι άλλοι: η πλήρης απασχόληση, η επίτευξη ικανοποιητικού εισοδήματος και ενεργού ζητήσεως, η επέκταση της παραγωγής και του διεθνούς εμπορίου με παράλληλη επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και με σεβασμό στο περιβάλλον και με την ενίσχυση των αναπτυσσόμενων χωρών (Προοίμιο της Συνθήκης του Μαρρακές, 1994). Ο ΠΟΕ δεν αποκλείει την ένταξη περιφερειακών σχηματισμών (όπως η ΕΕ), ούτε και τα προτιμησιακά καθεστώτα. Απλά τα δεσμεύει η άνευ επιφυλάξεων, και αυτόματη ισχύς της αρχής του μάλλον ευνοούμενου κράτους (ΜΕΚ) καθώς αποτρέπει τα κράτη από το να βρίσκονται σε συνεχείς εμπορικές διαπραγματεύσεις (Κότιος, 2004, σ. 21).

Η υπουργική διάσκεψη είναι το σημαντικότερο όργανο του ΠΟΕ, καθορίζει την εξέλιξη και τα επόμενα στάδια ολοκλήρωσης του οργανισμού και οι συμφωνίες ως συμφωνημένο προηγούμενο περιέχουν εντολές συνέχισης των διαπραγματεύσεων (built-in agendas) (Στεφάνου/Γκόρτσος, 2006, σ. 50). Ο ΠΟΕ αποσκοπώντας «στην βελτίωση του επιπέδου ζωής» και «αποβλέποντας σε ένα σταθερά αυξανόμενο όγκο πραγματικού εισοδήματος και ενεργού ζητήσεως» και «επιδιώκοντας την πλήρη εκμετάλλευση των παγκόσμιων πόρων με την εντατικότητα της παραγωγής και την ανταλλαγή αγαθών» (Προοίμιο GATT 1994), αφιερώνει για τα αγροτικά προϊόντα δύο βασικές διατάξεις:

Το άρθρο II παρ. 1 (a) GATT (1994) επιβάλλει στα κράτη-μέλη του ΠΟΕ την υποχρέωση για συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες δασμολογικές παραχωρήσεις, επιτρέποντας όμως κάποιες εξαιρέσεις. Οι υποχρεώσεις αυτές επηρεάζονται από την αρχή «της μη διάκρισης» καθώς και από την ρήτρα «του μάλλον ευνοούμενου κράτους (ρήτρα ΜΕΚ ή Most favored nation clause / MFN clause)» τρίτων κρατών (-μελών του ΠΟΕ) με τα οποία δεν συνδέονται με κάποιο διμερές καθεστώς ρύθμισης

των δασμών. Οι πράγματι εφαρμοζόμενοι δασμοί επιτρέπεται να κυμαίνονται με ανώτατο όριο όμως τα όρια στους πίνακες δασμολογικών παραχωρήσεων που έχουν παραχωρήσει τα κράτη. Οι δασμολογικές παραχωρήσεις αποτελούν και τα ανώτατα όρια επιτρεπόμενων δασμών (maximum tariffs ή bound tariffs) μεταξύ των μελών του ΠΟΕ. Σύμφωνα με το άρθρο XXVIII bis παρ. 1 GATT (1994) κάθε προηγούμενη συμφωνία μείωσης του επιπέδου δασμών δεσμεύει κάθε επόμενη συμπεριφορά των κρατών καθώς τα κράτη δεν επιτρέπεται να επανέλθουν σε προ μείωσης επίπεδα (αρχή παγιοποίησης).

Το άρθρο XVI GATT (1994) αποτελεί την ρύθμιση της Συμφωνίας για τις κρατικές ενισχύσεις. Η διάταξη του άρθρου XVI παρ. 3 διακρίνοντας σε πρωτεύοντα ή κύρια (primary) και σε δευτερεύοντα αγροτικά προϊόντα (non primary), ορίζει την υποχρέωση των κρατών να αποφεύγουν την επιδότηση των κύριων αγροτικών προϊόντων. Πρόκειται διάταξη με τελεολογία εδραζόμενη σε μια εκ τους αποτελέσματος στάθμιση, αποτελώντας εκ πρώτης όψεως παραβίαση (prima facie violation), όπου οι δυσμενείς επιδράσεις (adverse effects) υποτίθεται ότι υπάρχουν εφόσον δεν αποδειχθεί το αντίθετο ενώ εκφράζει τον χαρακτηρισμό αυτής της συμπεριφοράς ως περίπτωσης «εκμηδενισμού ή εξασθένησης» (nullification ή impairment σύμφωνα με το άρθρο XXIII) των σκοπών της GATT (Benitah, 2001, σ. 24). Αν αποδειχθεί τελικά πραγματική παραβίαση υποχρεώσεων (non violation case) δεν υπάρχει υποχρέωση απόσυρσης του μέτρου (Στεφάνου/Γκόρτσος, 2006, σ. 50). Για τα πρωτεύοντα ή κύρια αγροτικά προϊόντα είναι σε γενικές γραμμές ανεκτές οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον όρο όμως κάποιο κράτος να μην αποκτά σε αυτό το προϊόν ένα παγκόσμιο εξαγωγικό μερίδιο πέραν του ισότιμου (equitable share of world export trade, άρθρο XVI:3 GATT).

Τα μέρη της Συμφωνίας μπορούν να δώσουν την δυνατότητα σε λιγότερο ανεπτυγμένα μέλη της GATT/ΠΟΕ να χρησιμοποιήσουν ειδικά μέτρα για να προωθήσουν το εμπόριο και την ανάπτυξή τους (Άρθρο XXXVI: 3). Για τον σκοπό αυτό αναγνωρίζεται η ανάγκη για θετικές πρωτοβουλίες ώστε τα κράτη αυτά να αποκτήσουν μερίδιο στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου με ιδιαίτερα σταθερές, δίκαιες και αποδοτικές τιμές (Άρθρο XXXVI: 4). Το μερίδιο ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών για να επιτευχθούν οι άνω στόχοι - εκφρασμένο σε ποσοστό- αναγράφεται για τα μέρη της Συμφωνίας το 1955 στο Παράρτημα Η (ANNEX H) της GATT (για την Ελλάδα είναι 0,4%, για την Γερμανία 5,2%, Γαλλία

8,7%, Βραζιλία 2,5%, Ινδία 2,4%, Ινδονησία 1,3%, Πακιστάν 0,9%, Τουρκία 0,6%, Νότια Αφρική 1,8%, ΗΠΑ 20%, Ιαπωνία 2,4% κτλ.).

1. Οι βασικές αρχές του ΠΟΕ

α) Υποχρέωση δασμοποίησης

«Σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται στο άρθρο 4 παρ. 2 της Συμφωνίας για την γεωργία, που περιλαμβάνει τις αρχές για τον καθορισμό των δεσμεύσεων, όλα τα μη-δασμολογικά μέτρα δασμοποιούνται, μετατρέπονται δηλαδή σε δασμολογικά ισοδύναμα (Ad Valorem Equivalents/ AVEs), το ύψος τους παγιοποιείται και απαγορεύεται η επαναφορά τους». «Για τον υπολογισμό των ισοδυνάμων δασμών λαμβάνεται υπόψη η διαφορά μεταξύ πραγματικών εγχώριων τιμών και τιμών εισαγωγής cif κατά την περίοδο 1986-88» (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 221). Η μέθοδος υπολογισμού λαμβάνει υπόψη την διαφορά μεταξύ εγχώριων τιμών και τιμών εισαγωγής cif, δηλ. $TE_j = p_j - p_{wj}$ (όπου $j =$ προϊόν, $TE =$ ισοδύναμος δασμός, p , $p_w =$ τιμή στην εγχώρια και την διεθνή αγορά αντιστοίχως) (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σσ. 221-222).

β) Η ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους (ΜΕΚ)

Σύμφωνα με το άρθρο I GATT 1994 τα πλεονεκτήματα που παρέχει ένα κράτος-μέλος του ΠΟΕ σε ένα άλλο, ισχύουν «αυτομάτως, αμέσως και άνευ όρων» και για τα υπόλοιπα κράτη- μέλη χωρίς να απαιτείται καμία διμερής συμφωνία (Κότιος, 2004, σ. 20).

γ) Η αρχή της εθνικής μεταχείρισης

Σύμφωνα με το άρθρο III GATT (1994) ένα προϊόν μετά την εισαγωγή του σε κάποιο κράτος- μέλος θα πρέπει να έχει την ίδια αντιμετώπιση με τα αντίστοιχα ημεδαπά, η ρήτρα αυτή συμπληρώνει την ρήτρα του ΜΕΚ και διασφαλίζει την «μη διάκριση των εμπορικών εταίρων» (Κότιος, 2004, σ. 22).

δ) Η αρχή της αμοιβαιότητας

Είναι πολιτική- διαπραγματευτική αρχή και εφαρμόζεται στην περίπτωση των δασμολογικών διαπραγματεύσεων (άρθρο XXVII) και κατά την λήψη έκτακτων

μέτρων προστασίας (άρθρο XIX) ωστόσο η αρχή αυτή δεν πρέπει να εφαρμόζεται στην περίπτωση των οικονομικά αδύναμων κρατών (Κότιος, 2004, σσ. 22-23).

ε) Η απαγόρευση των μη δασμολογικών εμποδίων

Θεμελιώνεται στα άρθρα III, VIII και XI GATT (1994). Σε διαπραγματεύσεις στην βάση της αρχής της αμοιβαιότητας υπόκειται μόνο η περαιτέρω μείωσή τους (Κότιος, 2004, σ. 24).

στ) Η προστασία του περιβάλλοντος

Το άρθρο XX GATT (1994) επιτρέπει την λήψη μέτρων αντίθετων στις βασικές αρχές του ΠΟΕ εφόσον όμως αυτά είναι αναγκαία για την προστασία της ζωής και της υγείας ανθρώπων, ζώων και φυτών, ή για την διατήρηση των εξαντλήσιμων πόρων, ωστόσο η αρχή της προστασίας του περιβάλλοντος δεν είναι ρητά διατυπωμένη (Κότιος, 2004, σ. 27).

2. Εξαιρέσεις

Ο γεωργικός τομέας και ο προστατευτισμός του λόγω της κρισιμότητάς τους για την ασφάλεια την επισιτιστική και του βιοπορισμού των αγροτών αλλά και των αρρυθμιών της γεωργίας προς τον εκσυγχρονισμό αποτελούσε προνομιακό τομέα της κυριαρχίας κάθε κράτους. Ήδη από την έναρξη εφαρμογής της GATT το 1947 προβλέφθηκαν τόσο μόνιμες όσο και προσωρινές εξαιρέσεις, βασιζόμενες «είτε σε αναστολές υποχρεώσεων (waivers) βάσει του άρθρου XXV, είτε στη ρήτρα προ-ισχύουσας νομοθεσίας (grandfather clause) που περιλαμβάνονταν στο πρωτόκολλο προσωρινής εφαρμογής και/ή στα πρωτόκολλα προσχώρησης των επί μέρους Συμβαλλομένων Μερών (ΣΜ)» (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 207).

1) Τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα (ΥΦΜ)

Η συμφωνία υιοθετεί δύο βασικές αρχές: την αρχή της εναρμόνισης των σχετικών νομοθεσιών προς τα υφιστάμενα διεθνή πρότυπα (άρθρο 3) και την αρχή της ισοδυναμίας (άρθρο 4) που στηρίζεται στην αμοιβαία αναγνώριση (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 227).

2) Οι πλειομερείς Συμφωνίες

Χαρακτηρίζονται έτσι διότι η συμμετοχή σε αυτές είναι περιορισμένη ενώ έχουν συναφθεί ήδη κατά τον γύρο του Τόκιο (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 227). Αφορούν στους τομείς του βόειου κρέατος και των γαλακτοκομικών και περιέχουν προστατευτικές διατάξεις μέτρων διαχείρισης των ποσοτήτων, «της προσφοράς στο εσωτερικό, ειδική ρήτρα διασφάλισης στις εισαγωγές βόειου κρέατος και γαλακτοκομικών, δασμολογικές ποσοτώσεις και ποσοτώσεις στις επιδοτούμενες εξαγωγές» (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 228). Η σημασία αυτών των συμφωνιών παραλλάσσει για τις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι πρώτες συνειδητοποιούν ότι σταδιακά τα αγροτικά προϊόντα θα προστατεύονται όλο και λιγότερο από παρεμβάσεις στις τιμές και όλο και περισσότερο μέσω άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων, γεγονός που θα σημαίνει μεγαλύτερη συμμετοχή των εθνικών προϋπολογισμών στις ενισχύσεις και λιγότερο των καταναλωτών (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 229). Από την άλλη πλευρά, ο στόχος της «στήριξης» των αναπτυσσόμενων χωρών στο πλαίσιο του ΠΟΕ είναι περισσότερο ιδεολογικός, οι χώρες αυτές δεσμεύονται στο να λάβουν μέτρα φιλελευθεροποίησης της οικονομίας τους περισσότερο από το ΔΝΤ και όχι τόσο από τον ΠΟΕ ενώ τα ανωτέρω εισοδηματικά μέτρα στήριξης της γεωργίας δεν είναι κατάλληλα για αυτές (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 229). Επομένως η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου είναι ένας καταρχήν ονομαστικός στόχος.

3) Οι γενικές εξαιρέσεις (general exceptions)

Επιτρέπονται οι διακρίσεις στην μεταχείριση προϊόντων στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές αλλά οι λόγοι για τους οποίους επιτρέπονται, είναι για την προστασία των χρηστών δημοσίων ηθών (public morals), της ανθρώπινης ζωής και της υγείας των ανθρώπων και των άλλων έμβιων όντων περιλαμβανομένων και των φυτών καθώς και για την προστασία των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων (άρθρο XX GATT 1994).

4) Οι εξαιρέσεις ασφαλείας (Security exceptions)

Επιτρέπονται διακρίσεις σε προϊόντα πυρηνικής σχάσης, στα όπλα και πυρομαχικά σε περιόδους πολεμικών συρράξεων ή σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, εφόσον αντίθετη συμπεριφορά μπορεί να υponομεύσει τα εθνικά συμφέροντα ασφαλείας των κρατών (άρθρο XXI GATT 1994).

5) Τοπικές Συμφωνίες (Regional Trade Agreements- RTAs)

Ένας από τους στόχους του Γύρου της Ουρουγουάης ήταν η παγκόσμια ανάπτυξη μέσω του εμπορίου. Η ανάπτυξη παραμένει ένας μακροοικονομικός στόχος μεν αλλά εντάσσεται σε πολυμερές πλαίσιο υλοποίησης για την στήριξη των φτωχών κρατών αποκτώντας και περιεχόμενο πολιτικό- συνεργατικό, όπως αναφέρεται στο σημείο 21 της υπουργικής απόφασης της Ντόχα (WTO, 2001): επιδιώκεται «... ανάλυση πολιτικής, ώστε οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες να αξιολογήσουν καλύτερα τις επιπτώσεις της εγγύτερης πολυμερούς συνεργασίας για τις αναπτυξιακές τους πολιτικές με απώτερους στόχους την ανάπτυξη του ανθρώπινου και θεσμικού κεφαλαίου». Κατανοείται έτσι, ότι η διεθνής συνεργασία μπορεί να προκαλέσει ευημερία (welfare) αλλά το τελικό αποτέλεσμα της ευημερίας εξαρτάται από την ισορροπία μεταξύ δημιουργίας εμπορίου (trade creation) και εκτροπής εμπορίου (trade diversion) (WTO, 2018). Συνεπώς οι RTAs στην μορφή τελωνειακών ενώσεων ή ζωνών ελεύθερου εμπορίου καταρχάς δεν απαγορεύονται (άρθρο XXIV GATT 1994).

6) Συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου (Free Trade Agreements/ FTAs)

Εναλλακτική μορφή συνεργασίας απέναντι στην πολυμερή συνεργασία είναι οι διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου. Μπορούν να έχουν ανταγωνιστικό περιεχόμενο απέναντι στην GATT (1994) αλλά απαγορεύεται να θίγουν τα παγιωποιημένα επίπεδα δασμών του ΠΟΕ αλλά και τις ρήτρες MEK (MFN) και εθνικής μεταχείρισης (WTO, 2018). Στο σημείο αυτό, πρέπει να διευκρινιστεί ότι δρώντες στις διεθνείς σχέσεις μπορούν να είναι και οι λεγόμενοι «εμπορικοί συνασπισμοί» κρατών (trade blocs), οι οποίοι αποτελούν «ενώσεις κρατών που προσπαθούν να μειώσουν τους δια- τοπικούς (intra- regional) φραγμούς στο εμπόριο, την παροχή υπηρεσιών και την ροή του κεφαλαίου» (Schott, 1991, σ. 1). Σε αυτές μπορούν να συμβάλλονται «εμπορικοί συνασπισμοί» κρατών, είτε με άλλους «εμπορικούς συνασπισμούς» είτε με μεμονωμένα κράτη τα οποία θεωρούν σημαντικά. Ένα εξελιγμένο μπλοκ κρατών (και υπόδειγμα RTA) είναι η ΕΕ, η οποία έχει υπογράψει «μικτές» συμφωνίες (δηλαδή, δεσμευτικές τόσο για την ΕΕ όσο και για τα κράτη -μέλη της) με τον Καναδά (CETA) και με τις χώρες ACP (African, Caribbean and Pacific Group of States). Στο πλαίσιο της πολυμέρειας του ΠΟΕ ωστόσο θα πρέπει να διευκρινιστεί αν οι εμπορικοί αυτοί συνασπισμοί και η δράση των κρατών είναι συγκρουόμενα ή δομικά μπλοκ (stumbling blocks or building

blocks) στην πολυμερή συνεργασία του ΠΟΕ πάντα μέσα από το πρίσμα της ρήτρας MFN (WTO, 2007, σ. 312).

7) Ισοζύγιο Πληρωμών (Balance- of- Payments /BOPs)

Επιτρέπεται στα κράτη- μέλη του ΠΟΕ να υιοθετήσουν μεροληπτικά για τα εθνικά τους προϊόντα μέτρα εφόσον στην αντίθετη περίπτωση διακινδυνεύεται η οικονομική τους θέση στο ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών τους (άρθρο. XII και XVII: B GATT 1994).

8) Αναστολές των ρυθμίσεων (Waivers)

Σε εξαιρετικές συνθήκες, με την συναίνεση των υπολοίπων κρατών -μελών του ΠΟΕ, είναι δυνατό να χορηγούνται σε άλλο κράτος- μέλος προσωρινές αναστολές των υποχρεώσεων του προς GATT/ΠΟΕ (άρθρο XIV GATT 1994).

9) Εθνικά ευαίσθητα και ειδικά προϊόντα (Sensitive and Special Products)

Στις διαπραγματεύσεις του γύρου της Ντόχα τέτοια διάκριση προϊόντων αποτελεί πρόταση των G-33 και σε γενικές γραμμές ζητείται διεύρυνση των εξαιρέσεων για συγκεκριμένα προϊόντα: τα ειδικά προϊόντα αποτελούν εργαλεία για την ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες και εντάσσονται στην κατηγορία αυτή με βάση τις «ανάγκες για την επισιτιστική ασφάλεια, την ασφάλεια του βιοπορισμού (livelihood security) και την αγροτική ανάπτυξη», αντίθετα τα ευαίσθητα προϊόντα για την οικονομία των ανεπτυγμένων χωρών είναι κάποια προϊόντα τα οποία οι αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να παράγουν φθηνότερα (όπως γαλακτοκομικά, βόειο κρέας, ζάχαρη) και ο χαρακτηρισμός αυτός είναι μια προσπάθεια των ανεπτυγμένων χωρών να εμποδίσουν την είσοδο τέτοιων προϊόντων (Oxfam, November 2005, σ. 17).

10) Ειδικές Διασφαλίσεις (Special Safeguards/ SSGs)

Πρόκειται για εξαιρέσεις στην απαγόρευση επιβολής δασμών για τα προϊόντα που υπόκεινται στην υποχρέωση δασμοποίησης (Άρθρο 5 Συμφωνίας για την γεωργία), απέναντι στο ενδεχόμενο ενός κύματος εισαγωγών ή ασυνήθιστα χαμηλών τιμών εισαγωγών (Schnepf, 2005, σ. 13).

11) Διαφοροποιημένη μεταχείριση κρατών (Special and Differential Treatment/ SDT)

Υπό διαφοροποιημένη μεταχείριση δόθηκε η δυνατότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες να υιοθετήσουν πιο μακρές περιόδους εφαρμογής (έως 10 έτη) και χαμηλότερες δεσμεύσεις στο πεδίο της μείωσης δασμών (Schneper, 2005, σ. 14). Πρόκειται για άρση της αμοιβαιότητας υπέρ των αναπτυσσόμενων χωρών καθώς το άνοιγμα των αγορών των βιομηχανικών χωρών δεν συνοδεύεται από το άνοιγμα των αγορών των οικονομικά ανίσχυρων χωρών (Κότιος, 2004, σ. 26). Ειδικότερα προβλέπονται εξαιρέσεις από την ρήτρα MEK, από την αρχή της εθνικής μεταχείρισης, δυνατότητα αύξησης των δασμών πέρα από τα παγιωποιημένα όρια κτλ. (Κότιος, 2004, σ. 27).

γ) Διαδικασία λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο του ΠΟΕ

Μία βασική αρχή εκκίνησης στις διαπραγματεύσεις ενώπιον το ΠΟΕ είναι η αποφυγή της μονομέρειας («Unilaterlism will convince nobody») συνεπώς επιδιώκεται η πειθώ και όχι ο καταναγκασμός και οι εμπορικές κυρώσεις (Moore, 2005, σ. 44). Παρόλα αυτά δεν λείπουν και οι ενστάσεις από τη μεριά των Λιγότερο Ανπτυγμένων Χωρών (ΛΑΧ) ότι αναγκάζονται να υιοθετήσουν μειώσεις εμπορικών φραγμών που υπερβαίνουν τις δυνατότητές τους (ICTSD, November 2012, σ. 2). Ο ΠΟΕ αποτελεί «ένα κοινό θεσμικό πλαίσιο» για την ρύθμιση των εμπορικών σχέσεων, σύμφωνα με το οποίο η προσχώρηση σε αυτόν συνιστά πλήρη αποδοχή του έως τώρα συμφωνημένου πλαισίου, ως πακέτο συμφωνιών (single undertaking) που αποτρέπει την υιοθέτηση μιας «GATT a la carte» (Davey, 2005, σ. 57). Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει πολυμερείς συμφωνίες όπως: τα Παραρτήματα (Annexes) I, II, III της Συμφωνίας για τον ΠΟΕ (Συμφωνία του Μαρρακές). Δηλαδή, την GATT (1994), την Συμφωνία για την Γεωργία, τις Συμφωνίες για τα ΥΦΜ, τον ιματισμό, τα μέτρα αντι-ντάμπινγκ, τους κανόνες καταγωγής, τις επιδοτήσεις, τους αντισταθμιστικούς δασμούς κ.α. (όλα περιεχόμενα στο Annex A1), την Γενική Συμφωνία για τις υπηρεσίες (Annex 1B), τον μηχανισμό επίλυσης διαφορών (Annex 2) και τον Μηχανισμό Επανεξέτασης Εμπορικής Πολιτικής (Annex 3) (Davey, 2005, σ. 57).

Κατά τις εργασίες του ΠΟΕ στην Ντόχα (2001) και στο Κανκούν (2003) υιοθετείται η αρχή «nothing is agreed until everything is agreed»: «Με εξαίρεση τις βελτιώσεις και διευκρινίσεις του Μνημονίου για την επίλυση διαφορών, η διεξαγωγή, σύναψη και έναρξη ισχύος του προϊόντος των διαπραγματεύσεων θα αποτελέσει αντικείμενο

ενιαίας δέσμευσης. Παρά ταύτα, συμφωνίες που θα επιτευχθούν σε προγενέστερο στάδιο μπορούν να τύχουν προσωρινής ή οριστικής εφαρμογής. Οι συμφωνίες που θα επιτευχθούν σε αρχικό στάδιο θα ληφθούν υπόψη για την αποτίμηση της ισορροπίας των διαπραγματεύσεων» (Σημείο 47 της Δήλωσης της Ντόχα) (Στεφάνου/Γκόρτσος, 2006, σ. 51; WTO, Ministerial Declaration, 2001). Ωστόσο κατά τις διαπραγματεύσεις ακολουθείται το σύστημα μεταβαλλόμενης ατζέντας, και η προσθαφαίρεση θεμάτων ακολουθεί τις απαιτήσεις των διαπραγματευόμενων, «όπως π.χ. υποχώρηση των αναπτυγμένων χωρών και της ΕΕ σε θέματα της γεωργίας (στις 31.7.2004) ενόψει απαιτήσεων των αναπτυσσομένων χωρών» (Στεφάνου/Γκόρτσος, 2006, σ. 51).

δ). Μέτρα προστατευτισμού

Η επιλογή δασμών έναντι μέτρων στήριξης ή το αντίστροφο συναρτάται με την δημοσιονομική κατάσταση των κυβερνήσεων καθώς οι δασμοί συνεπάγονται έσοδα ενώ τα μέτρα ενίσχυσης συνεπάγονται δημόσιες δαπάνες. Σε κάθε περίπτωση οι δασμοί μπορεί να είναι προτιμότεροι ως μέτρο από τις κυβερνήσεις καθώς παρουσιάζουν την διπλή ιδιότητα να αποτελούν πηγή εσόδων από την τιμή που πληρώνουν οι καταναλωτές και δεν αποτελούν τέλος με το οποίο επιβαρύνονται οι επιχειρήσεις (Krugman/Obstfeld, 2012, σ. 201). Από την άλλη πλευρά οι εσωτερικές ενισχύσεις αποκλείουν από την αγορά παραγωγούς με συγκριτικό πλεονέκτημα (Krugman/Obstfeld, 2012, σ. 244). Η επιλογή ανάμεσα σε δασμούς ή μέτρα ενίσχυσης μπορεί να καθοριστεί από τις σταθμίσεις της κυβέρνησης (revenue considerations) αλλά και από εξωτερικούς σε σχέση με την κυβέρνηση παράγοντες όπως για παράδειγμα: η δράση συγκεκριμένων λόμπι (lobby competition), το επίπεδο πληροφόρησης (που συναρτάται και με το μορφωτικό επίπεδο, τον βαθμό γραμματισμού κτλ.) των ψηφοφόρων (Optimal Obfuscation) κ.α. (Ederington/Minier, 2006, σ. 8).

Οι κρατικοί φραγμοί (αναπτύσσονται λεπτομερώς στο «Παράρτημα 1») στο ελεύθερο εμπόριο διακρίνονται σε: 1) Οι χρεώσεις κατά την εισαγωγή προϊόντων που επηρεάζουν την τιμή των εισαγόμενων (δασμοί, ποσοστώσεις και δασμολογικές ποσοστώσεις) και 2) Χρεώσεις και εμπόδια κατά την εισαγωγή προϊόντων που δεν

επηρεάζουν την τιμή των εισαγόμενων (εσωτερικές επιδοτήσεις και διοικητικά μέτρα).

III. Ιστορική αναδρομή των διαπραγματεύσεων για τη γεωργία

α) Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά χαρακτηριστικά της γεωργίας

Η γεωργία αποτελεί οικονομική βιοποριστική δραστηριότητα του ανθρώπου και περιλαμβάνει την φυτική παραγωγή, την δενδροκομία, την κτηνοτροφία, την δασική εκμετάλλευση και την αλιεία. (Θεοφανίδης, 1992, σ. 47). Είναι δραστηριότητα εντάσεως εργασίας και με δεδομένο των συντελεστή γη, η αύξηση στην απασχόληση των υπόλοιπων συντελεστών (εργασία, κεφάλαιο, τεχνολογία), αυξάνει την παραγόμενη ποσότητα προϊόντων μόνο μέχρι ένα βαθμό πέρα από τον οποίο η γη αποδίδει οριακή αύξηση του προϊόντος με φθίνοντα ρυθμό (Νόμος φθινουσών αποδόσεων του εδάφους) (Θεοφανίδης, 1992, σ. 346).

Το προηγούμενο γεγονός αποτελεί όμως μια όψη μόνο από αυτό που αποκαλείται το «αγροτικό πρόβλημα» (Θεοφανίδης, 1992, σ. 524), καθώς η γεωργική παραγωγή εξαρτάται από πολλούς άλλους παράγοντες και χαρακτηριστικά: «α) δυσμενείς καιρικές συνθήκες, β) δεν είναι μηχανική δραστηριότητα αλλά λειτουργεί με περιορισμούς των βιολογικών παραγόντων (δεν είναι εύκολο να ελεγχθούν), γ) για ιστορικούς λόγους υπάρχουν εκμεταλλεύσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, δ) δημιουργούνται εύκολα αδιάθετα προϊόντα (αποθέματα), ε) τα αγροτικά προϊόντα έχουν χαμηλότερη εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης σε σχέση με τα βιομηχανικά προϊόντα και τις υπηρεσίες, στ) τα προϊόντα είναι φθαρτά και ευπαθή και η αποθήκευσή τους χρειάζεται μεγάλες δαπάνες (π.χ. ψυγεία), ζ) εξαιτίας του προηγούμενου χαρακτηριστικού παίζουν σημαντικό ρόλο η μεσάζοντες (π.χ. χονδρέμποροι ιδιοκτήτες σημείων συγκέντρωσης ή ιδιοκτήτες μεταφορικών μέσων - π.χ. ψυγείων- καθώς και σημείων διάθεσης των προϊόντων στο κοινό -π.χ. αλυσίδες λιανικής πώλησης, σούπερ μάρκετ-) με συνέπεια την δυσανάλογη επιβάρυνση του τελικού προϊόντος, η) οι αγρότες παραδοσιακά έχουν λιγότερες ευκαιρίες για εκπαίδευση, επαφή με σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης και διοίκησης

εκμεταλλεύσεων και την σύγχρονη τεχνολογία» (Θεοφανίδης, 1992, σσ. 525- 526). Τα χαρακτηριστικά αυτά ήταν ιδιαίτερα εμφανή στην πλειοψηφία των αγροκτημάτων στην Ευρώπη της δεκαετίας του 1950 (μικρά και κακο- οργανωμένα) και αποτέλεσαν έναυσμα για πρωτοβουλίες στήριξης του γεωργικού τομέα (Fennell, 1999, σ. 25).

β) Η πορεία των διαπραγματεύσεων για τη γεωργία.

Σημαντικός για τα αγροτικά προϊόντα υπήρξε ο Γύρος Dillon (1960- 1962) και ο Γύρος Kenedy (1964- 1967) όπου υπήρξε μείωση δασμών επί των εισαγόμενων προϊόντων στις ΗΠΑ από εταίρους στις συνομιλίες κατά μέσο όρο 35%, με την ίδια μέθοδο υπήρξε μείωση των δασμών επί των εισαγόμενων από τις ΗΠΑ προϊόντων στις υπόλοιπες χώρες των συνομιλιών κατά 34% ενώ οι δασμολογικές παραχωρήσεις των ΗΠΑ ανήλθαν στα 8,5 Δις US\$ (Norwood, 1969, σ. 314). Τα αποτελέσματα των δύο γύρων για τα αγροτικά προϊόντα κρίνονται πενιχρά (κυρίως λόγω του προστατευτισμού της ΕΕ), καθώς βελτιώθηκε η πρόσβαση μόνο για κάποια προϊόντα, όπως η σόγια, το βαμβάκι, οι ελαιούχοι σπόροι (Μουτσάτσος, 2007, σ. 474). Ακολούθησε ο Γύρος του Τόκυο (1973- 1979) κατά τον οποίο η ΚΑΠ δέχτηκε σφοδρή κριτική από τις ΗΠΑ και η ΕΕ αναγκάστηκε να κάνει κάποιες παραχωρήσεις στον «καπνό, «δαμάσκηνα, βόειο κρέας υψηλής ποιότητας και σε ορισμένους τύπους τυριών» (Μουτσάτσος, 2007, σ. 474). Ακολούθως, στον γύρο της Ουρουγουάης υπήρξε περαιτέρω μείωση των εμπορικών φραγμών (σε επιμέρους τομείς), ώστε να υπάρχει η εκτίμηση ότι μέχρι το 2002 «θα αυξηθεί ο παγκόσμιος πλούτος κατά 270 εκατομμύρια δολάρια» (Gilpin, 2007, σ. 272).

Η ΕΕ ανέλαβε απέναντι στις ΗΠΑ την υποχρέωση να μεταρρυθμίσει την ΚΑΠ ώστε οι τιμές να παίζουν σημαντικότερο ρόλο στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων, με τις μεταρρυθμίσεις MacSharry (το 1992) και μείωσε το επίπεδο των τιμών παρέμβασης (institutional prices) στα δημητριακά (κατά 30%), στο βούτυρο και στο βόειο κρέας αλλά επέκτεινε τις ποσοστώσεις στο γάλα ενώ εγκαινιάστηκε ο θεσμός της άμεσης ενίσχυσης (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. 38). Αυτή η διμερής συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ επηρέασε το περιεχόμενο των παραπάνω ρυθμίσεων (Μουτσάτσος, 2007, σ. 476). Επρόκειτο για την συμφωνία του Νοεμβρίου του 1992, γνωστή ως προ-συμφωνία του Blairhouse με την οποία τροποποιήθηκαν ορισμένα σημεία του

κειμένου Dunkel: οι εσωτερικές ενισχύσεις μειώνονται συνολικά και όχι ανά προϊόν, οι αντισταθμιστικές μειώσεις της ΚΑΠ εξαιρέθηκαν για την περίοδο εφαρμογής, ο όγκος των επιδοτούμενων εξαγωγών μειώθηκε κατά 21%, θεσπίστηκε ρήτρα ειρήνης (περιορισμού των αντισταθμιστικών μέτρων) για την περίοδο εφαρμογής (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 214). Ακολούθως, στον γύρο της Ουρουγουάης υπήρξε περαιτέρω μείωση των εμπορικών φραγμών (σε επιμέρους τομείς), ώστε να υπάρχει η εκτίμηση ότι μέχρι το 2002 «θα αυξηθεί ο παγκόσμιος πλούτος κατά 270 εκατομμύρια δολάρια» (Gilpin, 2007, σ. 272).

1. Στόχος η διαφάνεια για την διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου

Ο Γύρος συνομιλιών της Ουρουγουάης τερματίστηκε με την Συμφωνία του Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994 με την οποία ιδρύεται ο ΠΟΕ. Οι συνομιλίες διήρκεσαν από το 1986 έως το 1994 και κατέληξαν (μεταξύ άλλων) στην Συμφωνία για την γεωργία (ισχύει από 1/1/1995), στην οποία συνεβλήθησαν 123 κράτη. Ήδη κατά την υπουργική διάσκεψη στην Σιγκαπούρη το 1996 είχαν επισημανθεί τα λεγόμενα ζητήματα της Σιγκαπούρης (Singapore issues) που αφορούσαν στην διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου: διαφάνεια στις δημόσιες συμβάσεις, διευκόλυνση του εμπορίου, διευκόλυνση εμπορίου στα τελωνειακά θέματα, εμπόριο και επενδύσεις, εμπόριο και ανταγωνισμός. Πρόκειται για ζητήματα, τα οποία συνδέονται με στρέβλωση του ανταγωνισμού. Ήδη από το 1950 στο διεθνές σύστημα της GATT οι ανησυχίες για την επίδραση των ενισχύσεων στην ανταγωνιστικότητα έστρεψε το ενδιαφέρον των ειδικών σε πολιτικές ενισχύσεων αποσυνδεδεμένων από την παραγωγή (ICTSD, 2009, σ. 2).

2. Η συμφωνία για την γεωργία

Με τον τελικό συμβιβασμό του 1993 (σε συνέχεια της διμερούς συμφωνίας ΕΕ- ΗΠΑ του Νοεμβρίου 1992) γίνεται αποδεκτή η κοινοτική μέθοδος δασμοποίησης και επεκτείνεται η ρήτρα ειρήνης κατά τρία χρόνια (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ.

214). Με το άρθρο 20 της Συμφωνίας συμφωνήθηκε ρήτρα συνέχισης των διαπραγματεύσεων ένα χρόνο πριν το τέλος της περιόδου εφαρμογής (το 1999) με έναρξη νέου Γύρου Συνομιλιών για την συνέχιση της απελευθέρωσης του εμπορίου.

Η ρήτρα ειρήνης (άρθρο 13 Συμφωνίας) χωρίζει τα μέρα εσωτερικής στήριξης σε ουδέτερα και μη ουδέτερα και ορίζει ότι τα πρώτα δεν υπόκεινται σε αντισταθμιστικούς δασμούς ενώ τα δεύτερα υπόκεινται εφόσον αποδεικνύεται ζημία. Στο άρθρο 4 της Συμφωνίας υιοθετείται η δασμοποίηση όλων των μη δασμολογικών μέτρων. Η μέθοδος υπολογισμού λαμβάνει υπόψη την διαφορά μεταξύ εγχώριων τιμών και τιμών εισαγωγής cif, δηλ. $TE_j = p_j - p_wj$ (όπου j = προϊόν, TE = ισοδύναμος δασμός, p , p_w = τιμή στην εγχώρια και την διεθνή αγορά αντιστοίχως) (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σσ. 221-222). Έτσι, αν π.χ. ένα προϊόν είναι στην εγχώρια αγορά 75% ακριβότερο από ότι στην διεθνή, τότε το δασμολογικό ισοδύναμο (δασμός) θα είναι 75%¹.

Η Συμφωνία σε αυτό το πλαίσιο συγκεκριμενοποιεί τις υποχρεώσεις και θέτει τον κανόνα της παγιοποίησης των δασμών, από τις οποίες δεν επιτρέπεται να υπαναχωρούν τα κράτη- μέλη (άρθρο 4 παρ. 2 Συμφωνίας). Δεν θέτει παρόλα αυτά συγκεκριμένα νούμερα μείωσης δασμών ή δασμολογικών ισοδυνάμων καθώς αυτά προκύπτουν από τους πίνακες παραχωρήσεων (concession tables) των κρατών. Προσπάθεια για νέα μείωση των εμπορικών φραγμών έγινε σε συνέχεια του γύρου της Ουρουγουάης, εκ νέου στην Ντόχα του Κατάρ με επίσημη έναρξη το 2001.

Τα βασικά σημεία της Συμφωνίας για την γεωργία είναι:

α) Πρόσβαση στην αγορά

Συμφωνήθηκε μία μείωση των δασμών με βάση τον όγκο εμπορίου της περιόδου 1986-1995, της τάξης του 36% (κατά μέσο όρο) με ελάχιστη μείωση 15% ανά δασμολογική γραμμή ενώ για τις αναπτυσσόμενες χώρες 24% (κατά μέσο όρο) με ελάχιστη μείωση 10% και οι ΛΑΧ εξαιρούνται από τις υποχρεώσεις μείωσης (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 222).

β) Υποχρεώσεις σχετικές με τις εσωτερικές ενισχύσεις

¹ ΠΟΕ, Agriculture: fairer markets for farmers (τελευταία επίσκεψη 26.11.2018): https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm

Ένα κράτος συμμορφώνεται στις διατάξεις της Συμφωνίας εφόσον οι ενισχύσεις που χορηγεί στους παραγωγούς δεν υπερβαίνουν τις δεσμεύσεις που ανέλαβε στο «Τμήμα IV» του Πίνακα Παραχωρήσεων, αποτιμημένες σε τρέχουσα συνολική Αθροιστική Μέτρηση ενισχύσεων (ΑΜΕ) (άρθρο 6 παρ. 3). Προβλέπεται μία μείωση των εσωτερικών ενισχύσεων εντός της περιόδου εφαρμογής κατά 20% για τα ανεπτυγμένα κράτη (στην περίοδο 1995- 200) και 13.3% για τα αναπτυσσόμενα στην περίοδο εφαρμογής (στην περίοδο 1995- 2004). Οι ενισχύσεις μπορεί να δίνονται σε αναφορά με παραγωγή συγκεκριμένου προϊόντος (product-specific) ή ανεξάρτητα από την παραγωγή συγκεκριμένου προϊόντος (non-product-specific) και το άθροισμά τους αποτελεί τις συνολικές ΑΜΕ ενός έτους που αποτελούνται από τέσσερα μέρη και για τον υπολογισμό της παρέχονται πληροφορίες στο «Παράρτημα 2» της παρούσας εργασίας (Lal Das, 1999, σ. 244).

Σύμφωνα με την «παράγραφο 9» του Παρατήματος 3 της Συμφωνίας για την γεωργία η πάγια εξωτερική τιμή αναφοράς βασίζεται στα έτη 1986 έως 1988 και ισούται γενικά με την μέση κατά μονάδα αξία για κάποιο γεωργικό προϊόν τη στιγμή που ο αποστολέας-πωλητής σε χώρα-καθαρό εξαγωγέα, πληρώνει για την μεταφορά σε σημείο φόρτωσης (non-containerized value ή free on board αξία - fob). Από την άλλη πλευρά η πάγια τιμή αναφοράς ισούται γενικά και με την αξία του προϊόντος μαζί με τα ναύλα μεταφοράς και τα ασφάλιστρα (cost, insurance and freight -cif) σε χώρα που αποτελεί καθαρό εισαγωγέα του γεωργικού προϊόντος. Σύμφωνα με την «παράγραφο 11» του Παρατήματος 3 της Συμφωνίας για την γεωργία η πάγια τιμή αναφοράς βασίζεται στα έτη, 1986 έως 1988.

Στο Παράτημα 2 της Συμφωνίας για την γεωργία υπάρχει κατάλογος με τα μέτρα που δεν θεωρούνται ουδέτερα ως προς την στρέβλωση του εμπορίου. Πριν την απαρίθμηση είναι σημαντικό να τονιστούν οι δύο γενικές προϋποθέσεις για την ουδετερότητα ενός μέτρου: (α) η πληρωμή πρέπει να προέρχεται από κυβερνητικούς πόρους στο πλαίσιο κυβερνητικών προγραμμάτων- συμπεριλαμβανομένων και των διαφυγόντων δημοσιονομικών εσόδων- και (β) οι σχετικές ενισχύσεις πρέπει να μην στηρίζουν (άμεσα ή έμμεσα) τις τιμές των προϊόντων (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 217). Τα είδη μέτρων που θεωρούνται ουδέτερα είναι:

1) Γενικές υπηρεσίες προς τους παραγωγούς (έρευνα, έλεγχος παρασίτων, εκπαίδευση, συμβουλές προώθησης, κτλ.). Βασικό κριτήριο ουδετερότητας είναι να

μην πρόκειται για άμεσες πληρωμές αλλά για δαπάνες (ή διαφυγόντα έσοδα) και να μην επιδοτούν το λειτουργικό κόστος των παραγωγών και τις τιμές των προϊόντων (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 217),

- 2) Δημόσια αποθέματα για λόγους επισιτιστικής ασφάλειας,
- 3) Εσωτερική επισιτιστική βοήθεια,
- 4) Άμεσες πληρωμές σε παραγωγούς,
- 5) Ενίσχυση ανεξάρτητη του εισοδήματος (η πληρωμή βασίζεται σε σαφώς προσδιορισμένα κριτήρια όπως το εισόδημα, η ιδιοκτησία του δικαιούχου ως παραγωγού ενώ το ύψος της πληρωμής δεν συναρτάται με την απασχόληση παραγωγικών συντελεστών ούτε απαιτείται η παραγωγή προϊόντων),
- 6) Χρηματοδοτική συμμετοχή της κυβέρνησης σε προγράμματα εγγύησης των εισοδημάτων και σε προγράμματα τα οποία θεσπίζουν μηχανισμό ασφάλειας των εισοδημάτων,
- 7) Πληρωμές (που πραγματοποιούνται είτε απευθείας είτε μέσω χρηματοδοτικής συμμετοχής του κράτους σε προγράμματα ασφάλειας καλλιεργητών) με στόχο την ανακούφιση από τις φυσικές καταστροφές,
- 8) Ενίσχυση διαρθρωτικών προσαρμογών που παρέχονται μέσω των προγραμμάτων συνταξιοδότησης των παραγωγών,
- 9) Ενίσχυση διαρθρωτικών προσαρμογών που παρέχονται στο πλαίσιο απόσυρσης παραγωγικών πόρων,
- 10) Βοήθεια για τις διαρθρωτικές προσαρμογές που παρέχεται μέσω ενισχύσεων για τις επενδύσεις,
- 11) Πληρωμές στο πλαίσιο προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος,
- 12) Πληρωμές στο πλαίσιο προγραμμάτων περιφερειακών ενισχύσεων.

γ) Εξαγωγικές επιδοτήσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 9 της Συνθήκης για την γεωργία, τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν υποχρεώσεις μείωσης των ακόλουθων ενισχύσεων:

- 1) της χορήγησης από τους δημόσιες αρχές ή της υπηρεσίες τους άμεσων επιδοτήσεων,
- 2) της δυνατότητας πώλησης ή διάθεσης για εξαγωγή από δημόσιες αρχές αποθεμάτων γεωργικών προϊόντων που διατηρούνται για μη εμπορικούς σκοπούς, σε τιμή χαμηλότερη από την τιμή της εσωτερικής αγοράς για ομοειδή προϊόντα,
- 3) των πληρωμών κατά την εξαγωγή γεωργικού προϊόντος που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο κυβερνητικών δράσεων,
- 4) των επιδοτήσεων που αποσκοπούν στην μείωση του κόστους εμπορίας γεωργικών προϊόντων (όπως δαπάνες διαχείρισης, βελτίωσης της ποιότητας και λοιπών δαπανών μεταποίησης καθώς και των δαπανών διεθνών μεταφορών και ναύλων),
- 5) της κάλυψης εξόδων μεταφοράς και ναύλων φορτίων που προορίζονται για εξαγωγή ώστε να διεξαχθεί η μεταφορά με όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που ισχύουν για τα φορτία που προορίζονται για την εσωτερική αγορά,
- 6) των επιδοτήσεων για γεωργικά προϊόντα που εξαρτώνται από την ενσωμάτωση αυτών των προϊόντων σε εξαγόμενα προϊόντα.

Οι συμβαλλόμενες χώρες πρέπει να μειώσουν τις εξαγωγικές επιδοτήσεις: οι ανεπτυγμένες χώρες, τις δαπάνες εξαγωγικών ενισχύσεων κατά 35% μέσα στην περίοδο 1995 έως 2001 σε σχέση με το μέσο επίπεδο της περιόδου αναφοράς (1986-1990), οι αναπτυσσόμενες κατά 24% μέσα στην περίοδο από 1995 έως 2004 ενώ οι ΛΑΧ εξαιρούνται από τις μειώσεις (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 226). Πέραν αυτών προβλέπεται και μείωση του όγκου των επιδοτούμενων εξαγωγών: των ανεπτυγμένων χωρών κατά 21%, μέσα στην περίοδο εφαρμογής 1995 έως 2000 -σε σχέση με τον μέσο όρο του όγκου εμπορίου της περιόδου από το 1986 έως 1990- ενώ των αναπτυσσόμενων χωρών κατά 14% μέσα στην περίοδο 1995 έως 2004 (Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, 1995, σ. 226).

Στο σημείο αυτό γίνεται εμφανές ότι οι παρεμβατικές πολιτικές στήριξης των παραγωγών μπορούν να έχουν πολλές μορφές αλλά και στόχους: μείωση του λειτουργικού κόστους, μείωση του κόστους των αγροτικών προϊόντων που πρόκειται να ενσωματωθούν σε άλλα τελικά προϊόντα, μείωση του μεταφορικού κόστους κτλ. Από την Συμφωνία αναδεικνύεται όμως η διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων χωρών και των ΛΑΧ για τις υποχρεώσεις μείωσης, εξαιτίας της ανίσχυρης οικονομικής τους θέσης, ωστόσο στον γύρο διαπραγματεύσεων της

Ντόχα σημειώνονται ενδιαφέρουσες ανατροπές όπως φαίνεται στο επόμενο υποκεφάλαιο.

2.1. Ο Γύρος της Ντόχα

Από το 1948 έως το 2002 οι γενικοί διευθυντές του ΠΟΕ προέρχονταν από αναπτυγμένες χώρες, ωστόσο τον Σεπτέμβριο 2002 ο Supachai Panitchrakdi της από την Ταϊλάνδη έγινε ο πρώτος διευθυντής του ΠΟΕ από αναπτυσσόμενη χώρα (Cohn, 2009, σ. 68). Το 2003 στην υπουργική διάσκεψη στο Κανκούν μία ομάδα αναπτυσσόμενων κρατών οχυρώθηκαν πίσω από το νέο διαπραγματευτικό μπλοκ «G-20» (G-20 major developing nations), μίας ομάδας κρατών διακριτής από την ομάδα των 20 κρατών με τις μεγαλύτερες οικονομίες (G-20 major economies) στην οποία ηγετικό ρόλο επεδίωξε να παίξει η Ινδία (GAO, 2004, σ. 14). Διεκδίκησαν βαθύτερες περικοπές στις εσωτερικές ενισχύσεις των ανεπτυγμένων χωρών, μία μέθοδο μείωσης δασμών που θα επιτρέπει στα αναπτυσσόμενα κράτη να κάνουν μικρότερες περικοπές δασμών και μία ολική εξάλειψη των εξαγωγικών επιδοτήσεων (GAO, 2004, σ. 14). Οι συνομιλίες δεν προχώρησαν και το 2004 υιοθετήθηκε το «πακέτο Ιουλίου» (July package) το οποίο περιέχει κάποιες λεπτομέρειες εφαρμογής (modalities) της Συνθήκης του Μαρρακές. Η συνομιλία τερματίστηκε το 2008 κατά την διάσκεψη της Γενεύης εξαιτίας της έλλειψης συναίνεσης από την πλευρά των κυβερνήσεων ανεπτυγμένων χωρών να αποδεχτούν «μηχανισμό ειδικών διασφαλίσεων» (Special Safeguard Mechanism/ SSM) (Möhler, 2015, σ. 133). «Ο σκοπός της Doha ήταν να δοθεί η ευκαιρία στις αναπτυσσόμενες χώρες να αναπτυχθούν εξάγοντας αγροτικά προϊόντα και όχι το αντίστροφο, συνεπώς οι χώρες αυτές παραβίασαν το πνεύμα των συνομιλιών» (Washington Times, 2008).

2.1.1. Πλαίσιο καθορισμού των λεπτομερειών εφαρμογής (Framework for Establishing Modalities in Agriculture)

Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του πλαισίου (Kingali Consensus on the post-Cancun Doha Work Program) αναφέρεται ότι υπάρχει μεν συναίνεση για την

εφαρμογή των έως τότε συμφωνημένων αλλά η συναίνεση αποτελεί καταρχάς την έναρξη για την εξεύρεση των αναγκαίων λεπτομερειών εφαρμογής των αρχών της GATT/ ΠΟΕ ενώ στην δεύτερη παράγραφο τονίζεται η προσκόλληση στην εντολή συνέχισης των διαπραγματεύσεων της υπουργικής διάσκεψης στην Ντόχα (WTO, 2004). Η εντολή συνέχισης των διαπραγματεύσεων περιέχεται στην 13^η παράγραφο της υπουργικής διακήρυξης της Ντόχα (WTO, 2001). Στο συμφωνηθέν πλαίσιο (Annex A, Παράγραφος 2) υπάρχουν στόχοι για την μείωση της φτώχειας (Poverty reduction strategies), την ασφάλεια τροφίμων (food security) και θέματα που αφορούν στην διαβίωση (livelihood concerns) ενώ στην Παράγραφο 1 (Annex A) τονίζεται ότι «εναρκτήριο σημείο των διαπραγματεύσεων για την γεωργία είναι η εντολή της υπουργικής διάσκεψης της Ντόχα της παραγράφου 13» (WTO, 2004a, σσ. A-1). Τα προηγούμενα ωστόσο παραμένουν στόχοι χωρίς κάποιο πλαίσιο εφαρμογής και αποτελούν βάση διαπραγμάτευσης για τον πλήρη καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής σε επόμενη φάση.

Βασικά σημεία του έως τώρα διαμορφωμένου πλαισίου εφαρμογής είναι:

i) Εσωτερικές Ενισχύσεις

Στην «παράγραφο 6» (Annex A) ορίζεται ότι η ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση κρατών (special and differential treatment) αποτελεί συστατικό μέρος για την προσβασιμότητα των εσωτερικών αγορών των κρατών (WTO, 2004a, σσ. A-1). Επιλέγεται (στην παράγραφο 9) η κλιμακωτή μέθοδος μείωσης των δασμών (tiered approach) και κατά το πρώτο έτος εφαρμογής αλλά και καθ' όλη την διάρκεια εφαρμογής το ποσό των στρεβλωτικών του εμπορίου ενισχύσεων δεν θα υπερβαίνει το 80% του συνολικού ποσού των συνολικών ΑΜΕ, των ήσσονος σημασίας (de minimis) ενισχύσεων και των επιτρεπόμενων ενισχύσεων (blue box) ενώ για να μην παρακαμφθεί η πρόθεση της συμφωνίας για τις μειώσεις θα επιβληθεί ανώτατο όριο υποχρεωτικών περικοπών (cap) ανά προϊόν (product specific) (WTO, 2004a, σσ. A-2).

Στην «παράγραφο 11» (Annex A) στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης «μπλε κουτί», ορίζεται ότι οι περικοπές στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (de minimis) θα γίνουν με βάση την αρχή ειδικής και διαφοροποιημένης μεταχείρισης, δεν θα υπερβαίνουν το 5% της συνολικής αξίας της αγροτικής παραγωγής μέσα σε μία ιστορική περίοδο (παράγραφος 15) ενώ στην «παράγραφο 13» ορίζεται ότι: οι άμεσες πληρωμές,

βασίζονται σε παγιοποιημένη ιδιοκτησία γης ή σοδειά, ή γίνονται σε ένα επίπεδο βάσης της παραγωγής έως και του 85% μιας παγιοποιημένης παραγωγής ενώ στην περίπτωση ενίσχυσης ζωικού κεφαλαίου οι πληρωμές γίνονται σε ένα παγιοποιημένο αριθμό κεφαλών · στην παράγραφο 16 ορίζεται ότι και το πακέτο ουδέτερων μέτρων θα αναθεωρηθεί (WTO, 2004a, σσ. A-3).

ii) Εξαγωγικός Ανταγωνισμός

Στην «παράγραφο 18» (Annex A) ορίζεται ότι θα απαγορευθούν:

«(α) Οι εξαγωγικές πιστώσεις, οι εξαγωγικές εγγυήσεις ή ασφαλιστικά προγράμματα εξαγωγών με ανταποδοτικές περιόδους άνω των 180 ημερών,

(β) Οι εξαγωγικές πιστώσεις, οι εξαγωγικές εγγυήσεις ή ασφαλιστικά προγράμματα εξαγωγών με ανταποδοτικές περιόδους κάτω των 180 ημερών που θα αντίκεινται σε μέτρα που πρόκειται να συμφωνηθούν. Τέτοιες συμφωνίες θα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων όρους σχετικά με ελάχιστα επιτόκια, τις καταβολές επιτοκίων, τις πολιτικές ελάχιστου ασφαλιστρού, και άλλα μέτρα που μπορούν να έχουν στρεβλωτική επίδραση στο ελεύθερο εμπόριο,

(γ) Στρεβλωτικές πρακτικές εξαγωγικών κρατικών επιχειρήσεων (State Trading Enterprises -STEs) και ιδιαίτερα ενισχύσεις που παρέχονται σε αυτές ή από αυτές, η κυβερνητική χρηματοδότηση και η απορρόφηση ζημιών από τους κρατικούς προϋπολογισμούς. Στο πεδίο αυτό, θα συζητηθούν και τα θέματα σχετικά με την μονοπωλιακή θέση τέτοιων επιχειρήσεων,

(δ) Παροχή τροφίμων στα πλαίσια ανθρωπιστικής ή αναπτυξιακής βοήθειας όταν γίνεται με σκοπό την εμπορία» (WTO, 2004a, σσ. A-4).

Στην Παράγραφο 23 (Annex A) αναφέρεται ότι τα αναπτυσσόμενα κράτη θα συνεχίσουν να επωφελούνται από την ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση (άρθρο 9 παρ. 4 Συμφωνίας για την γεωργία) (WTO, 2004a, σσ. A-4).

iii) Πρόσβαση στην αγορά

Στην Παράγραφο 28 (Annex A) αναφέρεται ότι η μείωση των δασμολογικών εμποδίων θα γίνει με την χρήση της κλιμακωτής μεθόδου (tiered formula), οι μειώσεις θα ξεκινήσουν από τις χρεώσεις για τις οποίες έχουν γίνει δασμολογικές παραχωρήσεις (WTO, WT/L/579/2004, σελ. A-5).

2.2. Σχέδιο λεπτομερειών εφαρμογής του 2008 (The 2008 Draft Modalities)

Τα αποτελέσματα την εφαρμογή της Συμφωνίας για την Γεωργία δεν ήταν ενθαρρυντικά μετά την έναρξη του Γύρου Συνομιλιών της Ντόχα. Η δασμοποίηση δεν απέδωσε, συνέχιζε να υπάρχει εσωτερική στήριξη στα αγροτικά προϊόντα των ανεπτυγμένων χωρών ενώ υπήρξε αποτυχία στην κατάργηση των εξαγωγικών ενισχύσεων (Möhler, 2015, σσ. 132- 133). Οι συνομιλίες του 2008 (Γενεύη) δεν οδήγησαν σε συμφωνία και έτσι το κείμενο της διάσκεψης παρέμεινε σχέδιο και όχι συμφωνία καθορισμού των λεπτομερειών εφαρμογής (2008, Draft Modalities) (WTO, 2008).

Σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά είχε προταθεί μία κλιμακωτή μέθοδος (tiered formula) και προέβλεπε για τα ανεπτυγμένα κράτη στην «παράγραφο 62», μείωση των δασμών κατά 50% για δασμούς από 20% και κάτω (low tier), για δασμούς από 20% έως 50% (lower-middle tier) μείωση κατά 57%, για δασμούς από 50% έως 74% (upper-middle tier) μείωση κατά 64% και για δασμούς άνω του 75% (top tier) μείωση κατά 70% (WTO, 2008). Για τις αναπτυσσόμενες χώρες προβλεπόταν στην «παράγραφο 64» για δασμούς κάτω από 30% περίπου υποχρέωση μείωσης κατά 33% (bottom tier), για δασμούς από 30% έως 80% (lower-middle tier) μείωση κατά 38,3%, και για δασμούς από 80% έως 130% (upper-middle tier) μείωση κατά 42,7% και για δασμούς άνω του 130% (top tier) μείωση κατά 46,7% (WTO, 2008).

Στην «παράγραφο 76» επιδιώκεται ο καθορισμός αδειών για δασμολογικές ποσοστώσεις (tariff quotas) σε κατηγορία «ευαίσθητων» προϊόντων (sensitive products) που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτική ισορροπία σε κάποια χώρα (WTO, 2008). Σύμφωνα με την «παράγραφο 75» για τις ανεπτυγμένες χώρες το 4% των προϊόντων μπορούν να είναι «ευαίσθητα» ή 2% παραπάνω εάν ένα 30% των προϊόντων εμπίπτουν στην ανώτερη κλίμακα (top tier) μείωσης των δασμών (WTO, 2008). Περισσότερες λεπτομέρειες για τις προτάσεις αυτές δίνονται στο «Παράρτημα 3».

2.3. Πακέτο μέτρων του Μπαλί (Bali package)

Το διακήρυξη υπουργών στο Μπαλί περιλαμβάνει αναφορά σε τέσσερις αποφάσεις (WTO, 2013):

1) Απόφαση των υπουργών WT/MIN(13)/37 και WT/L/912:

Αφορά στις γενικές υπηρεσίες προς τους παραγωγούς (General services) και συμπληρώνει το Παράρτημα 2 παρ. 2 της Συμφωνίας για την Γεωργία με κάποια μέτρα που μπορούν να έχουν στρεβλωτική επίδραση στο εμπόριο (αποκατάσταση γης, συντήρηση εδάφους και διαχείριση πόρων, διαχείριση ξηρασία και έλεγχος πλημμυρών κ.α.) (WTO, 2013a).

2) Απόφαση των υπουργών WT/MIN(13)/38 και WT/L/9/13:

«Τα μέρη συμφωνούν να θέσουν σε εφαρμογή έναν προσωρινό μηχανισμό, όπως αναφέρεται κατωτέρω, και να διαπραγματευθούν συμφωνία για μια μόνιμη λύση για την έκδοση δημόσιας αποθεματοποίησης για λόγους επισιτιστικής ασφάλειας προς έγκριση από την 11η υπουργική διάσκεψη» (WTO, 2013b).

3) Απόφαση των υπουργών WT/MIN(13)/39 και WT/L/914:

«Ανεπτυγμένες χώρες που δεν έχουν βελτιώσει την αφορολόγητη πρόσβαση της αγοράς τους (duty-free and quota-free market access) κατά 97% τουλάχιστον αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφωθούν για να επιτρέψουν προς τις ΛΑΧ την πρόσβαση στις αγορές τους» (WTO, 2013c).

4) Απόφαση των υπουργών WT/MIN(13)/40 και WT/L/915:

Στην «παράγραφο 8» τονίζεται ότι πρέπει να επιδιωχθεί η παράλληλη εξάλειψη των εξαγωγικών επιδοτήσεων, στόχος που είχε διακηρυχθεί την υπουργική διάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ το 2005. Στην «παράγραφο 12» τα μέρη αναλαμβάνουν να παρέχουν συγκεκριμένες πληροφορίες στην Γραμματεία σχετικά με την εφαρμογή της Συμφωνίας για την γεωργία, στην βάση ενός ερωτηματολογίου για την διευκρίνιση του οποίου ακολουθεί παράρτημα (WTO, 2013d).

2.4. Πακέτο μέτρων του Ναϊρόμπι (Nairobi package)

Η «παράγραφος 8» της απόφασης των υπουργών στο Ναϊρόμπι αφορά στο πεδίο του άρθρου 9.4 της Συμφωνίας για την Γεωργία, και ειδικότερα στα σημεία αυτού: δ) η παροχή επιδοτήσεων που αποσκοπούν στην μείωση του κόστους εμπορίας εξαγωγών γεωργικών προϊόντων..., και ε) η κάλυψη εξόδων εσωτερικής μεταφοράς και ναύλων φορτίων που προορίζονται για εξαγωγή, εκ μέρους ή με εντολή του Δημοσίου... Συγκεκριμένα, στα πεδία αυτά, μπορούν τα αναπτυσσόμενα κράτη να συνεχίσουν να ωφελούνται από την αναστολή των υποχρεώσεων μείωσης των εξαγωγικών επιδοτήσεων, μέχρι το τέλος του 2023 (WTO, 2015, σ. 18). Τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη και οι αναπτυσσόμενες χώρες που είναι καθαροί εισαγωγείς τροφίμων (και περιλαμβάνονται σε σχετική λίστα) (WTO, 2012), μπορούν να συνεχίσουν να επωφελούνται από την πιο πάνω αναστολή μέχρι το τέλος του 2030 (WTO, 2015, σ. 18).

Τα σημαντικότερα σημεία της απόφασης των υπουργών στο Ναϊρόμπι (WTO, 2015), είναι:

«Παράγραφος 9»: Τα κράτη- μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν τις ενισχύσεις όχι με τρόπο που παρακάμπτει τις υποχρεώσεις κατάργησης όλων των εξαγωγικών ενισχύσεων.

«Παράγραφος 10»: Τα κράτη- μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην αυξάνουν το ποσό των ενισχύσεων πάνω από τον μέσο όρο των τελευταίων πέντε ετών για ένα προϊόν.

«Παράγραφος 13»: Τα κράτη αναλαμβάνουν να μην παρέχουν εξαγωγικές πιστώσεις, εξαγωγικές εγγυήσεις ή ασφαλιστικά εξαγωγικά προγράμματα για προϊόντα στο Παράρτημα 1 της Συμφωνίας για την Γεωργία (αγροτικά προϊόντα) που δεν είναι συμβατά με τις διατάξεις της παρούσας συμφωνίας. Ειδικότερα τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν: (α) άμεση χρηματοδότηση (άμεσες πιστώσεις και χρηματοδότηση, αναχρηματοδότηση και επιδότηση επιτοκίου), (β) επιδότηση κινδύνου (ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων ή αναχρηματοδότηση και εγγυήσεις εξαγωγικών πιστώσεων, (γ) διακυβερνητικά προγράμματα (government-to -government credit agreements)

που καλύπτουν τις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων με τα οποία όλος ο κίνδυνος αναλαμβάνεται από την κυβέρνηση της χώρα προέλευσης των εξαγωγών και (δ) κάθε άλλη μορφή άμεσης ή έμμεσης κυβερνητικής εξαγωγικής ενίσχυσης, και περίοδος αναβολής τιμολόγησης (deferred billing) και αντισταθμιστικά κεφάλαια.

«Παράγραφος 15»: Παρόλα αυτά εξαγωγικές ενισχύσεις δίνονται με τις εξής προϋποθέσεις:

(α) Μέγιστη περίοδος αποπληρωμής: όχι πάνω από 18 μήνες. Για τα αναπτυγμένα κράτη αυτή η ρύθμιση θα εφαρμοστεί από από την τελευταία ημέρα του 2017.

(β) Αυτοχρηματοδότηση: Εγγυήσεις εξαγωγικών πιστώσεων και σχετικά ασφαλιστικά προγράμματα θα πρέπει να είναι αυτοχρηματοδοτούμενα και να καλύπτουν τα μακροπρόθεσμα κόστη και απώλειες ενός προγράμματος

«Παράγραφος 16»: Αναπτυσσόμενα κράτη -μέλη που παρέχουν εξαγωγική χρηματοδοτική ενίσχυση θα είναι επιλέξιμα να ενισχυθούν από τα ακόλουθα:

Όροι ανταπόδοσης: Στα αναπτυσσόμενα κράτη δίνεται μία σταδιακή περίοδος υλοποίησης (phase-in period) τεσσάρων ετών, που ξεκινάει αμέσως μετά την περίοδο εφαρμογής, με το τέλος της οποίας μπορούν να υλοποιούν την δεκαοκτάμηνη περίοδο στήριξης.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τους ακόλουθους τρόπους:

(α) την πρώτη ημέρα της εφαρμογής, η ανταποδοτική πληρωμή μπορεί να υλοποιηθεί μόνο για 36 μήνες,

(β) δύο χρόνια μετά την έναρξη της εφαρμογής, η ανταποδοτική πληρωμή μπορεί να υλοποιηθεί μόνο για 27 μήνες.

(γ) τέσσερα χρόνια μετά την έναρξη της εφαρμογής, η μέγιστη περίοδος ανταποδοτικής πληρωμής μπορεί να είναι μόνο 18 μήνες.

«Παράγραφος 22»: Τα κράτη- μέλη επιβεβαιώνουν την δέσμευσή τους να διατηρήσουν ένα επαρκές επίπεδο διεθνούς επισιτιστικής βοήθειας και να διασφαλίσουν τα συμφέροντα των χωρών -ληπτών τέτοιας βοήθειας.

«Παράγραφος 23»: Τα κράτη- μέλη διασφαλίζουν ότι η επισιτιστική βοήθεια είναι:

(α) βασισμένη στις ανάγκες (needs-driven), (β) πλήρως σε μορφή δωρεάς, (γ) δεν

είναι συνδεδεμένη (not tied) άμεσα ή έμμεσα σε εμπορικές εξαγωγές αγροτικών προϊόντων, (δ) δεν είναι συνδεδεμένη με αναπτυξιακούς σκοπούς των δωρητριών χωρών και (ε) αγροτικά προϊόντα που παρέχονται σαν διεθνής επισιτιστική βοήθεια δεν θα επανεξαχθούν σε οποιαδήποτε μορφή, εκτός από τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες δεν έχει δοθεί εξ αρχής άδεια εισόδου στα προϊόντα.

IV. Ερμηνεία της διαδικασίας διαπραγμάτευσης

Οι διαπραγματεύσεις του γύρου της Ντόχα περιλάμβαναν εταίρους με ετερογενείς οικονομίες. Γινόταν αποδεκτό στις διαπραγματεύσεις, ότι τα μέτρα προώθησης του ελεύθερου εμπορίου μπορούσαν να έχουν ασύμμετρα αποτελέσματα για χώρες με ανεπτυγμένες οικονομίες και για χώρες με αναπτυσσόμενες οικονομίες. Η προώθηση φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων στο εσωτερικό κρατών, άλλωστε είναι μια διαφορετική υπόθεση. Έτσι η έκβαση της διαπραγμάτευσης αντί να είναι θετική για όλους, θα μπορούσε να εξελιχθεί σε ανταγωνισμό ανάμεσα στους εταίρους για ανταλλαγές μέτρων σε διαφορετικά πεδία (tradeoffs), μεταξύ προστασίας και στήριξης των αγροτών σε μια προσπάθεια να διατηρηθούν φραγμοί στο εμπόριο.

Η επίπτωση των δασμών στις εισαγόμενες ποσότητες είναι διαφανείς. Για τον υπολογισμό ωστόσο των επιπτώσεων των μη δασμολογικών μέτρων πρέπει να υπολογιστούν πρώτα τα δασμολογικά τους ισοδύναμα (Ad Valorem Equivalents/ AVEs), κάτι που δεν είναι εύκολη υπόθεση ενώ μπορεί να υπάρχουν διαφωνίες γύρω από την μεθοδολογία (European Commission , 2005, σ. 2). Τα μέτρα αυτά έχουν στόχο την στήριξη, όχι την προστασία των παραγωγών ωστόσο αυτές οι δύο κρατικές πολιτικές μπορεί στην πράξη να έχουν παρεμφερή αποτελέσματα. Έτσι κάποιες ανεπτυγμένες χώρες με δημοσιονομικές δυνατότητες μπορεί να εμφανίζουν μεν χαμηλούς δασμούς αλλά να διατηρούν ένα εξίσου στρεβλωτικό για το διεθνές εμπόριο «δασμολογικό ισοδύναμο» σε μη δασμολογικά μέτρα. Από την άλλη πλευρά κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες χωρίς δημοσιονομικά περιθώρια, έχουν ως μόνο μέσο προστασίας των αγροτών τους, τους δασμούς. Οι ανεπτυγμένες χώρες με σημαντικές δυνατότητες στήριξης των αγροτών τους μπορεί τελικά να καταφέρουν να

«κρυφτούνε» πίσω από την αδιαφάνεια που προσφέρουν τα «διαδικαστικά εμπόδια» (procedural obstacles) στο ελεύθερο εμπόριο υπό την μορφή των κρατικών ενισχύσεων (NON-TRANSPARENCY/ Inadequate information on laws/regulations/registration) (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 67). Έτσι το πρόβλημα μπορεί να αντιστραφεί λαμβάνοντας άλλα χαρακτηριστικά. Η Oxfam ισχυρίστηκε άλλωστε ότι η εσωτερική στήριξη στα ανεπτυγμένα κράτη δεν μειώθηκε ουσιαστικά και παραμένει στα ίδια επίπεδα (πάνω από 250 Δις US\$) (Oxfam, November 2005, σ. 4).

Πέρα από αυτά τα προβλήματα οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις φέρνουν στην επιφάνεια προβληματισμούς των κοινωνιών στην μορφή «κοινωνικών ανησυχιών» (societal concerns) γύρω από τα συστατικά, τις ιδιότητες ή τις παρενέργειες των παραγόμενων προϊόντων αλλά και των παραγωγικών διαδικασιών οι οποίες αποδίδουν τα προϊόντα. Στον αγροτικό τομέα τέτοιες επιδράσεις μπορούν να προκληθούν από αγροτικές εργασίες, τόσο σε σχέση με «αποδόσεις εμπορευματικές» (commodity outputs) όσο και «αποδόσεις μη εμπορευματικές» (non-commodity outputs). Τα αίτια των επιδράσεων αυτών αναλύονται στο «Παράρτημα 4».

Οι κοινωνικές ανησυχίες καταλήγουν σε αιτήματα για «απαντητικές» πολιτικές απέναντι στα προβλήματα που προκαλούν αυτές οι επιδράσεις. Οι πολιτικές αυτές μπορούν να έχουν επίδραση στο εμπόριο. Ο ΟΟΣΑ έχει προβεί σε μια αποτίμηση:

α) Πολιτικές σχετικές με εμπορευματικές αποδόσεις (θετικές και αρνητικές εξωτερικότητες, παροχή δημοσίων αγαθών) με τοπικά αποτελέσματα δεν έχουν επίδραση στο εμπόριο.

β) Πολιτικές στο πεδίο των διασυνοριακών επιδράσεων πρέπει να είναι συμβατές με διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες, αλλά αυτές μπορεί να μην υπάρχουν ή μπορεί να μην είναι συμβεβλημένες όλες οι χώρες.

γ) Διεθνείς συζητήσεις για τον χειρισμό των επεξεργασιών και διαδικασιών παραγωγής που ενσωματώνονται στο προϊόν είχαν κάποια επιτυχία και παρά τις συγκυριακές διασπάσεις τους εμπορίου, οι αμοιβαίες συμφωνίες αναγνώρισης των προτύπων και της συμβατότητας και οι διαδικασίες αξιολόγησης συμμόρφωσης, είναι διευκολυντικές ως προς το εμπόριο.

Ωστόσο, διάσπαση του εμπορίου μπορεί να συμβεί αν επιστημονικές γνώμες σχετικά με τους κινδύνους που σχετίζονται με ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό προϊόν, ή με συγκεκριμένες παραγωγικές διαδικασίες, είναι διαφορετικές από χώρα σε χώρα και/ ή όπου η κοινωνία έχει εκφράσει υψηλότερο βαθμό αποφυγής κινδύνου που οδηγεί στην υιοθέτηση μιας περισσότερο προσεκτικής προσέγγισης» (Tohtova, 2009, σ. 6).

α) Η ιδιαιτερότητα της ΕΕ

1. Η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον ΠΟΕ

Η συνεργασία των κρατών- μελών στο πεδίο της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα εμπορικών προϊόντων αποτελεί μια βασική έκφραση συναίνεσης των κρατών-μελών της ΕΕ για τις διεθνείς σχέσεις στις οποίες επιτρέπεται να συμμετέχει η ΕΕ καθώς και για τον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ εθνικού- υπερεθνικού επιπέδου σε ένα πλαίσιο πολυεπίπεδης διακυβέρνησης (multilevel governance) (Vanhoonacker/Pomorska, 2017, σ. 99). Προκειμένου να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα, τα κράτη- μέλη μπορούν να αναθέσουν κάποιες αρμοδιότητες σε υπερεθνικά σώματα (Vanhoonacker/Pomorska, 2017, σ. 99). Αυτά συνιστούν ένα κοινό πλαίσιο (εντολή) για διαπραγματεύσεις της ΕΕ για λογαριασμό των κρατών-μελών σε δια- περιφερειακό επίπεδο ή ακόμη και σε επίπεδο ΕΕ – κράτους (π.χ. ΕΕ-Βραζιλία, ΕΕ-Μεξικό). Η εντολή δίνεται από δύο εντολείς (principals) σε δύο σώματα εκπροσώπησης (agents): στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (από το Συμβούλιο Υπουργών) και στην ΕΕ (από τα κράτη- μέλη) (Meunier/Nicolaidis, 2017, σ. 212). Η θέση των δύο εκπροσωπούμενων εντολέων διαμορφώνεται σε μια «μικτή συμμετοχή» με επίπτωση στην ψηφοφορία καθώς ενδεχόμενη υποκατάσταση των κρατών- μελών της από την ΕΕ θα μπορούσε να υποκαταστήσει τις ψήφους τους από μία και μοναδική (Meunier/Nicolaidis, 2017, σ. 213).

Έτσι, η ΕΕ έχει αποκληθεί «φρούριο Ευρώπη» (Fortress Europe) και μέχρι το τέλος του Γύρου της Ουρουγουάης (1993) οι ΗΠΑ είχαν σχηματίσει μία συμμαχία από μέλη της GATT ενάντια στην αγροτική πολιτική της ΕΕ (Meunier/Nicolaidis, 2017, σ. 223). Ωστόσο η ΕΕ στήριζε την πολυμέρεια στις διεθνείς της σχέσεις καθώς οι

διαπραγματευτές της θεωρούσαν ότι με αυτή τη μέθοδο ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου υπάγεται σε κοινούς κανόνες και συνεπώς σε ένα λιγότερο αναρχικό σύστημα (Meunier/Nicolaidis, 2017, σ. 224). Οι συνιστώσες της ευρωπαϊκής πολιτικής στις διεθνείς της εμπορικές σχέσεις είναι η Κοινή Αγροτική Πολιτική (στο εσωτερικό) και η Κοινή Εμπορική Πολιτική (στο εξωτερικό).

2. Η ΚΑΠ

Η ευρωπαϊκή συνεργασία στο πεδίο της αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ) είχε σαν στόχους την εξασφάλιση των εισοδημάτων των αγροτών και την αύξηση της παραγωγής, παράλληλα με την προώθηση της τεχνικής προόδου και την αύξηση της αποτελεσματικότητας αλλά και την σταθεροποίηση των αγορών (άρθρο 39 παρ. 1 Συνθήκης της Ρώμης/ ΣΛΕΕ). Τα παραπάνω συνδέθηκαν με την επισιτιστική ασφάλεια και επιδιώχθηκαν πλεονάσματα προς αυτή την κατεύθυνση (Fennell, 1999, σ. 23). Τα μέτρα αυτά στόχευαν και στην εμπέδωση της ιδέας της αυτάρκειας (Fennell, 1999, σ. 24). Η υλοποίηση αυτών των στόχων προϋπέθετε την ανάπτυξη σταθεροποιητικών μηχανισμών στο εσωτερικό των χωρών- μελών αλλά και στα σύνορα (Fennell, 1999, σ. 27). Η πολιτική των μέτρων περιλάμβανε: (α) το Σύστημα εγγυημένων τιμών (ορισμός ενός ελάχιστου επιπέδου τιμής, κάτω από το οποίο παρεμβαίνουν οι αρχές αγοράζοντας την υπερβάλλουσα ποσότητα -price floor), (β) τις κατά κυριολεξία «ευρωπαϊκές επιδοτήσεις», (γ) Διαρθρωτικά ταμεία. Τα μέτρα αυτά καθόριζαν την παραγωγή (π.χ. η τιμές παρέμβασης) με στόχο να εξαλειφθούν μέσα στην δεκαετία του 1950 τα ελλείμματα τροφίμων (αυτάρκεια- self-reliance) με δημιουργία ενός πράσινου αποθέματος (Green pool) (Fennell, 1999, σ. 36).

Η δεύτερη κατηγορία μέτρων αποτελούσε μια αποζημίωση των αγροτών για να καλλιεργήσουν συγκεκριμένα προϊόντα με στήριξη της τιμής τους, όπως σιτάρι, καλαμπόκι, βρώμη, λαχανικά. Η πρώτη και δεύτερη κατηγορία μέτρων (τιμές παρέμβασης) θεωρείται ότι περιλαμβάνουν μέτρα που λειτουργούν στρεβλωτικά στην παραγωγή με συνέπειες ακόμη και στην επισιτιστική ασφάλεια (FAO, 2015, σ. 20). Το 2003 εισήχθη στην ΕΕ η σταδιακή αποσύνδεση (decoupling) των ενισχύσεων από την παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων και εισήχθη το καθεστώς ενιαίων

ενισχύσεων (Single Payment Scheme) ενώ η οριστική κατάργηση των συνδεδεμένων με την παραγωγή ενισχύσεων προγραμματίστηκε για το 2012 (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. 37). Τα κράτη- μέλη θα καθορίζουν πλέον τα κριτήρια (αγρονομικά, οικονομικά, γεωργικά, γεωφυσικά, διοικητικά) με τα οποία θα δίνονται οι άμεσες ενισχύσεις ενώ προβλέπεται και καθεστώς περιβαλλοντικής πληρωμής (Δούκας, 2018, σ. 230). Κατά το μεγαλύτερο μέρος τα μέτρα δεν συνδέονται πλέον με την παραγωγή κάποιου προϊόντος αλλά συνδέονται με την ενίσχυση των νέων αγροτών, την πράσινη ενίσχυση για μεθόδους περιβαλλοντικής καλλιέργειας, την ασφάλεια και την ποιότητα των προϊόντων (European Commission, n.d.). Πλέον είναι εθελοντική η στήριξη και τα κράτη- μέλη αποφασίζουν ποια προϊόντα θα στηρίζουν (European Commission, 2017, σ. 2). Στο τρίτο πεδίο μέτρων (διαρθρωτικά ταμεία) υπάρχουν το Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Ενισχύσεων (FEOGA) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικής Ανάπτυξης (EAFRD).

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, ειδικότερα οι αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις (που εφαρμόζονται από το 2003 και έπειτα) συντέλεσαν στην μεταφορά ΑΜΕ από το κεκριμπαρένιο και το μπλε κουτί στο πράσινο κουτί, το συνολικό ποσό του οποίου την περίοδο 2013 -2014 ανήλθε σε 68,7 Δις EUR το 2013/14 για την Ευρώπη των 27 (με EUR 31,8 Δις αυτού του ποσού να προέρχεται από αποσυνδεδεμένες πληρωμές) ή αλλιώς το 88,8% των κοινοτικών ενισχύσεων στους αγρότες (European Parliament, n.d.).

3. Το κοινό εμπορικό καθεστώς ως προς τις εισαγωγές

Η περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση δεν συνιστά απειλή για την παγκόσμια οικονομική ολοκλήρωση (Jovanovic, 2002, σ. 38). Έτσι στο άρθρο XI της Συνθήκης του Μαρρακές, ορίζεται ότι τα συμβαλλόμενα κράτη, αλλά και διεθνείς οργανισμοί θα αποτελούν ιδρυτικά μέλη του ΠΟΕ. Το Δικαστήριο της ΕΕ θεώρησε ότι το άρθρο 113 (άρθρο 227 ΣΛΕΕ) δεν παρείχε επαρκή νομική βάση για αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας για την σύναψη εμπορικών συμφωνιών και συνεπώς η αρμοδιότητα είναι μικτή και οι συναπτόμενες συμφωνίες έχουν τον χαρακτήρα

«μικτών συμφωνιών» (Γνωμοδότηση ΔΕΚ 1/94)². Αυτές οι συμφωνίες μπορούν να θεωρηθούν υποχρεωτικό προηγούμενο προκειμένου να ακολουθήσουν εσωτερικά νομοθετικά μέτρα (Πλιάκος, 2016, σ. 319). Με την Συνθήκη της Λισαβόνας όλες οι συμφωνίες πρέπει να επικυρώνονται από το Συμβούλιο των Υπουργών με ειδική πλειοψηφία ενώ πλέον απαιτείται και η συναίνεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (άρθρο 218 ΣΛΕΕ).

Η Κοινή Εμπορική Πολιτική της ΕΕ περιλαμβάνει: 1) Το καθεστώς των εισαγωγών (i. το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο, ii. τα μη δασμολογικά μέτρα εμπορικών φραγμών), 2) Το καθεστώς των εξαγωγών (i. την πολιτική εξαγωγικών ενισχύσεων, ii. τα μέτρα ελέγχου των εξαγωγών), 3) Τα μέτρα εμπορικής άμυνας (i. ρήτρες διασφάλισης, ii. πολιτική anti-dumping, iii. πολιτική αντι-επιδοτήσεων, iv. πολιτική έναντι των φραγμών τρίτων χωρών) (Μουτσάτσος, 2007, σσ. 447-448). Η ολοκλήρωση αυτή δημιουργούσε εκτροπή εμπορίου και τα άλλα κράτη- μέλη του ΠΟΕ προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν την εξέλιξη αυτή (Μουτσάτσος, 2007, σ. 473).

β) Βασικές θέσεις- διεκδικήσεις της ΕΕ

Το σύστημα της εμπορικής συμφωνίας της GATT/WTO επιτρέπει αποκλίσεις μεταξύ δεσμευτικών δασμών (ανώτατα όρια) και εφαρμοζόμενων επιπέδων δασμών (precise tariff levels). Από τα ανώτατα όρια και πέρα παρέχει καθοδική μόνο ευελιξία ως προστασία απέναντι σε τυχόν ευκαιριακή συμπεριφορά των κρατών να ενισχύσουν τους δασμούς τους με σκοπό να ενισχύσουν μονομερώς το ΑΕΠ τους. Οι κυβερνήσεις συνεπώς, έχουν ευελιξία να εφαρμόζουν στις σχέσεις τους με άλλα κράτη την δασμολογική πολιτική τους σε επίπεδα κάτω από τους δεσμευτικούς δασμούς της GATT/WTO, φαινόμενο που ονομάζεται «δεσμευτική προεξοχή» (binding overhang) (WTO, 2009, σ. 37). Συνεπώς τα κράτη μπορούν να ακολουθούν επιλεκτική δασμολογική πολιτική συνάπτοντας προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες με άλλα κράτη, στοχευμένα επιβαρύνοντας με δασμούς συγκεκριμένα προϊόντα αλλά απελευθερώνοντας μερικά ή ολικά από δασμούς άλλα προϊόντα.

² ΔΕΚ, Γνωμοδότηση, 1/94 (WTO Agreements) [1994] ECR I-5267

Οι μειώσεις στην εσωτερική στήριξη αφορούν στην συνολική στήριξη που στρεβλώνει το εμπόριο, η οποία δίνεται από το άθροισμα: TAMS + MK + PE (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 10). Έχει συμφωνηθεί (πακέτο Ιουλίου 2004, Annex A) μείωση τόσο στην συνολική στήριξη που στρεβλώνει το εμπόριο αλλά και στα μέρη από τα οποία αποτελείται, ήτοι στον δείκτη TAMS, στο MK και στην PE, όπως αναφέρεται στο «σημείο 6» του Παρατήματος A (WTO, 2004). Στην Συμφωνία του Ιουλίου έχει οριστεί στο «σημείο 8» του Παρατήματος να συζητηθούν μεταξύ άλλων η οροφή (ceiling) της στήριξης κατά προϊόν στο MK, η αναθεώρηση των κριτηρίων του ΠΚ στο «σημείο 16» τους Παραρτήματος (WTO, 2004) και οι ρυθμίσεις στο βαμβάκι, «σημείο 1» της Απόφασης (WTO, 2004). Οι λεπτομέρειες των μειώσεων παρέμειναν προτάσεις (proposals) καθώς δεν επετεύχθη συμφωνία και συνεπώς δεν αποτέλεσαν λεπτομέρειες εφαρμογής (modalities) για την υλοποίηση στα έως τότε συμφωνημένα τον Ιούλιο του 2004.

1. Κέρδη και απώλειες από τις μέχρι τώρα Συνομιλίες του γύρου της Ντόχα

α) Πρόσβαση στην αγορά

Το κοινό δασμολόγιο διαθέτει 1764 δασμολογικές κλάσεις, ο μέσο όρος των δασμών στην αρχή της περιόδου εφαρμογής (της Συμφωνίας για την γεωργία) ανερχόταν στο 26% ενώ στο τέλος της περιόδου ανερχόταν στο 17% (Massot/Nègre, 2018). Μόνο 8% των κλάσεων έχουν δασμό που υπερβαίνει το 50% (γαλακτοκομικά, βόειο κρέας, δημητριακά, ζάχαρη) και το 2014 το 71% περίπου των αγροτικών προϊόντων (αξίας 72 Δις EUR) εισήλθαν στην ευρωπαϊκή αγορά με μηδενικό δασμό (Massot/Nègre, 2018). Στο βαμβάκι ο δασμός είναι 0%. Έτσι για κάποια δασμολογική κλάση του βαμβακιού (π.χ. Cotton, not carded or combed, δασμολογική κλάση: 52010010) ο δασμός είναι 0% (βλ. «Παράρτημα 5»).

β) Εσωτερικές ενισχύσεις

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην προσαρμογή στις συμφωνίες του ΠΟΕ στο πεδίο της εσωτερικής στήριξης. Ειδικότερα, περιορίζονται σημαντικά οι ενισχύσεις στις τιμές (ΚΚ) καθώς και των ενισχύσεων που είναι μερικώς αποσυνδεδεμένες από την παραγωγή (ΜΚ), το οποίο «μετατρέπεται σε ένα είδος ενδιάμεσου σταθμού που

εξασφαλίζει την ομαλή προσαρμογή κατά τη μετάβαση από τις πολιτικές στήριξης των τιμών στις πολιτικές στήριξης του εισοδήματος που είναι ανεξάρτητες από την παραγωγή και το προϊόν» (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 7). Συνεπώς αυτές οι νέες ενισχύσεις αποτελούν το βασικότερο συστατικό της νέας ΚΑΠ. Και θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στο «πράσινο κουτί» χωρίς αυτό να είναι απολύτως βέβαιο (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 7).

Η ΕΕ επιδιώκει να συμμορφωθεί στην Συμφωνία του Μαρρακές και με βάση την συνολική ενίσχυση που κοινοποίησε στον ΠΟΕ, τα δεδομένα έχουν ως εξής: «1) Περίοδος 2011/12, το ΠΚ ανέρχεται στο 87,7%, το ΜΚ 3,7% και το ΚΚ 8,5%. 2) Περίοδος 2012/13, το ΠΚ 89,1%, το ΜΚ 3,5%, το ΚΚ 7,4%. 3) Περίοδος 2013/14, το ΠΚ 88,8%, το ΜΚ 3,4%, το ΚΚ 7,8%. 4) Περίοδος 2014/2015, το ΠΚ 87,3%, το ΜΚ 3,8% και το ΚΚ 8,9%. 5) Περίοδος 2015/2016, το ΠΚ 84,2%, το ΜΚ στο 6,0%, στο ΚΚ 9,8% (Massot/Nègre, 2018). Συνεπώς το ΚΚ έχει περιοριστεί σημαντικά ενώ οι ενισχύσεις στον αγροτικό τομέα έχουν μεταφερθεί από το ΚΚ και το ΜΚ στο ΠΚ» (Massot/Nègre, 2018).

Η αναμόρφωση της ΚΑΠ σύμφωνα με τα προηγούμενα θα περιλαμβάνει μία «ελάχιστη εθνική μέση πληρωμή ανά εκτάριο» σε όλα τα κράτη μέλη (που θα εισαχθεί έως το 2020), περισσότερο διαφανή και με μία περισσότερο ισότιμη αντιμετώπιση των χωρών της Ένωσης καθώς επιχειρεί να αντιμετωπίσει την εξωτερική απόκλιση που προκαλούσε η κατανομή των κονδυλίων τα προηγούμενα χρόνια με βάση κάποια ιστορικά στοιχεία (European Commission, 2013, σ. 8). Ο δεύτερος πυλώνας θα ενισχυθεί με μέτρα εκσυγχρονισμού καθώς και μέτρα στήριξης καινοφανούς επιχειρηματικότητας (start-up) για νέους αγρότες ενώ επιχειρείται να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ επιστήμης και αγροτικών πρακτικών με την εισαγωγή προγραμμάτων εκπαίδευσης και εφαρμογής καινοτομίας (European Commission, 2013, σ. 6).

γ) εξαγωγικές ενισχύσεις

Οι εξαγωγικές ενισχύσεις της ΕΕ μειώθηκαν κατά 21% του συνολικού όγκου παραγωγής και κατά 36% σε όρους συνολικού προϋπολογισμού με βάση τα επίπεδα της περιόδου αναφοράς των ετών 1986- 1990 εκτός από το βόειο κρέας για το οποίο η περίοδος αναφοράς ήταν τα έτη 1986- 1992 (Massot/Nègre, 2018).

δ) Βαμβάκι

Ένας τομέας με ιδιαίτερη σημασία είναι η παραγωγή βαμβακιού εξ αιτίας του γεγονότος, ότι οι βασικοί παραγωγοί βαμβακιού της ΕΕ είναι η Ελλάδα και η Ισπανία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει κατάργηση των ενισχύσεων του ΚΚ και προτείνει όριο για τις ενισχύσεις που περιλαμβάνονται στο ΜΚ (ceiling) το 5% της συνολικής αξίας του κουτιού αυτού (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 14).

ε) Αποτίμηση

Η αναθεώρηση της ΚΑΠ δεν ήταν αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων στον ΠΟΕ καθώς πρόθεση της ΕΕ φαίνεται να ήταν η διαμόρφωση μιας στρατηγικής για να ασκηθεί πίεση στις ΗΠΑ που έχουν αμυντική θέση στον πυλώνα της εσωτερικής στήριξης, με απώτερο σκοπό να αντισταθμίσει τις πιέσεις που δέχεται η ίδια η ΕΕ στο πεδίο της πρόσβαση στην αγορά καθώς εκεί διατηρεί αμυντική θέση (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 9). Η ΕΕ προσπαθεί να υποστηρίξει αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να στηριχθεί το εισόδημα των πολιτών τους και να μπορούν να ανοίξουν οι αγορές των χωρών τους. Στην προσπάθεια για μια Νέα Οικονομική Τάξη (New Economic Order) τονίζεται η αντίφαση μεταξύ «βοήθειας» και «συμβασιολογίας» (contarctuality) της βοήθειας (Carbone, 2017, σ. 295).

Η Συμφωνία του Cotonou, από την άλλη πλευρά, αποτελεί μία Συμφωνία της ΕΕ με τις χώρες ACP, με στόχους όπως επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και αύξησης του όγκου του εμπορίου, αποτελεσματική χρήση των πόρων, μείωση της φτώχειας (Carbone, 2017, σ. 300). Προβλέπεται να υλοποιηθεί στην βάση Οικονομικών Συμφωνιών συνεργασίας (Economic Partnership Agreements- EPAs) στην βάση της μη- αμοιβαιότητας (non- reciprocity) προωθώντας μία περιφερειακή ολοκλήρωση των χωρών ACP και την ένταξή τους στην παγκόσμια οικονομία (Carbone, 2017, σ. 300). Σε αυτό το πλαίσιο της βοήθειας της ΕΕ θα πραγματοποιηθεί μία ανακατανομή πόρων (resource allocation) στην βάση όμως μίας κατανομής οικονομικά βιώσιμης και κοινωνικά και οικονομικά ανεκτής (Άρθρο 67:1 Συμφωνίας), χωρίς ωστόσο η μακροοικονομική αυτή βοήθεια από την ΕΕ να πρέπει προηγουμένως να έχει κριθεί συμβατή και με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Gathii, 2013, σ. 269). Μέτρα όμως εσωτερικά της ΕΕ όπως οι ενισχύσεις της ΚΑΠ μπορεί να παραβλέψουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κόστους αναπτυσσόμενων χωρών, με παραδείγματα στην παραγωγή ζάχαρης και βαμβακιού (Gathii, 2013, σ. 270). Έτσι η ΕΕ μπορεί να

παραβλέψει τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα των πολιτών αυτών των χωρών.

2. Παράμετροι της νέας ΚΑΠ που πρέπει να ρυθμιστούν

Η Στήριξη αγροτικών προϊόντων στην ΕΕ επηρεάζεται από της δεσμεύσεις απέναντι στον ΠΟΕ σχετικά με το τι μπορεί να επιδοτηθεί. Βασικό κριτήριο για να ενταχθεί ένα μέτρο στο ΜΚ και να κριθεί σύμφωνα με τους όρους του ΠΟΕ (WTO-compliant), είναι η ουδετερότητα των επιδράσεων του ως προς την στρέβλωση του ελεύθερου ανταγωνισμού. Καταρχάς αποκλείονται μέτρα με τιμές παρέμβασης, και στον βαθμό που διατηρούνται στην ΕΕ εντάσσονται στο ΚΚ προς κατάργηση μελλοντικά. Η ΕΕ διατηρεί μηχανισμό- τιμών παρέμβασης σε κάποια προϊόντα (δημητριακά, βόειο και μοσχαρίσιο κρέας, βούτυρο αποβουτυρωμένη σκόνη) (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. vi).

Από την άλλη πλευρά και αποσυνδεδεμένες από το προϊόν πληρωμές, ωστόσο και αυτές μπορούν σε ορισμένο βαθμό να συνεχίσουν να λειτουργούν στρεβλωτικά: εάν ήταν τελείως αποσυνδεδεμένες από τις τρέχουσες αποφάσεις των γεωργών περί παραγωγής θα ενσωματώνονταν σε υψηλότερες προσόδους (rents) από την γη (π.χ. ενοίκια σε μη γεωργούς) και δεν θα επηρέαζαν την παραγωγή, συνεπώς οι άμεσες πληρωμές δίνονται σε «ενεργούς γεωργούς που ακολουθούν καλές πρακτικές και διατηρούνε την γη σε καλή κατάσταση και συνεπώς υφίστανται τα κόστη της εκμετάλλευσης. Η εναλλακτική θα ήταν η διακοπή της παραγωγής» (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. 18).

Σε ένα σύνολο συνεπώς, πιθανών πληρωμών προς τους ενεργούς παραγωγούς, που μπορούν να ξεκινάνε από το κόστος χρήσης των συντελεστών παραγωγής (λίπασμα, φυτοφάρμακα, σπόροι) έως την τελική τιμολόγηση του προϊόντος που φτάνει στον καταναλωτή, θα πρέπει να γίνεται μια αξιολόγηση των ενδιάμεσων σταδίων της διαδικασίας παραγωγής για την βιωσιμότητα των παραγωγών αλλά και οικοσυστημάτων (Bureau, 2017).

3. Συμμόρφωση της ΕΕ με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει απέναντι στον ΠΟΕ

Οι επιδράσεις από τις δεσμεύσεις της ΕΕ απέναντι στον ΠΟΕ θα έχουν τις εξής επιπτώσεις:

- Εξαγωγικές επιδοτήσεις: Η ΕΕ έχει υποσχεθεί να μειώσει τέτοιες πληρωμές, όμως η μείωση αυτή θα είχε αντίκτυπο στους καταναλωτές των αναπτυσσόμενων χωρών ωστόσο οι παραγωγοί και εξαγωγείς αυτών των χωρών, των οποίων τα προϊόντα θα υποκαταστήσουν τα ευρωπαϊκά, θα έχουν κέρδος (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. vi).

- Εισαγωγικοί δασμοί: Οι δασμοί του «μάλλον ευνοούμενου κράτους» (Most-favoured nation tariffs) είναι ακόμη υψηλοί, π.χ. 54.6% για το γάλα, 34.6% για σιτηρά και 32.5% για το κρέας, συζητείται όμως η μείωσή τους στην συνομιλίες της Ντόχα. Χαμηλότεροι εισαγωγικοί δασμοί θα βοηθούσαν τους εξαγωγείς των αναπτυσσόμενων χωρών που θα αντιμετώπιζον δασμούς ΜΕΚ ωστόσο θα επέφεραν πλήγμα στους καταναλωτές τους προκαλώντας «διάβρωση» προτιμήσεων σε χώρες με προτιμησιακό καθεστώς (π.χ. ΛΑΧ) (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. vi). Το αποτέλεσμα της μείωσης θα ήταν θετικό για τον υπόλοιπο κόσμο (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. vi).

- Πληρωμές του πυλώνα 2: Δεν είναι ξεκάθαρες οι επιπτώσεις των πληρωμών αυτών καθώς οι επιδράσεις τους εξαρτώνται από τις πρόσθετες δαπάνες, τις οποίες είναι υποχρεωμένοι να επωμιστούν οι γεωργοί (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. iv). Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις μπορεί να είναι θετικές για κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες (Cantore/Kennan/Page, 2011, σ. iv). Πρόκειται για πληρωμές οι οποίες συναρτώνται με αποτελέσματα (result- orientated), π.χ. βιωσιμότητα οικοσυστημάτων (Bureau, 2017).

4. Οι διμερείς συμφωνίες της ΕΕ

Οι διεθνείς εμπορικές συμφωνίες διακρίνονται γενικά σε συμφωνίες που περιέχουν σχέδιο μειώσεων δασμών και σε εκείνες που δεν περιέχουν τέτοιο σχέδιο (van de

Heetkamp/Tusveld, 2011, σσ. 29- 32). Οι Συμφωνίες Ελεύθερου εμπορίου (Free Trade Agreements / FTAs) ανήκουν στην πρώτη κατηγορία.

Σε γενικές γραμμές, η ΕΕ χρησιμοποιεί τους εξής τρεις τύπους συμφωνιών:

1) Συμφωνίες τελωνειακών Ενώσεων (Customs Unions) που στόχο έχουν να εξαλείψουν τους δασμούς στο διμερές εμπόριο και να εγκαθιδρύσουν έναν κοινό δασμό ως προς τους εξωτερικούς εμπορικούς εταίρους (εν προκειμένω για τους ξένους εισαγωγείς),

2) Συμφωνίες Σύνδεσης (Association Agreements), Συμφωνίες Σταθεροποίησης, βάθους και ολοκλήρωσης (Stabilisation Agreements, Deep and Comprehensive), Συμφωνίες Ελευθέρων Συναλλαγών (Free Trade Agreements) και Συμφωνίες Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης (Economic Partnership Agreements) που στόχο έχουν να εξαλείψουν ή να μειώσουν τους δασμούς στο διμερές εμπόριο,

3) Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (Partnership and Cooperation Agreements- PCA) που παρέχουν ένα γενικό πλαίσιο για τις διμερείς οικονομικές σχέσεις αλλά αφήνουν ως έχουν τους δασμούς (European Commission, n.d.).

Παρατηρούμε ότι η ΕΕ χρησιμοποιεί κυρίως τύπους συμφωνιών που περιλαμβάνουν μειώσεις δασμών, εκτός από την τελευταία περίπτωση των PCA (π.χ. μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας) (van de Heetkamp/Tusveld, 2011, σ. 31). Αυτές διμερείς ή πολυμερείς με εμπορικό περιεχόμενο είναι αμοιβαίες συμφωνίες, που δημιουργούν προτερήματα τόσο για τους εισαγωγείς όσο και για τους εξαγωγείς των δύο πλευρών της συμφωνίας, παρόλα αυτά χάριν της εφαρμογής της αμοιβαιότητας στα συμβαλλόμενα κράτη αναθεωρούνται κάποια στοιχεία, όπως η τρέχουσα οικονομική θέση κάποιας χώρας, τα αποθέματά της σε φυσικούς πόρους, οι τρέχοντες όγκοι εισαγωγών και εξαγωγών κτλ. Ένα σημαντικός τομέας είναι οι απαιτήσεις καταγωγής προϊόντων, που καθιστά αναγκαία την τεκμηρίωση (documentation) καταγωγής τους (van de Heetkamp/Tusveld, 2011, σ. 35).

Οι εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ με άλλες χώρες μπορούν να προσλάβουν διαφορετικό χαρακτήρα: η εμπορική συμφωνία με το Μεξικό χαρακτηρίζεται ως «πρώτης γενιάς», με την Νότια Κορέα ως «εμπορική συμφωνία βάθους και ολοκλήρωσης νέας γενιάς» ενώ με την Ελβετία ως «ως ειδική τομεακή εμπορική συμφωνία» (Euoropean Commission, 2013, σ. 10).

Δεν είναι εξ αρχής γνωστό το εάν οι Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου (FTAs) έχουν θετικές επιπτώσεις. Για να απαντηθεί κάτι τέτοιο πρέπει πρώτα να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν οι εμπορικές συμφωνίες «δημιουργούν νέο εμπόριο ή αν συνάπτει η ΕΕ Συμφωνίες σε πεδία όπου έτσι κι αλλιώς το εμπόριο θα ανθούσε» (Copenhagen Economics, 2016, σ. 81). Η απάντηση δεν είναι εύκολη καθώς προϋποθέτει οικονομική ανάλυση επιπτώσεων, διακρίνοντας σε: Άμεσες επιπτώσεις (direct impacts) στην απασχόληση ή στην προστιθέμενη αξία, οι έμμεσες επιπτώσεις (indirect impacts) όπως την επίπτωση στην απασχόληση ή στην προστιθέμενη αξία στον τομέα των προμηθευτών, και επαγόμενες επιπτώσεις (induced impacts) όπως οι επιπτώσεις που προκαλούνται από την αύξηση του εισοδήματος και την συνακόλουθη αύξηση της κατανάλωσης (Copenhagen Economics, 2016, σσ. 98-99). Ωστόσο, τα δεδομένα μπορούν να μελετηθούν σε τρεις διαστάσεις: χρόνο, προϊόν και εμπορικό εταίρο υπό την παραδοχή ότι θα μπορούσε να υπάρξει ένα πρόβλημα επιλογής (problem of selection bias). Συγκεκριμένα μεγάλες σε όγκο διμερείς εμπορικές ροές (π.χ. εισαγωγές ή εξαγωγές από και προς την ΕΕ) θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις αποφάσεις της επιλογής εμπορικού εταίρου για έναρξη διαπραγματεύσεων, και της επιλογής του χρόνου σύναψης της συμφωνίας (π.χ. επιλογή χώρας ως εταίρο, που είναι πιθανό να αναπτυχθεί και όπου η ζήτηση, ως αποτέλεσμα είναι επίσης πιθανό να αυξηθεί). Έτσι, με την απουσία της συμφωνίας, οι εξαγωγές της ΕΕ σε αυτή την χώρα θα αυξάνονταν έτσι κι αλλιώς (Copenhagen Economics, 2016, σ. 82).

Με αυτή τη μέθοδο απομόνωσης του παράγοντα «selection bias», η επίπτωση στις εξαγωγές και εισαγωγές αγροτικών προϊόντων από και προς ΕΕ βρέθηκε: για την Συμφωνία με το Μεξικό, θετική αλλά με μικρή επίπτωση, για την Συμφωνία με την Ν. Κορέα θετική και με μεγάλη επίπτωση στις εξαγωγές αλλά στις εισαγωγές μικρή και πιθανόν αμελητέα, για την Συμφωνία με την Ελβετία θετική και σχετικά μεγάλη επίπτωση στις εξαγωγές και τις εισαγωγές της ΕΕ (Copenhagen Economics, 2016, σ. 81).

γ) Θέσεις των βασικών εταίρων (ΗΠΑ, αναπτυσσόμενα κράτη)

Ο σκοπός των διαπραγματεύσεων στον ΠΟΕ δεν είναι να αποφεύγονται οι διακρατικές διαφορές αλλά οι συγκρούσεις και προς αυτή την κατεύθυνση χρειάζονται για το σύστημα κρατών του ΠΟΕ ξεκάθαροι κανόνες που να οδηγούν σε συγκεκριμένα αποτελέσματα, αλλιώς μία σύγκρουση μπορεί να προκληθεί από την διάθεση των κρατών να μην εφαρμόσουν κανόνες που δεν είναι ξεκάθαροι (Νικολαΐδης, 1989, σ. 32). Η διακρατική σύγκρουση- έστω σε διπλωματικό επίπεδο- μπορεί να εμποδίσει τα κράτη- μέλη του ΠΟΕ να εξασφαλίσουν συνέχεια στην οικονομική ολοκλήρωση.

Ωστόσο ήδη από τις διαπραγματεύσεις του γύρου της Ντόχα το 2009, επικρατούσε στασιμότητα στην μείωση των δασμών. «Οι αγροτικές επιδοτήσεις των ΗΠΑ θα είχαν αυξηθεί κατά 22% εκείνο τον χρόνο και ανήλθαν στα 9,9 Δις US\$. Η ΕΕ επανάφερε εξαγωγικές επιδοτήσεις για το βούτυρο, το τυρί και το αποβουτυρωμένο και μη αποβουτυρωμένο γάλα τον Ιανουάριο. Οι αναδυόμενες αγορές της Κίνας, της Βραζιλίας και της Αργεντινής προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν την πλημμυρίδα φθηνών αγαθών με επιδοτήσεις που ανέρχονταν στα 5 Δις US\$... Ο πόλεμος των επιδοτήσεων μαινόταν και τότε φαινόταν ότι η πρακτική του προστατευτισμού μετακινείται από την διακριτική μεταχείριση αλλοδαπών ανταγωνιστών με την επιβάρυνσή τους με δασμούς στην ενεργητική ευνοϊκή μεταχείρισή των ημεδαπών με επιδοτήσεις» (Consensus Economics Panelist, 2009).

Και οι αναπτυσσόμενες αλλά και οι Λιγότερο Ανπτυγμένες Χώρες (ΛΑΧ) ωστόσο έχουν κατανοήσει ότι οι αγρότες τους είναι ευάλωτοι απέναντι σε μια πλημμυρίδα προϊόντων από ανεπτυγμένες χώρες τα οποία είναι υπο-κοστολογημένα σε σχέση με την κανονική τιμή στις χώρες αυτές (dumped) (Oxfam, November 2005, σ. 3). Η υποκοστολόγηση αυτή μπορεί να οφείλεται στην πρακτική της εισαγωγής ενός προϊόντος στην αγορά μιας χώρας σε τιμή χαμηλότερη από το κόστος παραγωγής στην χώρα αυτή (dumping) (Van den Bossche/Zdouc, 2017, σ. 41). Αυτή η πρακτική μπορεί να υλοποιείται με στήριξη της τιμής (τιμές παρέμβασης), με άμεσες επιδοτήσεις της παραγωγής, με μέτρα διευκόλυνσης των εξαγωγών κτλ.

1. Οι προτάσεις των εταίρων

1) Οι ΗΠΑ

Επιθυμούσαν οι αναπτυσσόμενες χώρες και η ΕΕ να κάνουν πιο ουσιαστικές μειώσεις δασμών, ωστόσο δέχθηκαν ήττα στο πεδίο της παραγωγής βαμβακιού. Στην υπόθεση ενώπιον του οργάνου επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ (Dispute Settlement Body αρχικά και στη συνέχεια στο Appellate Body) όπου η Βραζιλία στράφηκε κατά των ΗΠΑ, θεωρήθηκε ότι εσωτερικές ενισχύσεις των ΗΠΑ στον τομέα του βαμβακιού ήταν αντίθετες με το Δίκαιο και τις Αρχές του ΠΟΕ ενώ αναγνωρίστηκε ότι η Βραζιλία νομιμοποιείται να λάβει αντισταθμιστικά μέτρα (WTO, 2014).

2) Η ΕΕ

Η ΕΕ επεδίωκε να διατηρήσει κάποια ανεκτά επίπεδα στην εσωτερική στήριξη των αγροτών της, παράλληλα εστίασε και στην εξεύρεση συναίνεσης στα ζητήματα των γεωγραφικών ενδείξεων (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 10). Της ασκήθηκε κριτική, ότι με την πρότασή της, σχετικά με την μείωση των δασμών, δεν δίνει επαρκή πρόσβαση στην αγορά της σε χώρες της ομάδας G-20, όπως η Βραζιλία, η Ταϊλάνδη κ.α. (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 10). Η ΕΕ έδειξε ενδιαφέρον για επενδύσεις στις οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών και για αυτό τον λόγο επιχείρησε να θέσει στην ατζέντα της υπουργικής διάσκεψης στο Κανκούν (2003) τα λεγόμενα «ζητήματα της Σιγκαπούρης» (Singapore issues), τα οποία σχετίζονται με μέτρα αθέμιτου ανταγωνισμού (antitrust issues) και θέματα δημοσίων προμηθειών (GAO, 2004, σ. 8).

3) Ανεπτυγμένες χώρες της Νότιας Ασίας (Ιαπωνία, Ν. Κορέα)

Επεδίωκαν την αύξηση των δασμολογικών ποσοτώσεων (TRQs) στο ρύζι. (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 31). Η Ιαπωνία έδειξε επίσης ενδιαφέρον για τα «ζητήματα της Σιγκαπούρης» (GAO, 2004, σ. 8).

4) Αναπτυσσόμενες χώρες (σημαντικότερες: Ινδία και Βραζιλία)

Η συνολική μέτρηση ενισχύσεων (TAMS) αποτελεί η κατανομή των ενισχύσεων σε δύο βασικά πεδία: ενισχύσεις από έναν κατάλογο από συγκεκριμένα προϊόντα

(product-specific support) ή σε ενίσχυση της παραγωγής (non-product-specific support), όπως π.χ. ενίσχυση στην κατανάλωση βενζίνης ή ηλεκτρισμού (Gulati, 2003, σ. 207). Η συνολική μέτρηση ενισχύσεων (TAMS) είναι ενιαία για κάθε χώρα και μπορεί να γίνει διασπορά ενισχύσεων με τέτοιο τρόπο σε περισσότερα συγκεκριμένα προϊόντα ώστε το άθροισμά τους να μην υπερβαίνει το συνολικό όριο AMS για ένα κράτος (Gulati, 2003, σ. 208).

Η δυνατότητα της κατά προϊόν (ή product-specific) ενίσχυσης παρέχει την ευελιξία για επιδότηση πάνω από το όριο ελαχίστου (de minimis) (εφόσον στην περίπτωση αυτή μια χώρα δεν υπερβαίνει το όριο συνολικής AMS), το πρόβλημα όμως είναι ότι πολλές αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν κάποιο όριο TAMS για να το υπερβούν και έτσι παραμένουν δεσμευμένες από το όριο ελαχίστου ενισχύσεων (Sharma, 2016, σ. 3). Παρόλα αυτά η Ινδία έχει κατά μία άποψη συνολική AMS κάτω από το de minimis όριο του 10% ενώ κατ' άλλη άποψη (Υπουργείο Εμπορίου της Ινδίας) έχει αρνητική TAMS, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι την περίοδο αναφοράς για τις μειώσεις των εσωτερικών ενισχύσεων, δηλαδή το 1986-89 οι εγχώριες τιμές για τα ενισχυόμενα προϊόντα ήταν χαμηλότερες από τις παγκόσμιες (Desai, 2002, σ. 75).

Οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν ανάγκη από ισχύοντες δασμούς (applied tariffs) αρκετά υψηλούς ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τα υπο-κοστολογημένα προϊόντα των δυτικών χωρών (Oxfam, November 2005, σ. 17). Χρειάζονται όμως και επί πλέον «χώρο», γνωστό ως «νερό» (water) που ορίζεται από το επίπεδο των ισχυόντων δασμών και την οροφή των παγιωμένων δασμών (bound tariffs) για να μπορούν να αντισταθμίζουν τις μεταβολές στις τιμές των αγαθών, να διατηρούν μελλοντικές επιλογές πολιτικών και να μπορούν να διαπραγματεύονται σε διεθνείς γύρους συνομιλιών (Oxfam, November 2005, σ. 17).

Χωρίς όμως αμφιβολία, τις αναπτυσσόμενες χώρες- αλλά και όλες τις χώρες εταίρους στις διαπραγματεύσεις μπορεί βοηθήσει η αρχή της ευελιξίας. Αυτή μπορεί να υλοποιηθεί στην μορφή προσωρινών δασμών με την λειτουργία βαλβίδας ασφαλείας (safety valve) καθώς ένας προσωρινός δασμός ενόψει πλημμυρίδας εισαγωγών μπορεί βραχυπρόθεσμα να υποσκάπτει μεν μια συμφωνία σε παγιοποιημένα επίπεδα δασμών, μακροπρόθεσμα ωστόσο η υπόσχεση περί κατάργησής του δείχνει πρόθεση συνέχισης στις δεσμεύσεις (WTO, 2009, σ. 26). Μία άλλη λειτουργία των

προσωρινών δασμών μπορεί να είναι αυτή ενός μηχανισμού προσαρμογής (adjustment mechanism) καθώς ένας προσωρινός δασμός, ενόψει υψηλής ανεργίας μπορεί να δημιουργήσει θέσεις εργασίας στον εγχώριο τομέα της οικονομίας που ανταγωνίζεται τις εισαγωγές (WTO, 2009, σ. 27). Η ευελιξία διευκολύνεται να λειτουργήσει ενόψει του άρθρου 6 παρ. 4 Συμφωνίας για την γεωργία, το οποίο ορίζει ένα 5% ως ελάχιστη ρήτρα ενισχύσεων για τα ανεπτυγμένα κράτη και ένα 10% για τα αναπτυσσόμενα ενώ επίσης καθιερώνει το δικαίωμα των κρατών- μελών να μην συμπεριλαμβάνουν για περικοπή μέτρα για την στήριξη τόσο της παραγωγής γενικά (product- non specific) όσο και συγκεκριμένων προϊόντων (product- specific), τα οποία κανονικά θα υπάγονταν στον δείκτη TAMS με υποχρέωση για περικοπές εφόσον αυτά δεν υπερβαίνουν την παραπάνω ρήτρα ελαχίστου (PE).

2. Προτάσεις των εταίρων και αποτίμησή τους

Η αγροτική παραγωγή μπορεί να υποστηρίζεται γενικά (product non specific) ή κατά προϊόν (product specific). Το τελευταίο αφήνει περιθώρια για ευελιξία σε χώρες με όριο AMS (που είναι κυρίως ανεπτυγμένες) καθώς μπορούν να παρέχουν ενίσχυση σε προϊόν (product- specific) ώστε σε περίπτωση τυχόν περιορισμών στις εσωτερικές ενισχύσεις να μετακυλιέται η ενίσχυση σε άλλο προϊόν (Sharma, 2016, σ. 3). Οι αναπτυσσόμενες, και οι ΛΑΧ δεν είχαν δημοσιονομικά περιθώρια για εκτεταμένο ΚΚ ώστε να κάνουν περικοπές του, ή ένα ΜΚ τα μέτρα του οποίου να μπορούν να μεταφέρουν σε εύθετο χρόνο στο ΠΚ και να είναι σε αρμονία με τους κανόνες του ΠΟΕ. Ουσιαστική προστασία απέναντι επιδοτούμενα υπο-κοστολογημένα (dumped) αγροτικά προϊόντα προσέφεραν οι δασμοί.

3. Αναθεώρηση εθνικών πολιτικών για τις μεταρρυθμίσεις

Κατά τις αντιλήψεις των διαπραγματευτών, τις υψηλότερες περικοπές ενισχύσεων έπρεπε να τις κάνει η ΕΕ και η Ιαπωνία. Η ΕΕ βρέθηκε σε αμυντική θέση. Ειδικότερα στο Κεχριμπαρένιο Κουτί (ΚΚ), της προτάθηκε να μειώσει κατά 83% τις εσωτερικές ενισχύσεις σύμφωνα με τις ΗΠΑ και 80% σύμφωνα τις G-20 και τις G-10 ενώ η ίδια

η ΕΕ πρότεινε να μειώσει τις επιδοτήσεις της κατά 70% (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 14).

Την δεύτερη μεγαλύτερη περικοπή, έπρεπε να την κάνουν οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία. Ειδικότερα, οι ίδιες ΗΠΑ πρότειναν να μειώσουν τις επιδοτήσεις στο ΚΚ κατά 60%, κατά τις G-20 όμως έπρεπε οι ΗΠΑ να μειώσουν τις ενισχύσεις κατά 70%. Η πρόταση της ΕΕ ήταν οι ΗΠΑ να μειώσουν τις επιδοτήσεις στο ΚΚ κατά 60% ενώ κατά την ομάδα G-10 κατά 70% (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 14).

Την τρίτη μεγαλύτερη περικοπή θεωρήθηκε, ότι έπρεπε να την κάνουν οι αναπτυσσόμενες χώρες. Οι ΗΠΑ πρότειναν να μειώσουν οι χώρες αυτές τις ενισχύσεις στο ΚΚ κατά 37%, οι G-20 κατά 60%, η ΕΕ κατά 50% (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 14).

Πεδίο δασμών

Προτάθηκαν τέσσερις βαθμίδες (tiers) μειώσεων δασμών από τις ανεπτυγμένες χώρες:

1. Βαθμίδα (δασμοί %): $0 \leq 20$, όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 45%, στην ΕΕ 35% (η οποία διαφωνεί στο εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $0 \leq 30$) ενώ στις ΗΠΑ 55-65%,
2. Βαθμίδα (δασμοί %): $> 20 \leq 50$, όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 55%, στην ΕΕ 45% (η οποία διαφωνεί στο εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $30 \leq 60$) ενώ στις ΗΠΑ 55-65% (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $20 \leq 40$),
3. Βαθμίδα (δασμοί %): $> 50 \leq 70$, $20 \leq 50$, όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 65%, στην ΕΕ 50% (η οποία διαφωνεί στο εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $60 \leq 90$) ενώ στις ΗΠΑ 75- 85% (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $20 \leq 40$),
4. Βαθμίδα (δασμοί %): > 70 , όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 75%, στην ΕΕ 60% (η οποία διαφωνεί στο εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: > 90) ενώ στις ΗΠΑ 85- 90% (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: > 60) (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 15).

Από τις αναπτυσσόμενες χώρες προτάθηκαν τέσσερις βαθμίδες (tiers) μειώσεων δασμών:

1. Βαθμίδα (δασμοί %): $0 \leq 30$, όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 30%, στην ΕΕ 25% ενώ στις ΗΠΑ προτείνεται προοδευτική μείωση που αναμενόταν να προσδιοριστεί (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $0 \leq 20$),
2. Βαθμίδα (δασμοί %): $> 30 \leq 80$, όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 40%, στην ΕΕ 30% ενώ στις ΗΠΑ προοδευτική μείωση που αναμενόταν να προσδιοριστεί (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $20 \leq 40$),
3. Βαθμίδα (δασμοί %): $> 80 \leq 130$, όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 50%, στην ΕΕ 35% ενώ στις ΗΠΑ προοδευτική μείωση που αναμενόταν να προσδιοριστεί (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: $40 \leq 60$),
4. Βαθμίδα (δασμοί %): > 130 , όπου στις G-20 προτείνεται γραμμική μείωση 60%, στην ΕΕ 40% ενώ στις ΗΠΑ προοδευτική μείωση που αναμενόταν να προσδιοριστεί (διαφωνούν με το εύρος της βαθμίδας προτείνοντας: > 60) (Hanrahan/Schnepf, 2007, σ. 15).

Φαινόταν λοιπόν, ότι επιχειρείτο μία στάθμιση των όρων του εμπορίου, στις «φυσικές» τιμές των αγαθών, πέρα από στρεβλώσεις: βιομηχανικά αγαθά, υπηρεσίες και επενδύσεις από τις αναπτυσσόμενες (που είχαν το ικανό ανθρώπινο δυναμικό για να τα αναπτύξει) προς αγροτικά προϊόντα στις τιμές που μπορούν να τα παράγουν οι αγρότες από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Το ελεύθερο εμπόριο, ωστόσο καταρχήν στηρίζει έως κάποιο βαθμό την ανάπτυξη στο εσωτερικό των χωρών που το αποδέχονται. Σε εποχές προ απελευθέρωσης ωστόσο, το ίδιο είχε στηρίξει τις οικονομίες χωρών και ο μονομερής προστατευτισμός νηπιακών βιομηχανιών (π.χ. Ιαπωνία των τελών του 19ου, Γερμανία των αρχών του 20ου αι. κ.α.) (Stglitz, 2006, σ. 27). Οδήγησε όμως και σε υπέρμετρη ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχύος με καταστροφικά αποτελέσματα λόγω των πολεμικών συγκρούσεων που ακολούθησαν.

Συνεπώς, ένα επίπεδο ρύθμισης, έστω στην μορφή της στάθμισης απωλειών και κερδών είναι απαραίτητο στο πλαίσιο ενός καθεστώτος για το ελεύθερο εμπόριο. Στην διαδικασία αυτή, δεν κατέστη εφικτό να καταδειχθεί ποιοι ήταν οι χαμένοι και ποιοι οι νικητές των διαπραγματεύσεων ενώ αγνοήθηκε η δυνατότητα συναίνεσης (θετικό άθροισμα στην έκβαση των διαπραγματεύσεων). Και στα δύο πεδία μέτρων

(πολιτικές προστασίας ή πολιτικές στήριξης), χαμένοι από τις διαπραγματεύσεις είναι πιθανό να είναι οι χώρες με τις πιο περιορισμένες δημοσιονομικές δυνατότητες.

V. Συνέπειες για τα ελληνικά προϊόντα

Ο τομέας της αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαιτερότητες. «Η συμβολή του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα είναι πολύ μεγαλύτερη από τη μέση συμμετοχή των αντιστοίχων μεγεθών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-15). Συγκεκριμένα, η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ της Ελλάδος είναι 6% έναντι 2% της ΕΕ, στην απασχόληση 16% έναντι 4%, στις εξαγωγές 23%, έναντι 8% (2002). Παράλληλα, ο αγροτικός τομέας εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό τον ομαλό εφοδιασμό της αγοράς σε είδη διατροφής και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία» (Μπαλτάς, 2013, σ. 2). Ωστόσο η Ελλάδα κατέστη ελλειμματική χώρα στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων από πλεονασματική που ήταν λόγω της εκτροπής εμπορίου που προκλήθηκε από την ΚΑΠ (Μπαλτάς, 2013, σ. 5). Ιδιαίτερος τομέας για την ελληνική γεωργία είναι το βαμβάκι καθώς η Ελλάδα αποτελεί τον μεγαλύτερο παραγωγό βάμβακος στην ΕΕ με παραγωγή (το 2013) 230.000 τόνων που αποτελεί το 85% της παραγωγής της ΕΕ (το οποίο ωστόσο αντιπροσωπεύει περίπου το 0,5% της συνολικής αγροτικής παραγωγής της ΕΕ) με το υπόλοιπο 15% να παράγεται στην Ισπανία (European Commission, 2013).

1. Πρόσβαση στην αγορά

Δεν υπάρχει σοβαρός ανταγωνισμός για ελαιόλαδο εκτός ΕΕ συνεπώς ο δασμός κατά μέσο όρο 5,8% στην δασμολογική κλάση «ελαιούχοι σπόροι, λίπη και έλαια» δεν είναι προστατευτικός για την ελληνική παραγωγή. Αντίθετα το καθεστώς το δασμών στην δασμολογική κατηγορία του προϊόντος «βαμβάκι» έχει απελευθερωθεί καθώς κατά μέσο όρο είναι 0% ενώ για τα έτοιμα «ενδύματα» (clothing) είναι κατά μέσο όρο 11,5%. Χαμηλοί είναι οι δασμοί στην κατηγορία «άλλα γεωργικά προϊόντα» καθώς ο μέσος όρος τους είναι 4,8%. Αντίθετα υψηλοί είναι οι δασμοί στην

κατηγορία αγροτικών προϊόντων κάποιων βορειοευρωπαϊκών χωρών, «γαλακτοκομικά» 37,4%, «ζωικά προϊόντα» 16,2%.

2. Η εσωτερική ενίσχυση

Ήδη κατά την υπουργική διάσκεψη στο Μπάλι της Ινδονησίας το 2013, ο Υφυπουργός Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας είχε τονίσει ότι «ο προστατευτισμός δεν είναι η σωστή απάντηση, αλλά μία ξεκάθαρη δέσμευση από όλους είναι απαραίτητη ώστε να πραγματοποιηθεί ένα βήμα εμπρός» (Μηταράκης, 2013). Φαίνεται πως η Ελλάδα επεδίωκε να ακολουθήσει το μονοπάτι της εγκατάλειψης των αναποτελεσματικότητων του προστατευτισμού και των επιδοτήσεων υπέρ μίας πολιτικής προστιθέμενης αξίας που δίνουν στα αγροτικά προϊόντα οι ποιοτικές μέθοδοι καλλιέργειας και η προέλευσή τους, για αυτό και αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα ζητήματα της κατοχύρωσης της ονομασίας προέλευσης (Protected Designations of Origin/ PDO) και τις προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις (Protected Geographical Indications/ GI) (Μηταράκης, 2013). Συνεπώς για τις υποστηρικτικές παρεμβατικές πολιτικές της Ελλάδας ιδιαίτερη σημασία θα έχει η επιλογή του κατάλληλου είδους καλλιέργειας.

Ήδη από το 2007, «Η Ενιαία Αποδεδειγμένη Ενίσχυση περιλάμβανε το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων που εισέπραττε κατά μέσο όρο ο παραγωγός καθεμιάς εκμετάλλευσης σε μία συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς. (Κατά κανόνα, την τριετία 2000-2002, ή την τετραετία 1999-2002 για το ελαιόλαδο, την τετραετία 2000, 2001, 2002 & 2005 για τα ζαχαρότευτλα, την τριετία 2003-05 για τα οπωροκηπευτικά)» (Πέζαρος, 2007, σ. 3). Επρόκειτο για την ενίσχυση προς «τις αροτραίες καλλιέργειες, το ρύζι, το βόειο, κρέας, το αιγοπρόβειο κρέας, τις αποξηραμένες ζωοτροφές, τους σπόρους και τα όσπρια. Αφορούσε επίσης τις ενισχύσεις του ελαιόλαδου, του καπνού και του βαμβακιού ενώ από το 2007 θα εντασσόταν στο ίδιο καθεστώς και το πριμ γαλακτοπαραγωγής... Το καθεστώς αυτό εφαρμόστηκε από το 2006 έως το 2013» (Αυγουλάς, 2008, σ. 4). Η ΕΑΕ αποτελούσε το «μεταίχμιο» στην μετάβαση από τις ενισχύσεις στην τιμή και την ποσότητα σε ενισχύσεις που «... εξ ορισμού δεν συνδέονται ούτε με το είδος καλλιέργειας ούτε με την ποσότητα παραγωγής, καθώς

καταβαλλόταν καταρχήν σε κάθε επιλέξιμο παραγωγό υπό τη μορφή των Ατομικών Δικαιωμάτων Πληρωμής» (Πέζαρος, 2007, σ. 3).

Υπό τον νέο σχεδιασμό των άμεσων ενισχύσεων (direct payments) που εφαρμόζεται από το 2013 δίνονται ενισχύσεις σε παραγωγούς με εκμεταλλεύσεις στην ΕΕ και σε αρκετές περιπτώσεις προϊόντων υπάρχει ελληνικό ενδιαφέρον: 1) δημητριακά, με ποσοτικό όριο ενίσχυσης (πανευρωπαϊκό) τα 2,067 εκατομ. εκτάρια (ha), την συνολική αξία της ενίσχυσης που προϋπολογίζεται για τη 2017 έως 2020 στα 395,717 εκατομ. EUR αποτελώντας το 2,13% της συνολικής εθελοντικής δεσμευμένης βοήθειας (VCS), 2) ρύζι με ποσοτικό όριο 469,158 χιλ. ha, αξία της ενίσχυσης στα 226,120 χιλ. EUR αποτελώντας το 1,39% της VCS, 3) ξηροί καρποί με ανώτατο ποσοτικό όριο 446,799 ha, και αξία 71,785 εκατομ. EUR αποτελώντας το 0,34% της συνολικής VCS, 4) σπόροι φυτών με ανώτατο ποσοτικό όριο 28,533 χιλ. ha και αξία 21,799 EUR αποτελώντας το 0,14% της VCS, 5) μεταξοσκώληκες με ανώτατο όριο τα 9.150 κατά κεφαλή και αξία 3,189 εκατομ. EUR αποτελώντας το 0,02% της VCS (European Commission, 2017, σ. 7).

Ειδικότερα, και σε σχέση με προϊόντα που παράγονται στην Ελλάδα: στο βόειο κρέας, προβλέπονται μέτρα από το 2017 με ονομασία «συνδεδεμένη ενίσχυση για θηλυκά βοοειδή» με ποσοτικό περιορισμό κατά κεφαλή 244.165 και αξία: για το 2017 EUR 36.336.635, για το 2018 EUR 35.945.420, για το 2019 EUR 35.558.453, για το 2020 EUR 35.558.453 (European Commission, 2017, σ. 9).

Στην εκτροφή Αιγοπροβάτων προβλέπονται μέτρα στον τομέα, α) πρόβειο και κατσικίσιο κρέας, μέτρο: «χορήγηση συνδεδεμένης στήριξης σε γεωργούς που εκτρέφουν προβατίνες ή/και αίγες σε ορεινές περιοχές και μείον» καθώς και β) «συνδεδεμένη βοήθεια κατά κεφαλή ζώου χωρίς γη για προβατίνες/ αίγες με συνολικό ποσοτικό όριο 9.284.730». Η συνολική αξία της ενίσχυσης είναι για το 2017 102.516.030 για το 2018 EUR 101.412.301, για το 2019 EUR 100.320.555 και για το EUR 100.320.555 (European Commission, 2017, σ. 17).

Στις πρωτεϊνούχες σοδειές προβλέπονται τα εξής: α) «χορήγηση συνδεδεμένης στήριξης για την παραγωγή οσπρίων για κατανάλωση από ανθρώπους», β) «χορήγηση συνδεδεμένης στήριξης στα πρωτεϊνούχα κτηνοτροφικά ψυχανθή», γ) «Πρωτεϊνούχα σπάρτα σανού», στα οποία μέτρα το συνολικό ποσοτικό όριο είναι 151.058 ha και η συνολική αξία: για το 2017 EUR 37.526.577, για το 2018 EUR

37.119.508, για το 2019 EUR 36.715.467 και για το 38.623.541 (European Commission, 2017, σ. 21).

Στον τομέα των Φρούτων και λαχανικών προβλέπονται τα εξής μέτρα: «ενίσχυση στη βιομηχανική τομάτα», «σνίσχυση στα εσπεριδοειδή χυμοποίησης», «συνδεδεμένη ενίσχυση για την κορινθιακή σταφίδα», «συνδεδεμένη ενίσχυση για την παραγωγή σπαραγγιών», «συνδεδεμένη ενίσχυση για ροδάκινα μεταποίησης», «μήλα», «κρόκος» με ποσοτικά όρια συνολικά 86.081 ha ενώ η συνολική αξία της στήριξης είναι: για το 2017 EUR 28.982.824, για το 2018 EUR 28.670.023, για το 2019 EUR 28.360.268 και για το 2020 EUR 28.360.268 (European Commission, 2017, σ. 25).

Προβλέπεται ενίσχυση για τα ζαχαρότευτλα με ποσοτικό όριο στα 13.367 ha και αξία για το 2017 EUR 6.835.089, για το 2018 EUR 6.759.725, για το 2019 EUR 6.684.367, για το 2020 EUR 6.684.367 (European Commission, 2017, σ. 29).

Για τα δημητριακά, προβλέπεται μέτρο: «συνδεδεμένη ενίσχυση για σκληρό σιτάρι (durum wheat)» με ποσοτικό όριο 250.000 εκτάρια και αξία για το 2017 EUR 12.000.000, για το 2017 EUR 11.870.803, για το 2018 EUR, για το 2019 EUR 11.743.009, για το 2020 EUR 11.743.009 (European Commission, 2017, σ. 31).

Για το ρύζι, προβλέπεται μέτρο: «συνδεδεμένη ενίσχυση για το ρύζι» με ποσοτικό όριο 30.410 εκτάρια και αξία για το 2017 EUR 7.811.531, για το 2018 EUR 7.725.399, για το 2019 EUR 7.639.276, για το 2020 EUR 7.639.276 (European Commission, 2017, σ. 33).

Για τους ξηρούς καρπούς προβλέπεται στήριξη με ποσοτικό όριο 28.799 εκτάρια και αξία για το 2017 EUR 4.000.000, για το 2018 EUR 3.956.934, για το 2019 EUR 3.914.336, για το 2020 EUR 3.914.336 (European Commission, 2017, σ. 36).

Για τους σπόρους φυτών προβλέπεται στήριξη με ποσοτικό όριο 4.285 εκτάρια και αξία για το 2017 EUR 2.929.324, για το 2018 EUR 2.897.025, για το 2019 EUR 2.864.729, για το 2020 EUR 2.864.729 (European Commission, 2017, σ. 37).

Για τους μεταξοσκώληκες προβλέπεται στήριξη με ποσοτικό όριο 3.150 κατά κεφαλή και αξία για το 2017 EUR 781.153, για το 2018 EUR 772.540, για το 2019 EUR 763.928, για το 2020 EUR 763.928 (European Commission, 2017, σ. 40).

Δεν προβλέπεται ενίσχυση Ελλήνων αγροτών στον τομέα των γαλακτοκομικών, στο ελαιόλαδο, στα όσπρια σιταριού, στην αμυλούχα πατάτα, στον λυκίσκο (hops), στην κάνναβη (hemp) (European Commission, 2017).

3. Ο τομέας βάμβακος

Στον τομέα παραγωγής βάμβακος η ενίσχυση προς τους παραγωγούς χαρακτηρίζεται «συνδεδεμένη» προς την παραγωγή κάποιας ποσότητας βάμβακος σύμφωνα με τον ελληνικό φορέα διαχείρισης των κοινοτικών πληρωμών, προσανατολισμού και εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕ). Ειδικότερα, «η συνδεδεμένη ενίσχυση στο βαμβάκι ανέρχεται σε 749,38 € ανά εκτάριο εφ' όσον η επιλέξιμη προς ενίσχυση έκταση δεν ξεπεράσει τα 250.000 εκτάρια σύμφωνα με τον Καν. (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου... Η μέση απόδοση του εκκοκκιστηρίου στο οποίο παραδίδεται η ποσότητα θα πρέπει να είναι άνω του 32%» με μέγιστο ποσοτικό όριο στα 250.000 εκτάρια (ΟΠΕΚΕΠΕ, 2017). Ωστόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαρακτηρίζει το σύστημα των συνδεδεμένων άμεσων πληρωμών «αναποτελεσματικό» και σχεδίασε την διαμόρφωσή του σε έναν συνδυασμό αποτελούμενο κατά 65% από αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις και κατά 35% από ένα σύστημα ενισχύσεων συγκεκριμένης συγκομιδής (crop-specific) (European Commission, 2013).

Σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ελληνικής παραγωγής ωστόσο, έχει υπολογιστεί από κάποια αμερικανική έρευνα, ότι η αφαίρεση των άμεσων πληρωμών μειώνει την πιθανότητα απόκτησης καθαρού εισοδήματος άνω των 375 US\$ ανά στρέμμα κατά 60% και την πιθανότητα απόκτησης θετικού καθαρού εισοδήματος κάτω των 375 US\$ ανά στρέμμα κατά 15%, η πιθανότητα όμως ζημιών για τις εκμεταλλεύσεις αυξάνεται κατά 74% (Konduru/Yamazaki/Paggi, 2010). Τα δεδομένα αυτά καταδεικνύουν ότι η παραγωγικότητα της Ελλάδας στο βαμβάκι είναι εξαιρετικά επισφαλής και αυτό το γεγονός την καθιστά εξαρτημένη από την στήριξη της ΕΕ.

Δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται η εκτίμηση, ήδη από το 2008 ότι η Ελλάδα έχει επιλέξει την πλήρη αποδέσμευση των ενισχύσεων προς τους παραγωγούς με εξαίρεση όμως το βαμβάκι όπου το 35% των ενισχύσεων είναι δεσμευμένης μορφής και χορηγείται με την μορφή ενίσχυσης ανά στρέμμα (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 16). Σύμφωνα με την ανωτέρω ανάλυση η Ελλάδα συνεχίζει να ακολουθεί σύστημα συνδεδεμένης ενίσχυσης σε συγκεκριμένα προϊόντα. Συνεπώς η Ελλάδα μπορεί να έχει ενδιαφέρον στην διατήρηση του ΜΚ και όχι μόνο σε σχέση με το βαμβάκι. Επισημαίνεται ήδη από το 2008 ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να διεκδικήσει περιθώρια ευελιξίας στην οροφή του ΜΚ της ΕΕ σε «ποσοστό 2,5% της αξίας της γεωργικής παραγωγής ενώ και στο βαμβάκι θα μπορούσε να οριστεί μια οροφή ενισχύσεων στο 2,5% της συνολικής παραγωγής, αντίθετα με τις προτάσεις των G-20 που είναι δυσμενείς για την Ελλάδα και που αφήνουν στις ΗΠΑ την ευχέρεια να διατηρήσουν ένα 22,2% των ενισχύσεων για το προϊόν αυτό» (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 24).

Πάντως, επισημαίνεται ήδη από το 2008 ότι από τις διαπραγματεύσεις στον ΠΟΕ διαφαίνεται η προοπτική της ολοσχερούς κατάργησης του ΜΚ και της ΡΕ που δρουν στρεβλωτικά στο εμπόριο, ειδικά δε για την τελευταία έχει νόημα να συζητείται υπό την προοπτική είτε να μειωθεί ολοσχερώς στην ΕΕ είτε να μειωθεί δραστικά ώστε να αντιπροσωπεύει ποσοστό μικρότερο από τη συνολική οροφή που προβλέπεται για το ΜΚ (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 24). Μέχρι σήμερα δεν έχουν επιβεβαιωθεί τα προηγούμενα, ώστε να επιβεβαιώνεται η πορεία του ΜΚ ως «ενδιάμεσου σταθμού που βαίνει προς κατάργηση» (Μέρμηγκας/Μουτσάτσος, 2008, σ. 24).

Ένα άλλο σημαντικό προϊόν με ελληνικό ενδιαφέρον είναι ο ακατεργαστος καπνός (Raw Tobacco). Ήδη από το 2010 η ενίσχυση είναι αποσυνδεδεμένη και το παλαιό σύστημα επιδοτήσεων έχει μετατραπεί σε σύστημα άμεσων πληρωμών με τους Κανονισμούς (ΕΥ) Νο 1308/2013 και (ΕΥ) Νο 1309/2013, με το 50% της ενίσχυσης να έχει ενταχθεί στο σύστημα άμεσων πληρωμών (direct payment system) και το 50% σε ευρωπαϊκά αγροτικά διαρθρωτικά προγράμματα (European Commission, 2010).

4. Θέματα προστασίας ελληνικών αγροτικών προϊόντων ως προς την κατοχύρωσή τους ως ελληνικών

Ήδη από το 2013 είχε επισημανθεί ότι διάφορα κράτη θα επιχειρήσουν να αμφισβητήσουν ως Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) διάφορα ελληνικά προϊόντα που έχει καταφέρει να κατοχυρώσει η Ελλάδα και τα οποία ανέρχονται συνολικά σε ογδόντα οκτώ (Δασόπουλος/Αλεξάκη, 2013). Η ΠΟΠ ως χαρακτηριστικό ενός προϊόντος και η προστασία της θεσπίζεται με τον Κανονισμό (ΕΕ) 668/2014 της Επιτροπής της 13.06.2014 «περί εφαρμογής του υπ' αριθμ. 1151/2012 κανονισμού (ΕΕ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων». «Αντικείμενο του εν λόγω κανονισμού αποτελεί η αποσαφήνιση ζητημάτων επισήμανσης, η διασφάλιση των προδιαγραφών καταχώρισης, ο καθορισμός των διαδικασιών και των εντύπων αίτησης, ένστασης, τροποποίησης και ακύρωσης, η χρήση συμβόλων και ενδείξεων, καθώς και το περιεχόμενο και η μορφή μητρώων, σε ό,τι αφορά στα προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ) και προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης (ΠΓΕ) και στα εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα (ΕΠΠΠ)» (Φράγκου/Ζαρκάδας, 2014, σ. 22). Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Κανονισμού, «όσον αφορά τις προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης και τις προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις, η γεωγραφική περιοχή ορίζεται με ακρίβεια και χωρίς αμφισημίες, με αναφορά στο μέτρο του δυνατού, σε φυσικά ή διοικητικά όρια».

Η μέριμνα για την προστασία της «γεωγραφικής ένδειξης» (Geographical Indication) ως ιδιότητας με την οποία εξαστομικεύεται περιγραφικά ένα προϊόν ανάγεται στις υποχρεώσεις που ανέλαβαν τα κράτη- μέλη του ΠΟΕ από την συμφωνία TRIPS. Σύμφωνα με τις διατάξεις της τα κράτη- μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν νομοθεσία που να αποτρέπει την χρήση «μάρκας» προϊόντων κατοχυρωμένων γεωγραφικών ενδείξεων με τρόπο που θα μπορούσε να παραπλανήσει το κοινό ώστε, να πιστεύεται ότι «κάποιο προϊόν προέρχεται από άλλη χώρα» (άρθρο 22 TRIPS). Η ίδια υποχρέωση για τα κράτη- μέλη του ΠΟΕ, υπάρχει και για τις γεωγραφικές ενδείξεις ως αναγνωριστικά αλκοολούχων ποτών, υποχρέωση που υπάρχει και στις περιπτώσεις που τα αναγνωριστικά γεωγραφικών ενδείξεων συνοδεύονται από

εκφράσεις όπως "kind", "type", "style", "imitation" ή παρόμοιες (άρθρο 23 TRIPS). Το άρθρο 24 εισάγει εξαιρέσεις από τους παραπάνω κανόνες, μία εκ των οποίων αφορά στην περίπτωση όπου μία γεωγραφική αναγνωριστική ένδειξη μετεξελίσσεται στις αντιλήψεις των συναλλασσόμενων σε έννοια γένους (generic term) για την περιγραφή του προϊόντος ενώ τονίζεται ότι οι νομοθεσίες των κρατών -μελών δεν πρέπει να προσβάλλουν προηγούμενα πνευματικά δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί με καλή πίστη. Στις συνομιλίες του γύρου της Ντόχα έχει γίνει προσπάθεια για συνεννόηση των κρατών που συμμετέχουν σε αυτές γύρω από τα μέτρα υλοποίησης αυτών των υποχρεώσεων.

Ωστόσο υπάρχει και το επίπεδο της δια- περιφερειακής συνεργασίας και σε αυτό η CETA δημιουργεί ζώνη ελευθέρων συναλλαγών με τον Καναδά. Έχει αναφερθεί ότι η Συμφωνία αυτή δημιουργεί κινδύνους για τα ελληνικά προϊόντα «φέτα» και «ελαιές Καλαμάτας» (Δασόπουλος/Αλεξιάκη, 2013). Η εν λόγω συμφωνία αποφασίστηκε στην διάσκεψη των G-20 στο Αμβούργο το 2017 να έχει προσωρινή ισχύ από την 21^η Νοεμβρίου 2017 επιτρέποντας όλα τα προπαρασκευαστικά μέτρα εφαρμογής της να έχουν ολοκληρωθεί πριν την ημερομηνία αυτή (European Commission, 2017). Πράγματι, μία συνέπεια από την εφαρμογή της CETA είναι η δυνατότητα του Καναδά να κυκλοφορεί από το 2015 λευκά τυριά «τύπου φέτα» (feta-like).

Παρόλα αυτά υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και για να μην διακινδυνεύσει η εφαρμογή της CETA από νέο κύκλο διαπραγμάτευσης πριν καν επικυρωθεί από την Ελλάδα, έχει υπάρξει το 2017 ο συμβιβασμός με τον Καναδά ότι μία σειρά από ελληνικά προϊόντα θα αποτελούν προϊόντα προστατευμένης γεωγραφικής ένδειξης (Geographical Indications protected by CETA): η φέτα, η κεφαλογραβιέρα, το κασέρι, η γραβιέρα Κρήτης, η γραβιέρα Νάξου, το μανούρι, ελαιόλαδα Καλαμάτας/ Κολυμβαρίου Κρήτης/ Λακωνίας, κρόκος Κοζάνης κ.α. (European Commission, 2017 (a), σ. 11). Έτσι, канаδικές επιχειρήσεις δεν θα μπορούν να εμπορεύονται στον Καναδά ή να εξάγουν προϊόντα με την ονομασία «φέτα» εκτός και εάν προέρχονται πράγματι από την Ελλάδα (European Commission, 2017 (a), σ. 5). Από την άλλη πλευρά όμως στον Καναδά, συγκεκριμένοι τύποι τυριών (Feta, Gorgonzola, Asiago, Fontina and Munster) θεωρούνται ότι περιγράφουν «γένους» προϊόντων (generic products) και με τον συμβιβασμό που επετεύχθη, ο Καναδάς συμφώνησε να χρησιμοποιούνται οι συγκεκριμένες ονομασίες για προϊόντα που ήδη υπάρχουν στον Καναδά έως τις 18 Οκτωβρίου 2013 ενώ από εκεί και έπειτα

όσες καναδικές επιχειρήσεις εμπορεύονται τέτοια προϊόντα θα συνοδεύουν υποχρεωτικά την ονομασία των προϊόντων με τις ενδείξεις “-style”, “-type” “-kind” ή “-imitation” και θα αναφέρουν την χώρα προέλευσης (Akande, 2015).

5. Η ενδέκατη υπουργική διάσκεψη

Η ΕΕ υπέβαλε κοινή πρόταση με τη Βραζιλία (επίσημα υποστηριζόμενη από την Κολομβία, το Περού και την Ουρουγουάη) για την μείωση της εγχώριας στήριξης που προκαλεί στρεβλώσεις του εμπορίου ενόψει της 11ης υπουργικής διάσκεψης του ΠΟΕ τον Δεκέμβριο του 2017. Το θέμα θα παρουσιαζόταν στο Συμβούλιο Γεωργίας και Αλιείας τον Νοέμβριο του 2017 και σημειώνεται από το Συμβούλιο της ΕΕ, ότι «δεν θα αναληφθεί καμία δέσμευση η οποία θα απαιτούσε αλλαγές στην τρέχουσα ΚΓΠ ή θα μπορούσε να προδικάσει τις εσωτερικές συζητήσεις σχετικά με την ΚΓΠ μετά το 2020, ώστε να παραμείνει ανοικτή η δυνατότητα χρήσης οποιουδήποτε είδους εγχώριου μέσου στήριξης, περιλαμβανομένων όλων των μέσων στο μπλε κουτί» (The Council of the European Union, 2017). Συνεπώς η εντολή προς την Επιτροπή είναι «ρητά να μην αποδεχθεί καμία πρόταση σχετικά με το ανώτατο όριο του «πράσινου κουτιού» ή της στήριξης για συγκεκριμένο προϊόν, ούτε δεσμεύσεις που θα απαιτούσαν αλλαγές στα τρέχοντα επίπεδα δαπανών για το βαμβάκι, να αντιμετωπίζει το «μπλε κουτί» πολύ ευνοϊκότερα από το «πορτοκαλί κουτί» και να διασφαλίσει ανάλογες δεσμεύσεις από τα άλλα μέλη του ΠΟΕ ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να προβεί η ΕΕ σε μονομερείς παραχωρήσεις. Κατά συνέπεια, ... κράτη-μέλη μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα επιβεβαιώνουν ότι η πρόταση ΕΕ - Βραζιλίας αποτελεί την κατάληξη της διαπραγμάτευσης. Επιπλέον, εάν το πρόγραμμα εργασίας περιλαμβάνει γεωργικά ζητήματα πέραν της εγχώριας στήριξης (όπως ο ΕΕΜ ή η πρόσβαση στην αγορά), τα προαναφερόμενα κράτη μέλη ζητούν να επανεξετασθούν η στρατηγική της ΕΕ και η θέση της σχετικά με την εγχώρια στήριξη, ώστε να διασφαλισθεί ότι αυτό το γεωργικό πρόγραμμα εργασίας θα παρέχει στην ΕΕ αρκετές δυνατότητες άσκησης επιρροής προκειμένου να ισοσκελίζει τα επιθετικά και αμυντικά συμφέροντά της και αρκετό περιθώριο χάραξης πολιτικής για τη μελλοντική ΚΓΠ» (The Council of the European Union, 2017).

Από την άλλη πλευρά λόγω της σημασίας της γεωργίας για την εθνική οικονομία της Ελλάδας, είναι προς το συμφέρον της να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ. Με αυτές τις παραδοχές εν όψει της συνόδου του Συμβουλίου των Υπουργών Γεωργίας στις Βρυξέλλες στις 6 Νοεμβρίου 2017, ο Έλληνας Υπουργός Γεωργίας (Β. Αποστόλου) τονίζει (σε σχετικό δελτίο τύπου), ότι θα πρέπει να υπάρχει χρήση των γεωγραφικών ενδείξεων με τρόπο που να μην παραπλανά το κοινό, να αξιολογηθούν τα οφέλη της αμοιβαιότητας μεταξύ των κρατών, να αξιολογηθούν οι επιπτώσεις για όλα τα σημαντικά προϊόντα ενώ τονίζει την σημασία του βαμβακιού για την οικονομία της Ελλάδας και την ανάγκη να μην υπάρξουν νέες μειώσεις των ενισχύσεων της παραγωγής του (Αποστόλου, 2017).

VI. Συμπεράσματα αντί επιλόγου

Στο πεδίο των διαπραγματεύσεων του γύρου της Ντόχα οι συνομιλίες διευκόλυνσης του διεθνούς εμπορίου έχουν σταματήσει από το 2008, παρόλα αυτά οι εταίροι στις συνομιλίες έχουν εκφράσει την δέσμευσή τους για συνέχισή τους. Στις υπουργικές διασκέψεις που έχουν λάβει χώρα ωστόσο οι συνομιλίες ολοκληρώνονται μερικώς καθώς οι αποφάσεις υλοποίησης που υιοθετούνται ενδέχεται να περιλαμβάνουν μέτρα σε αντικείμενα διαφορετικών τομέων (π.χ. αγροτικών ή/και βιομηχανικών προϊόντων). Στις αποφάσεις υλοποίησης γίνονται αποδεκτά όλα τα προηγούμενα σημεία στα οποία υπήρξε σύγκλιση και αυτά αποτελούν νέο σημείο επανέναρξης των συνομιλιών στο μέλλον σε επόμενη υπουργική διάσκεψη.

Στις αποφάσεις υλοποίησης ορίζονται λεπτομέρειες που αφορούν σε θέματα περιορισμένης έκτασης για τα οποία μπορεί να υπάρξει συμφωνία, π.χ. καθορίζονται οι προδιαγραφές της διαδικασίας ενός ερωτηματολογίου με το οποίο καλούνται τα μέρη των συνομιλιών να παρέχουν συγκεκριμένες πληροφορίες στην Γραμματεία του ΠΟΕ σχετικά με την εφαρμογή της Συμφωνίας για την γεωργία. Από την άλλη πλευρά ενδέχεται να οριστούν και πιο ουσιαστικές λεπτομέρειες εφαρμογής, όπως μέτρα κατά των εσωτερικών ενισχύσεων με στρεβλωτική επίδραση για το εμπόριο: η αποκατάσταση της γης, η συντήρηση του εδάφους, η διαχείριση της ξηρασίας, ο έλεγχος των πλημμυρών κ.α.

Η ΚΑΠ βρίσκεται σε διαδικασία αναθεώρησης από το 1992 καθώς η ΕΕ βρέθηκε στις διαπραγματεύσεις σε αμυντική θέση στο θέμα των αγροτικών επιδοτήσεων απέναντι στις ΗΠΑ και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η αναμόρφωση της ΚΑΠ περιλαμβάνει μία «ελάχιστη εθνική μέση πληρωμή ανά εκτάριο» σε όλα τα κράτη μέλη (που θα εισαχθεί έως το 2020), περισσότερο διαφανή και με μία περισσότερο ισότιμη αντιμετώπιση των χωρών της Ένωσης καθώς επιχειρείται να αντιμετωπιστεί η εξωτερική απόκλιση που προκαλούσε η κατανομή των κονδυλίων τα προηγούμενα χρόνια. Ωστόσο η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μπορεί να αποδοθεί και στην θέληση της ΕΕ να υιοθετήσει αμυντική στάση στα ζητήματα της εσωτερικής στήριξης ώστε να μπορέσει να υιοθετήσει επιθετική τακτική στο θέμα των δασμών των αγροτικών προϊόντων των ΗΠΑ, τους οποίους καλούνται να μειώσουν.

Παράλληλα έχουν περιοριστεί σημαντικά οι ενισχύσεις στις τιμές (ΚΚ). Οι ενισχύσεις που είναι μερικώς αποσυνδεδεμένες από την παραγωγή (ΜΚ) περιορίζονται επίσης και πολλά είδη ενισχύσεων είναι κατάλληλα να υπαχθούν στο ΠΚ ή το ΜΚ, το οποίο αποτελεί ένα ενδιάμεσο σύνολο μέτρων κατά τη μετάβαση από τις πολιτικές στήριξης των τιμών στις πολιτικές στήριξης του εισοδήματος. Τα ελληνικά προϊόντα δεν αναμένεται να πληγούν ιδιαίτερα από την μείωση των δασμών καθώς δέχονται ανταγωνισμό κυρίως από το εσωτερικό της ΕΕ. Μεγαλύτερη σημασία έχει για την Ελλάδα η πολιτική προστιθέμενης αξίας που δίνουν στα αγροτικά προϊόντα οι ποιοτικές μέθοδοι καλλιέργειας και η ελληνική τους προέλευση, για αυτό και επιβάλλεται η προστασία της ελληνικής παραγωγής να εδράζεται στην κατοχύρωση της ονομασίας προέλευσης (Protected Designations of Origin/ PDO) και των προστατευόμενων γεωγραφικών ενδείξεων (Protected Geographical Indications/ GI).

Στο πεδίο των εσωτερικών ενισχύσεων το εισόδημα των Ελλήνων αγροτών ενδέχεται να παραμείνει σταθερό καθώς για την αναθεωρημένη ΚΑΠ έχουν προβλεφθεί ισόποσα κονδύλια από το 2017 έως το 2020. Ωστόσο τα πράγματα θεωρούνται δύσκολα στο βαμβάκι καθώς η τιμή των Ελλήνων παραγωγών δεν θεωρείται ανταγωνιστική και θα υπάρξει πρόβλημα σε περίπτωση που μειωθούν περαιτέρω οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Benitah, M. (2001). *The Law of Subsidies under the GATT/WTO System*. Kluwer Law International.
- Cantore/Kennan/Page, N. (2011). *CAP reform and development*. London : Overseas Development Insitute.
- Caporaso, J. (1992, Summer). International relations theory and multilateralism: The search for foundations. *International Organization*, σ. 599.
- Christiansen, T. (2001). European and Regional Integration. Στο J. Baylis/Smith, *The Globalization of World Politics* (σσ. 494- 518).
- Cohn, T. H. (2009). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη* . Gutenberg .
- Copenhagen Economics. (2016, December). *Impacts of EU trade agreements on the agricultural sector*. Ανάκτηση December 9, 2018, από ec.europa.eu: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/external-studies/2016-bilateral-trade-agreements/final-report_en.pdf
- Davey, W. J. (2005). Institutional Framework. Στο P. Macrory/Appleton/Plummer, *The Democratic Roots of the World Trade Organization* (σσ. 51-88). Springer.
- Ederington/Minier, J. (2006). *Why Tariffs, Not Subsidies? A Search for Stylized Facts*. Ανάκτηση December 10, 2018, από courses.wcupa.edu: <http://courses.wcupa.edu/rbove/eco338/060trade-debt/General/061100subsidies.pdf>
- Euoropean Commission. (2013, April). *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area*. Ανάκτηση December 9, 2018, από trade.ec.europa.eu: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150981.pdf
- European Commission. (2017). *Voluntary coupled support- Notification of the revised decisions taken by Member States* .
- European Commission. (χ.χ.). *EU FUNDING UNDER THE NEW CAP*. Ανάκτηση December 10, 2018, από <https://ec.europa.eu>: https://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-funding/eu-funding-and-the-new-cap_en
- European Commission. (χ.χ.). <http://ec.europa.eu>. Ανάκτηση December 8, 2018, από Negotiations and agreements: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>
- European Commission. (χ.χ.). *Negotiations and agreements*. Ανάκτηση December 9, 2018, από <http://ec.europa.eu>.

- European Parliament. (n.d.). *WTO Agreement on Agriculture*. Retrieved December 10, 2018, from <http://www.europarl.europa.eu>:
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/111/wto-agreement-on-agriculture>
- FAO. (2015). *The State of Agricultural Commodity Markets*. Ανάκτηση December 11, 2018, από www.fao.org: <http://www.fao.org/3/a-i5090e.pdf>
- Fennell, R. (1999). *Η Κοινή Αγροτική Παραγωγή- Συνέχεια και Αλλαγή*. Θεμέλιο.
- Finlayson/Zacher, J. W. (1991). The GATT and the regulation of trade barriers: regime dynamics and functions. Στο S. (. Krasner, *International Regimes* (σσ. 273-314).
- GAO. (2004, January). *World Trade Organization- Cancun Ministerial Fails to Move Global Trade Negotiations Forward; Next Steps Uncertain*. Ανάκτηση December 11, 2018, από www.gao.gov: <https://www.gao.gov/new.items/d04250.pdf>
- Gilpin, R. (2004). *Η Πρόκληση του Παγκόσμιου Καπιταλισμού*.
- Gilpin, R. (2007). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*. Αθήνα.
- Greene, O. (2001). Environmental issues. Στο J. Baylis/Smith, *The Globalization of World Politics* (σσ. 387-414).
- Haas, E. (1961, Vol 15, No. 3, Summer). International Integration: The European and the Universal Process. *International Organization*, σσ. 366-392.
- Haas, E. B. (1991). Words can hurt you; or, who said what to whom about regimes. Στο S. D. Krasner, *International Regimes* (σσ. 23-59).
- ICTSD. (2009, September). Agricultural Subsidies in the WTO Green Box: Ensuring Coherence with Sustainable Development Goals. *INFORMATION NOTE NUMBER 16*.
- ICTSD. (November 2012). *An Analysis of the WTO Accession - Guidelines for Least Developed Countries (Information Note)*. ICTSD.
- Jenkins, B. (1992). *The Paradox of Continental Production: National Investment Policies in North America*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Jovanovic, M. N. (2002). *Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση*.
- Käkönen, J., & Lähteenmäki, K. (1999). Globalism and the New Regionalism- Vol. 1. Στο B. Hettne/Inotai/Sunkel, *Globalism and the New Regionalism* (σσ. 203-227).
- Krasner, S. (1991). Structural causes and regimes consequences: regimes as intervening variables. Στο S. Krasner, *International Regimes* (σσ. 1-22).
- Krugman/Obstfeld, P. R. (2012). *International economics : theory & policy*. Pearson.
- Lal Das, B. (1999). *The World Trade Organisation: A Guide to the New Framework for International Trade*.
- Little, R. (2001). International Regimes . Στο J. Baylis/Smith, *The Globalization of World Politics* (σσ. 299-316).

- Meunier/Nicolaidis, S. (2017). The European Union as a Trade Partner. Στο C. Hill/Smith/Vanhoonacker, *International Relations and the European Union* (σσ. 209-234).
- Möhler, R. (2015). Is the WTO Agreement on Agriculture still Up-to-date? Στο C. Hermann/Simma/Streinz, *European Yearbook of International Economic Law* (σσ. 121-144).
- Moore, M. (2005). The Democratic Roots of the World Trade Organization . Στο P. Macrory/Appleton/Plummer, *The World Trade Organization: Legal, Economic and Political Analysis* (σσ. 39-50). Springer.
- Norwood, B. (1969, October). The Kennedy round: A Try at Linear Trade Negotiations. *The Journal of Law & Economics*, Vol. 12, No. 2, σσ. 297-319.
- OECD. (2005). *Statistics, Knowledge and Policy- Key Indicators to Inform Decision Making* . OECD Publishing .
- Oxfam. (November 2005). *Analysis of recent proposals in WTO agricultural negotiations*. Oxfam.
- Puchala/Hopkins, D. (1991). International Regimes: Lessons from Inductiv Analysis . Στο S. Krasner, *International Regimes* (σσ. 61-91).
- Schnepf, R. (2005, May 12). *Agriculture in the WTO: Policy Commitments Made Under the Agreement on Agriculture*. Ανάκτηση December 9, 2018, από nationalaglawcenter.org: <http://nationalaglawcenter.org/wp-content/uploads/assets/crs/RL32916.pdf>
- Scholte, J. A. (2001). Global trade and Finance . Στο J. Baylis/Smith, *The Globalization of World Politics* (σσ. 519-539).
- Schott, J. J. (1991, March). *Trading Blocs and the World Trading System*. Ανάκτηση 12 8, 2018, από Wiley Online Library: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-9701.1991.tb00748.x>
- van de Heetkamp/Tusveld, A. (2011). *Origin Management- Rules of Origin in Free Trade Agreements*. Springer.
- van Tongeren/Benghin/Marette, F. (2009). *A Cost-Benefit Framework for the Assessment of Non-Tariff Measures in Agro-Food Trade*, *OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers*, No. 21. Ανάκτηση από OECD Library: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/a-cost-benefit-framework-for-the-assessment-of-non-tariff-measures-in-agro-food-trade_220613725148
- van Tongeren/Benghin/Marette, F. (2009). *A Cost-Benefit Framework for the Assessment of Non-Tariff Measures in Agro-Food Trade*, *OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers*, No. 21. Ανάκτηση από OECD Library: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/a-cost-benefit-framework-for-the-assessment-of-non-tariff-measures-in-agro-food-trade_220613725148
- Vanhoonacker/Pomorska. (2017). The Institutional Framework. Στο C. Hill/Smith/Vanhoonacker, *International Relations and the European Union* (σσ. 97-122).

- Wight, M. (1998). *Διεθνείς Θεωρίες*.
- Willems, P. (2001). Transnational Actors and International Organizations. Στο J. Baylis/Smith, *The Globalization of World Politics* (σσ. 356-383).
- Womach, J. (. (2005). *Agriculture: A Glossary of Terms, Programs, and Laws, 2005 Edition-CRS Report for Congress* . Congressional Research Service { The Library of Congress.
- WTO. (2001, November 14). *Ministerial Declaration*. Ανάκτηση από About WTO -DOHA WTO MINISTERIAL 2001: MINISTERIAL DECLARATION (WT/MIN(01)/DEC/1/ 2001): https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.pdf
- WTO. (2004, June 11). *Kingali Declaration and Kingali Consensus (WT/L/572/2004)*. Ανάκτηση December 11, 2018, από docs.wto.org: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=80003&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True
- WTO. (2004a, November 20). *Doha Work Programme (WT/L/579/ 2004)*. Ανάκτηση November 11, 2018, από <https://www.wto.org>: https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/ddadraft_31jul04_e.pdf
- WTO. (2007). *World Trade Report 2007*. Ανάκτηση December 8, 2018, από wto.org: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report07_e.pdf
- WTO. (2008, February 8). *Revised Draft Modalities for Agriculture (TN/AG/W/4/Rev.1/ 2008)*. Ανάκτηση από docs.wto.org: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=78921,82824,67265,66710,92438,86094,62536,65077,81692,80697&CurrentCatalogueIdIndex=6&FullTextHash=
- WTO. (2008, May 23). *Unofficial guide to the 19 May 2008 'revised draft modalities*. Ανάκτηση December 11, 2018, από www.wto.org: https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_may08_e.htm
- WTO. (2009). *World Trade Report (2009)*. Ανάκτηση December 12, 2018, από <https://www.wto.org/>: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report09_e.pdf
- WTO. (2012, March 23). *THE DECISION (G/AG/5/Rev.10)*. Ανάκτηση December 12, 2018, από <https://docs.wto.org>: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=106907&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True
- WTO. (2013, December 7). *BALI MINISTERIAL DECLARATION (WT/MIN(13)/DEC)* . Ανάκτηση December 7, 2018, από <https://docs.wto.org>: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=121376,121324,121323&CurrentCatalogueId=

ndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True
&HasSpanishRecord=True

- WTO. (2013a, December 7). *GENERAL SERVICES (WT/MIN(13)/37 και WT/L/912)*. Ανάκτηση December 12, 2018, από <https://docs.wto.org>:
https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=121383&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True
- WTO. (2013b, December 7). *PUBLIC STOCKHOLDING FOR FOOD SECURITY PURPOSES (WT/MIN(13)/38 και WT/L/9/13)*. Ανάκτηση από <https://docs.wto.org>:
https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=121384&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True
- WTO. (2013c, December 7). *DUTY-FREE AND QUOTA-FREE (DFQF) MARKET ACCESS FOR LDCs (WT/MIN(13)/39 και WT/L/914)*. Ανάκτηση December 12, 2018, από <https://docs.wto.org>: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=121390&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True
- WTO. (2013d, December 7). *EXPORT COMPETITION (WT/MIN(13)/40 και WT/L/915)*. Ανάκτηση December 12, 2018, από <https://docs.wto.org>:
https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=121386&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=371857150&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True
- WTO. (2015, December 21). *MINISTERIAL DECLARATION AND DECISIONS (WT/MIN(15)/45)*. Ανάκτηση December 12, 2018, από <https://www.wto.org>:
https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/nairobipackage_e.pdf
- WTO. (2018). *Exceptions to WTO Rules- Module 8*. Ανάκτηση December 11, 2018, από WTO E-Learning hub:
https://ecampus.wto.org/admin/files/Course_382/Module_537/ModuleDocuments/eWTO-M8-R1-E.pdf
- WTO. (χ.χ.). *Agreement on Agriculture*. Ανάκτηση December 11, 2018, από www.wto.org:
https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/14-ag_01_e.htm

Ελληνική

- Δούκας, Ι. (2018). Η Κοινή Αγροτική Πολιτική και ο Αγροτικός Τομέας. *Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ενποίηση: Ιστορία μιας Πολυκύμαντης Σχέσης 1962-2018*, σσ. 209-243.
- Δρόσος, Γ. (1995). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου ως Διεθνής Οργανισμός και ως Φιλελεύθερο Σύνταγμα του Διεθνούς Εμπορίου. Στο Α. Φατούρος/Στεφάνου, Ο

Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών (σσ. 191-204). Σάκκουλας.

- Θαλασσινός/Σταματόπουλος, Ε. (1998). *Διεθνή Οικονομικά*. Σταμούλης .
- Θεοφανίδης, Σ. (1992). *Αγροτική Οικονομική*. Αθήνα : Παπαζήσης .
- Κότιος, Α. (2004). *Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Μανώλη/Μαρής, Π. (2015). *Εισαγωγή στην Διεθνή Πολιτική Οικονομία* .
- Μαραβέγιας/Μουτσάτσος, Ν. (1995). Η Συμφωνία για το Εμπόριο Γεωργικών Προϊόντων . Στο Α. (. Φατούρος/Στεφάνου, *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών* (σσ. 207-241). ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ.
- Μουτσάτσος, Δ. (2007). Μαραβέγιας/Τσινισιζέλης, Ναπολέων/Μιχάλης επιμέλεια, Η θεσμική διάσταση της κοινής εμπορικής πολιτικής. *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση-Οργάνωση και Πολιτικές*, σ. 444.
- Πλιάκος, Α. (2016). Η Κοινή Εμπορική Πολιτική . Στο Ν. Μαραβέγιας, *Ευρωπαϊκή Ένωση - Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές* (σσ. 315-332).
- Στεφάνου/Γκόρτσος, Κ. (2006). *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*. Νομική Βιβλιοθήκη .
- Τσαρδανίδης, Χ. (2012). Η Μετάβαση από την Περιφερειακή Ολοκλήρωση στις διαπεριφερειακές συνεργασίες . Στο Α. Κόντης/Τσαρδανίδης, *ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ)* (σσ. 271-296). Παπαζήσης.
- Φατούρος/Στάγκος, Α. (1984). *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο* . Παρατηρητής .
- Φραγκονικολόπουλος/Προέδρου, Χ. (2015). *Παγκόσμια πολιτική – δρώντες, δομές & διαδικασίες*. Κάλλιπος.

Ιστοσελίδες

Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, Πίνακες δασμών και εισαγωγών ανά κατηγορία προϊόντων για την ΕΕ:

https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Tariff.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:%22langParam%22:%22en%22}}

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βάση δεδομένων για την πρόσβαση στην κοινή αγορά:

<http://madb.europa.eu/madb/euTariffs.htm?productCode=52010010&country=GH>

Παράρτημα 1

1) Οι χρεώσεις κατά την εισαγωγή προϊόντων που επηρεάζουν την τιμή των εισαγόμενων – Τα δασμολογικά εμπόδια

i) Δασμοί

Πρόκειται για υποχρεωτικά μέτρα χρηματικής επιβάρυνσης που εφαρμόζονται άμεσα στις τιμές εισαγόμενων προϊόντων. Οι εισαγωγικοί δασμοί, που έχουν ως στόχο να επιβαρύνουν με υψηλότερη τιμή πώλησης στην εσωτερική αγορά τα προϊόντα που παράγονται φθηνότερα στο εξωτερικό - επιβαρύνοντας είτε την τιμή τους (ad valorem tariffs) είτε την ποσότητα, όγκο, μονάδα του προϊόντος (non- ad valorem tariffs), ώστε να περιοριστεί η πρόσβασή τους στην χώρα που εφαρμόζει τέτοιες χρεώσεις (Θαλασσινός/Σταματόπουλος, 1998, σ. 122). Βασική τους συνέπεια είναι ότι προκαλούν αναποτελεσματική κατανομή των πόρων και οδηγούν σε μείωση της κοινωνικής ευημερίας (Παράρτημα 1).

ii) Ποσοστώσεις

Δεν είναι μέτρα χρηματικής επιβάρυνσης αλλά μέτρα προσδιορισμού ανώτατων επιτρεπόμενων ποσοτήτων εισαγωγών. Καθιστούν με έμμεσο τρόπο τα εισαγόμενα ανταγωνιστικότερα προϊόντα, ακριβότερα καθώς περιορίζουν τον όγκο τους δημιουργώντας υπερβάλλουσα ζήτηση στην αγορά και άρα αύξηση της τιμής τους. (Θαλασσινός/Σταματόπουλος, 1998, σ. 123).

iii) Δασμολογικές ποσοστώσεις

Είναι μικτά μέτρα χρηματικής επιβάρυνσης και προσδιορισμού ανώτατων επιτρεπόμενων ποσοτήτων εισαγωγών. Χωρίζουν τον όγκο των εισαγόμενων προϊόντων σε δύο ομάδες: εντός δασμού και εκτός δασμού. Ο όγκος προϊόντων εντός δασμολογικών επιβαρύνσεων υπόκειται σε συγκεκριμένο δασμό και άρα εισάγεται ακριβότερα ενώ ο όγκος προϊόντων εκτός δασμού εισάγεται με χαμηλότερο ή με μηδενικό συντελεστή, άρα φθηνότερα (Womach, 2005, p. 254).

2) Χρεώσεις και εμπόδια κατά την εισαγωγή προϊόντων που δεν επηρεάζουν την τιμή των εισαγόμενων – Τα μη δασμολογικά μέτρα

i) Εσωτερικές ενισχύσεις

Οι επιδοτήσεις αποτελούν μονομερείς κρατικές πληρωμές κατευθυνόμενες προς τους παραγωγούς με σκοπό να τους ενισχύσουν στο να καταστήσουν το προϊόν τους περισσότερο ανταγωνιστικό στην τιμή ή την ποιότητα είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό (Θαλασσινός/Σταματόπουλος, 1998, σ. 126). Δεν έχουν στόχο να

ακριβύνουν το εισαγόμενο προϊόν αλλά να καταστήσουν ανταγωνιστικότερα τα εσωτερικά, για να μην υποκατασταθούν με φθηνότερα ομοειδή εισαγόμενα ή να υποκαταστήσουν τα εγχώρια, ξένα λιγότερο ανταγωνιστικά προϊόντα. Η βασική τους συνέπεια είναι ότι αυξάνουν την παραγωγή σε χαμηλότερη τιμή (Παράρτημα 2).

(α) Άμεσες Επιδοτήσεις

Χορηγούνται σε παραγωγούς ανάλογα με την αξία ή την ποσότητα των εξαγόμενων προϊόντων (εξαγωγική επιδότηση) ή των υποκατάστατων των εισαγόμενων (επιδότηση υποκατάστασης εισαγωγών), στις άμεσες επιδοτήσεις ανήκει και η περίπτωση του «dumping» (Θαλασσινός/Σταματόπουλος, 1998, σ. 126).

(β) Έμμεσες Επιδοτήσεις

Οι έμμεσες επιδοτήσεις αποτελούν διευκολύνσεις των επιχειρήσεων (π.χ. φορολογικές ελαφρύνσεις, χαμηλότοκα δάνεια κτλ.) με σκοπό είτε την εξαγωγή προϊόντων είτε την μη υποκατάστασή τους από ξένα ανταγωνιστικότερα εισαγόμενα (Θαλασσινός/Σταματόπουλος, 1998, σ. 127).

ii) Διοικητικά μέτρα

Πρόκειται για προϋποθέσεις εισαγωγής προϊόντων. Παραδείγματα είναι ειδικές άδειες, έλεγχοι για την διαπίστωση της πλήρωσης συγκεκριμένων επίσημων προδιαγραφών (προστασίας της δημόσιας υγείας, του περιβάλλοντος κτλ.), οι υποχρεώσεις επικόλλησης ετικετών προϊόντων, η καθυστέρηση εκτελωνισμού κτλ. (Θαλασσινός/Σταματόπουλος, 1998, σ. 127).

iii) Η Κατηγοριοποίηση μη δασμολογικών μέτρων μετρών κατά την MAST (Multiagency support team) Classification of NTMs (σελ. 67)

Τα μη δασμολογικά μέτρα είναι «μέτρα πολιτικής (policy measures), διάφορα από τα κανονικά τελωνειακά δασμολογικά μέτρα, τα οποία μπορούν να ασκήσουν δυνητικά οικονομικές επιδράσεις στο διεθνές εμπόριο, τρέποντας τις εμπορεύμενες ποσότητες, ή τις τιμές ή και τα δύο (MAST, 2008)». Πρόκειται ουσιαστικά για μέτρα των εν γένει παρεμβατικών πολιτικών του κράτους που μπορεί να έχουν επίδραση στις διεθνείς εμπορικές σχέσεις μιας χώρας όπως έχουν τα μέτρα εμπορικής πολιτικής, στα οποία ανήκουν τα δασμολογικά μέτρα. Τα μη δασμολογικά μέτρα έχουν ταξινομηθεί στις εξής κατηγορίες από την επιτροπή MAST:

- A. Υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα (Sanitary and phytosanitary measures),
- B. Τεχνικοί εμπορικοί φραγμοί (Technical barriers to trade),
- C. Άλλα τεχνικά μέτρα (Other technical measures),
- D. Μέτρα ελέγχου τιμών (Price control measures, D000),

Ειδικότερη μορφή, η οποία έχει χρησιμοποιηθεί στην ΚΑΠ είναι η διοικητική τιμολόγηση (D100- Administrative pricing). «Η αρχές της εισάγουσας χώρας λαμβάνουν υπόψη τις τιμές παραγωγού και καταναλωτή, επιβάλλουν ανώτατες

(price) ή κατώτατες τιμές (floors) ή επάνοδο στις διεθνείς τιμές» (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 58).

Ε. Μέτρα ελέγχου ποσοτήτων (Quantity control measures, E000), στην βασική τους μορφή τα μέτρα: στοχεύουν στον περιορισμό των ποσοτήτων των αγαθών που μπορούν να εισαχθούν, άσχετα από το αν προέρχονται από έναν ή από διαφορετικούς προμηθευτές και μπορούν να πάρουν την ειδικότερη μορφή της περιοριστικής αδειοδότησης (restrictive licensing), του εκ των προτέρων προσδιορισμού ποσότητας, ή των απαγορεύσεων (τα περισσότερα ποσοτικά μέτρα επισήμως έχουν απαγορευθεί από την GATT 1994 αλλά μπορούν να εφαρμοστούν στις ειδικότερες συνθήκες του άρθρου XI) (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 60).

Ειδικότερη μορφή είναι οι ποσοτώσεις (E200, Quotas), «οι οποίες συνίστανται στον περιορισμό των προσδιορισμένων προϊόντων μέσω του προσδιορισμού ανώτατης επιτρεπόμενης να εισαχθεί τιμής» (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 61).

Φ. Παρα-δασμολογικά μέτρα (Para-tariff measures),

Γ. Χρηματοδοτικά (Χρηματοοικονομικά) μέτρα (Finance measures, G000), στην βασική τους μορφή στοχεύουν στο «να ρυθμίσουν την πρόσβαση και το κόστος του ξένου συναλλάσματος για εισαγωγές και να προσδιορίσουν τους όρους πληρωμής. Μπορούν να αυξήσουν τα έξοδα εισαγωγής με τον ίδιο τρόπο που το κάνουν και οι δασμοί» (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 64).

Η. Αντι- ανταγωνιστικά μέτρα (Anti-competitive measures),

Ι. Μέτρα σχετιζόμενα με τις εξαγωγές (Export related measures, I000), είναι μέτρα εφαρμοζόμενα από τις κυβερνήσεις τις εξαγουσας χώρας επί εξαγόμενων αγαθών,

Ζ. Μέτρα σχετιζόμενα με τις εξαγωγές (Trade related investment measures),

Κ. Περιορισμοί διανομής (Distribution restrictions),

Λ. Περιορισμοί στις μεταπωλήσεις (Restriction on post-sales services),

Μ. Επιδοτήσεις (Subsidies, M000), Είναι μέτρα χρηματικής στήριξης από την κυβέρνηση ή από κάποιο κυβερνητικό σώμα προς μία παραγωγική δομή, που μπορεί να είναι ένας τομέας της οικονομία ή μία μεμονωμένη επιχείρηση, που συντελείται με την άμεση μεταφορά πόρων (π.χ. χαριστικές παραχωρήσεις, δάνεια, εισφορές κεφαλαίου), πληρωμές σε έναν χρηματοδοτικό μηχανισμό και στήριξη τιμών ή εισοδήματος,

Δεν έχει υπάρξει ακόμη προσδιορισμός ειδικότερων μορφών από την επιτροπή MAST (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 66).

Ν. Περιορισμοί στις δημόσιες συμβάσεις (Government procurement restrictions),

Ο. Πνευματική ιδιοκτησία (Intellectual property),

P. Κανόνες προέλευσης (Rules of origin) MAST (van Tongeren/Benghin/Marette, 2009, σ. 66).

Τα μέτρα που έχουν ισχυρή επίδραση στα κίνητρα είναι αυτά που προκαλούν τις στρεβλώσεις του εμπορίου, όπως για παράδειγμα μέτρα που δίνουν κατευθείαν ενίσχυση στην ποσότητα του παραγόμενου προϊόντος ή για εισροές που χρησιμοποιούνται (OECD, 2005, σ. 642). Μέτρα που βασίζονται στην συνολικά καλλιεργούμενη έκταση ή κατά κεφαλή ζώου αλλά δεν συνδέονται με την παραγόμενη ποσότητα έχουν ασθενέστερη επίδραση στα κίνητρα ενώ αντίθετα μέτρα ενίσχυσης που βασίζονται σε ορισμένα ιστορικά στοιχεία, την συνολικά καλλιεργούμενη έκταση, την εισοδηματική κατάσταση των αγροτών ή την παροχή περιβαλλοντικών ωφελειών έχουν την ελάχιστη επίδραση στα κίνητρα (OECD, 2005, σ. 642).

Παράρτημα 2

Υπολογισμός TAMS

Βάση για τον υπολογισμό του δείκτη TAMS αποτελεί το βασικό γεωργικό προϊόν σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 της Συμφωνίας για την Γεωργία: «Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 6, η αθροιστική μέτρηση ενισχύσεων (ΑΜΕ) υπολογίζεται ξεχωριστά για κάθε βασικό γεωργικό προϊόν που δικαιούται στήριξης της τιμής αγοράς μη εξαιρουμένων των άμεσων πληρωμών ή άλλων επιδοτήσεων που απαλλάσσονται από την επιβολή μειώσεων («λοιπές μη αποκλειόμενες πολιτικές»). Οι ενισχύσεις που δεν αφορούν συγκεκριμένα ένα προϊόν αθροίζονται σε μία ΑΜΕ, που δεν είναι συγκεκριμένη για κάθε προϊόν, αποτιμώμενη σε συνολικούς νομισματικούς όρους». «Βασικό γεωργικό προϊόν», όσον αφορά τις υποχρεώσεις για τις εσωτερικές ενισχύσεις, είναι το προϊόν το οποίο βρίσκεται όσον το δυνατόν πλησιέστερα στο σημείο της πρώτης πώλησης, όπως καθορίζεται στον πίνακα ενός μέλους και στα σχετικά επεξηγηματικά στοιχεία (άρθρο 1. Β Συμφωνίας για την Γεωργία).

Συνεπώς διαμορφώνεται το εξής διάγραμμα:

- i) «την στήριξη τιμής, με τρόπο υπολογισμού: η διαφορά μεταξύ της πάγιας εξωτερικής τιμής αναφοράς και της προκαθορισμένης τιμής και η διαφορά αυτή πολλαπλασιάζεται με την ποσότητα του παραγωγής που δικαιούνται της ισχύουσας προκαθορισμένης τιμής (Παράγραφος 8 του 3^{ου} Παραρτήματος της Συμφωνίας για την γεωργία),
- ii) τις άμεσες πληρωμές προς παραγωγούς εξαρτώμενες από την προαναφερθείσα διαφορά: υπολογίζονται είτε με τον παραπάνω τρόπο είτε με βάση τις πραγματοποιηθείσες δημοσιονομικές δαπάνες (actual budgetary outlays),

iii) τις άμεσες πληρωμές μη εξαρτώμενες από την προαναφερθείσα διαφορά: υπολογίζονται με βάση τις πραγματοποιηθείσες δημοσιονομικές δαπάνες (actual budgetary outlays),

iv) άλλα μέτρα: το ύψος τους υπολογίζεται με βάση πραγματοποιηθείσες δημοσιονομικές δαπάνες ή εφόσον αυτές οι δαπάνες δεν αντικατοπτρίζουν το σύνολο της ενίσχυσης, με τον πολλαπλασιασμό της διαφοράς της τιμής του επιδοτούμενου αντικειμένου από μια αντιπροσωπευτικής τιμής αγοράς με την ποσότητα του επιδοτούμενου αντικειμένου» (Lal Das, 1999, σ. 244).

Παράρτημα 3

Draft Modalities 2008

Στο πεδίο της μείωσης της εσωτερικής στήριξης, προβλέφθηκε μία περισσότερο περιληπτική κατηγορία που περιλαμβάνει τις AME (AMS), ενισχύσεις ήσσονος σημασίας αλλά και ενισχύσεις του blue box, που αποκλήθηκε συνολική γενική στρεβλωτική του εμπορίου ενίσχυση (Overall Trade-Distorting Domestic support - OTDS) (Möhler, 2015, σ. 134). Ειδικότερα, «στην παράγραφο 3» επιδιώχθηκε πρόβλεψη ότι μία συνολική OTDS πάνω από 60 δις US\$ πρέπει να μειωθεί κατά 80%, από 10 έως 60 δις US\$ κατά 70% και κάτω από 10 δις US\$ κατά 55% (WTO, 2008). Η συνολική Αθροιστική Μέτρηση Ενίσχυσης (Total bound AMS) προβλεπόταν να μειωθεί ως εξής: πάνω από 40 δις US\$ κατά 70%, από 15 έως 40 δις US\$ κατά 60%, κάτω από 15 δις US\$ κατά 45% (WTO, 2008).

Στο πεδίο του εξαγωγικού ανταγωνισμού στο στόχο βρέθηκαν οι συγκεκαλυμμένες ενισχύσεις με ευνοϊκούς όρους συναλλαγών και με εξαγωγικό προσανατολισμό. Προτάθηκε στην «παράγραφο 4» ο περιορισμός ανταποδοτικότητας στις 180 ημέρες. Για τις αναπτυσσόμενες χώρες, το προτεινόμενο μέτρο των 180 ημερών θα υλοποιείτο σε μία περίοδο τεσσάρων ετών (WTO, 2008).

Στην «παράγραφο 76» επιδιώκεται ο καθορισμός αδειών για δασμολογικές ποσοστώσεις (tariff quotas) σε κατηγορία «ευαίσθητων» προϊόντων (sensitive products) που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτική ισορροπία σε κάποια χώρα (WTO, 2008). Σύμφωνα με την «παράγραφο 75» για τις ανεπτυγμένες χώρες το 4% των προϊόντων μπορούν να είναι «ευαίσθητα» ή 2% παραπάνω εάν ένα 30% των προϊόντων εμπίπτουν στην ανώτερη κλίμακα (top tier) μείωσης των δασμών (WTO, 2008).

Παράρτημα 4

«Οι επιδράσεις αυτές μπορούν να ταξινομηθούν περαιτέρω: α) με κριτήριο την γεωγραφική τους επίπτωση, σε επιδράσεις με τοπικά αποτελέσματα και σε επιδράσεις με εθνικά αποτελέσματα, β) τις ανησυχίες σχετιζόμενες με μη εμπορευματικές αποδόσεις συνδεδεμένες με την αγροτική δραστηριότητα και μπορούν να περιλαμβάνουν, θετικές εξωτερικότητες (π.χ. βελτιωμένη ποιότητα νερού), παροχή δημόσιων αγαθών (π.χ. το αγροτουριστικό τοπίο ή η διατήρηση των εδαφών) και αρνητικές εξωτερικότητες (π.χ. εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, διάβρωση του εδάφους κτλ.), γ) ανησυχίες σχετιζόμενες με εμπορευματικές αποδόσεις, που αφορούν το ίδιο το προϊόν (π.χ. ίχνη αλλεργιογόνων), ανησυχίες σχετικά με τις επεξεργασίες και τις μεθόδους παραγωγής που ενσωματώνονται στο προϊόν (π.χ. υπολείμματα φυτοφαρμάκων) και σχετικά με τις επεξεργασίες και τις μεθόδους παραγωγής που δεν ενσωματώνονται στο προϊόν (π.χ. συνθήκες εργασίας, βιωσιμότητα)» (Tohtova, 2009, σ. 4).

Παράρτημα 5

EU Tariffs

This section provides information on tariffs and other import measures applied to a given product imported into the EU.

Country: Ghana

Product code (6 to 10 digits): 52010010 [Find my product code](#)

Search

Product 52010010

Cotton	52	00	000000
Cotton, not carded or combed	52	01	000000
Rendered absorbent or bleached	52	01	001000
Other	52	01	009000

EU Import duties

Origin	Measure Type	Tariff	Conditions	Footnote	EU Law
Any Country	Third country duty	0%			R8726580
Ghana	Tariff preference	0%			D1618500

Source: [DG-TAXUD \(TARIC\)](#), last update 12 Dec 2018

Πίνακας 1, Πηγή: <http://madb.europa.eu/madb/euTariffs.htm?productCode=52010010&country=GH>

Παράρτημα 6

Ο μέσος όρος μπορεί να είναι παραπλανητικός καθώς παρατηρείται δασμός μέγιστος δασμός 366% στα άλλα αγροτικά προϊόντα, 157% στα «φρούτα και λαχανικά», 170% στα «ελαιούχοι σπόροι, λίποι και έλαια». Εκεί φαίνεται και η διαπραγματευτική ασυμμετρία στην ΕΕ καθώς σημαντικές χώρες με παραγωγή βόειου γάλακτος (Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο) καταφέρνουν να διατηρούν ένα υψηλό μέσο όρο

δασμών στα γαλακτοκομικά ενώ για το βαμβάκι που είναι σημαντικό προϊόν για την Ελλάδα οι δασμοί είναι μηδενικοί.

Product groups	Final bound duties				MFN applied duties			Imports	
	AVG	Duty-free in %	Max	Binding in %	AVG	Duty-free in %	Max	Share in %	Duty-free in %
Animal products	16.2	24.3	104	100	15.7	28.4	104	0.4	17.9
Dairy products	37.4	0	105	100	35.4	0	96	0.0	0
Fruit, vegetables, plants	11.3	21.7	157	100	10.5	19.4	157	2.0	14.7
Coffee, tea	6.1	27.1	23	100	6.1	27.1	23	1.1	73.3
Cereals & preparations	15.9	6.5	63	100	12.8	13.0	63	0.6	35.6
Oilseeds, fats & oils	5.8	47.0	170	100	5.6	48.1	170	1.7	73.4
Sugars and confectionery	24.6	0	127	100	23.6	11.8	127	0.1	23.3
Beverages & tobacco	19.0	19.6	152	100	19.6	19.2	152	0.7	21.6
Cotton	0.0	100.0	0	100	0.0	100.0	0	0.0	100.0
Other agricultural products	4.8	64.7	366	100	3.6	65.5	117	0.5	69.4
Fish & fish products	11.4	11.8	26	100	12.0	8.2	26	1.4	25.3
Minerals & metals	1.9	50.0	12	100	2.0	50.2	12	15.2	67.6
Petroleum	3.1	20.0	5	100	2.5	33.7	5	14.6	98.3
Chemicals	4.5	21.9	7	100	4.5	22.3	13	11.5	51.8
Wood, paper, etc.	0.9	82.9	10	100	0.9	81.0	11	2.8	85.7
Textiles	6.6	3.1	12	100	6.5	2.1	12	2.5	16.1
Clothing	11.5	0	12	100	11.5	0	12	5.0	0
Leather, footwear, etc.	4.2	25.7	17	100	4.1	26.3	17	2.8	12.9
Non-electrical machinery	1.7	27.6	10	100	1.9	21.3	10	11.6	50.9
Electrical machinery	2.4	32.8	14	100	2.8	20.8	14	12.9	60.1
Transport equipment	4.1	16.5	22	100	4.3	12.8	22	5.6	9.6
Manufactures, n.e.s.	2.4	27.1	14	100	2.6	20.9	14	7.0	50.8

Πίνακας 2, Πηγή:

https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Tariff.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:{%22langParam%22:%22en%22}}

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
ΙΩΝΕΥ

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)
Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος
τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479
www.ekdd.gr

